

SOIHTU

MARXILAISTA YHTEISKUNTAKRITIIKKIÄ VUODESTA 1931 45. VUOSIKERTA

Soihtu 50 vuotta

Vaihtoehtoinen tuotanto

Yhteiskunnallisesta liikkeestä

Miksi Sadat murhattiin?

Vapautusliikkeet Persianlahdella

5/1981

SOIHTU

Perustettu 1931

JULKAISIJA

SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

TOIMITUS

Pertti Rovamo (vastaava), Kimmo Sarje, Kimmo Henriksson (toimitussihteerit). Paikallistoimittajat: Ulf Forsman (Turku), Heikki Mäki-Kulmala (Tampere), Jussi Silvonen (Kajaani), Jukka Nykyri (Oulu), Arto Koho (Joensuu).

KIRJEENVAIHTAJAT

Juha Lehto (Moskova), Jouko Jokisalo (Berliini), Arnold Bruns (Bonn), Ilkka Almonkari (Varsova).

TOIMITUSNEUVOSTO

Erik Arnkil, Mervi Gustafsson, Lauri Hokkanen, Alpo Halonen, Tapani Hietaniemi, Timo Kallinen, Reijo Kalmakurki, Antti Karvonen, Markku Kivinen, Jussi Kotkavirta, Jorma Laurila, Juhani Lehto, Jorma Lindfors, Jukka Mallinen, Harri Manner, Reijo Miettinen, Pertti Multanen, Pentti Määttänen, Juha Partanen, Juhani Ruotsalo, Aino Saarinen, Christoffer Tigerstedt, Kaarlo Tuori

LEVIKKI

Jorma Saloriutta

TOIMITUS JA KONTTORI

3 linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh. (90) 736 112

TILAUSHINNAT

Vuosikerta 1982 (6 numeroa)

– kotimaahan 55:–

– ulkomaille 65:–

– tukitilaus 100:–

Tilaukset ps-tilille 762 69–4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soidun tilaus".

OSOITTEENMUUTOKSEN

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä.

ULKOASU IRRAH RENNAM

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

ISSN 0356-6056 Soihtu

SOIHITU

5/1981

<i>Pääkirjoitus:</i>	Soihdun täyttäessä 50 vuotta	2
<i>Raimo Lovio:</i>	Vaihtoehtoinen tuotanto ja ammattiyhdistysliike – luonnos ongelmista	6
<i>✕ Matti Hyvärinen:</i>	Yhteiskunnallinen liike ja organisaatiomuodot	18
<i>✓ Pertti Multanen:</i>	Lehtiä petoksen päiväkirjasta – piirteitä Egyptistä Sadatin kaudella	24
	KATSAUKSIA	
<i>Pertti Multanen:</i>	Kansalliset vapautusliikkeet Persianlahden arabikuningaskunnissa	38
	DOKUMENTTEJA	
<i>✕ Soihitu:</i>	Katkelmia 30-luvusta – otteita Soihdun pääkirjoituksista	51

Soihdun täyttäessä 50 vuotta

"30-luvulla me olimme aktiivisia poliitikkoja, mutta nyt toiminnastamme on voimakkaaimmin esillä sen ajan kulttuurityö", hahmottaa Soihdun 30-lukulaisen joukon kuopus, lehden päätoimittajanakin toiminut *Aimo Rikka* silloisen toiminnan peruspiirteitä.

Ja parhaiten nykyään tunnetaan Soihdunkin liepeillä toimineet taiteilijat, vaikkapa *Elvi Sinervo*, *Arvo Turtiainen*, *Katri Vala*, *Tapio Tapiovaara*.

Ehkä yleensäkin on niin, että politiikka painuu unhoon, ja juuri taide jää elämään. Mutta politiikka myös *jätetään*. Politikointia ei toki kannatakaan enää vuosikymmenten takaa kaivella, se joutaa unholaan. Mutta suuret linjat ovat olennaisia. Ne auttavat meitä ymmärtämään oman paikkamme ja työmme suhteellisuuden, välttämään suuriluuloiset ainutlaatuisuuden kuvitelmat tai torjumaan vaikeuksien ja päivän pikkumaisuuksien alle voipumisen.

30-luvun soihdulaisen joukon toiminnassa on paljon kestäväää, esilläpitämisen arvoista. Ehkä nyt on ensimmäisestä vuosikymmenestä kulunut jo niin kauan, että olennainen alkaa olla mahdollista erottaa päivän kuohuista.

Suomalainen marxisin traditio on tunnetusti ohut. Meillä on luokkasotaa edeltävältä ajalta Kuusisen, Gyllingin ja Sirolan traditio. Mutta se joutui pakenemaan valkoista terroria ja tekemään kypsän päivätyönsä maamme rajojen ulkopuolella. Suomessa syntyi melkoinen katkos.

Seuraava aalto on edelleen pioneerityötä. 30-luvulla mukaantullut ja Soihdun perustanut sukupolvi aloitti lähes tyhjästä. Siksi olikin hämmästyttävän rohkea teko se "tieteellis-sivistyksellisen aikakauslehden" perustaminen, johon Akateemisen Sosialistiseuran jäsenet ryhtyivät vuoden 1931 marraskuussa. Lehdessä muodostui marxilaisen sivistyneistön muovaaja ja sen kehityksen liikevoima. Siitä muodostui myös "puolueen opettaja" sanan parhaassa merkityksessä. Se pyrki antamaan voimakkaan panoksensa koko silloisen puolueensa Sosialidemokraattisen puolueen kehitykseen. Ilmapiiri maassa ja puolueessa oli vain niin oikeistolainen, että työ kantoi laajasti hedelmää vasta sotien jälkeen ja silloinkin pitkälti SDP:n ulkopuolella.

Lehden teoreettinen työ merkitsi myös sen ympärillä toimineen joukon itseymmärryksen syvenemistä ja vuosien mittaan selvää vasemmistolaisuutta ja marxilaisen teoreettisen otteen kypsymistä.

Erittäin hyvin ASS:n ja Soihdun sisäinen kehitys heijastuu mm. lehden entisen päätoimittajan *Raoul Palmgrenin* kirjoitusvalikoimasta "Tekstejä nuoruuden vuosikymmeneltä". Alkupuolella kirjaa näkyy selvä vasemmistolaisuuden lastentauti, joka vähitellen väistyy kypsemmän näkemyksen tieltä.

Nykyiseen suomalaiseenkin marxilaiseen tietämykseen verrattuna Soihdun polven käsitykset luonnollisesti jäivät vielä suhteellisen pitkälti perusasioiden omaksumiseen. Se on ymmärrettävää: joukko on pieni, hedelmöittävää specialisoitumista ei kovin laajasti pääse tapahtumaan. Mutta tilanteella on kansainvälinen taustansa. Yleensäkin silloinen marxilainen teoreettinen työ on hyvin välittömästi politisoitu-

nutta ja sitä kautta ilmapiiriltään ahdasrajaista ja usein yleisellä tasolla pysyttelevää. Lisänsä antaa sekin, että monet meille tutut marxilaisuuden syntyhistoriaa ja olemusta valottaneet tekstit kuten Hegelin ja Marxin nuoruudentyöt, Engelsin Luonnondialektiikka ja Leninin filosofinen jäämistö ja suuri osa hänen kirjoituksistaankin olivat vielä tuolloin tuntemattomia, löytämättä.

Silti Suomen vasemmistolaisen marxilaisen tradition piirissä on hyvin paljon kiinnostavaa ja arvokasta.

Olennaista on ennen muuta Soihdun ympärillä olleiden ihmisten voimakas pyrkimys päästä kiinni elävään marxilaisuuteen, ylittää oppikirjatotuudet. Se heijastuu hyvin lehden pyrkimyksessä tuoda Suomeen kansainvälistä keskustelua, mm. austromarxilaista, josta keskustellaan resursseihin nähden varsin voimakkaasti. Kulttuurin alueella pyritään syventämään marxilaisia esteettisiä näkemyksiä.

Luonnollisesti mukana on myös henkilöitä, jotka eivät ehkä ole kovin syvästi perehtyneet marxilaiseen teoriaan, mutta joiden ajattelua leimaa voimakas vasemmistolainen radikalismi, työväenhenkisyys ja sodanvastaisuus. Ehkä eräs kirkkaimpia poleemikkoja tällä saralla on ollut *Katri Vala*. Hänen tekstejään voimme nyt lukea Kansankulttuurin julkaisemasta tekstikokoelmasta "Suorasanaista 30-luvulta ja -luvusta". Valahan kirjoitti ennen muuta Tulenkantajiin, mutta hänen asenteensa on varmaan laajemminkin edustava. Palmgren kuvaa kirjan esipueessa Valan pakinoita ja polemiikkeja toteamalla, että hän "vihaa kvasiradikalismia, joka keikailee sukupuolisella 'vapaamielisyydellä', mutta pakenee raukkamaisesti yhteiskunnallista taistelua... häntä elävöittää korkea ihanteellisuus, *aito* ihanteellisuus vastustajain ihanteellisia *fraaseja* vastaan... Hän on elämän palvoja, ihmisten rakastaja, kulttuurin puolestapuhuja, myrkkyykaasujen, tulensyöksijäin, keskitysleirien ja kirjarovioitten aikakaudella; rahan herruudesta ja rahamoraalin maailmasta hän kurkottaa kohti uutta yhteiskuntaa, ihmisarvoista maailmaa."

Koko silloiselle vasemmistolaiselle joukolle on ominaista hyvin syvä rohkeus ja maanläheisyys. Ja ehkä on oikeutettua sanoa laajemminkin maamme vasemmistolaisesta liikkeestä, että sen perifeerisyys ja torppariliikkeestä juurensa juontava epäteoreettisuus on läpi vuosikymmenten lyönyt siihen voimakkaan leimansa ja synnyttänyt selviä epä-älyllisiä tendenssejä. Mutta sen vahvana puolena on kiistatta ollut, että se ei ole ollut *poroporvarillista*. Se on yleensä ollut varsin rohkeaa ja sitä kautta joskus ylilyövää ja yksioikoista, mutta ei poroporvarillista. Ehkä ensimmäinen voimakas virkamiesmäisyyden ja poroporvarillisuuden juonne vasemmiston sisällä alkaa jostain 60-luvun murroksesta. Silloin syntyvät vasemmistolaisen työväenliikkeen omat mittapukumiehet, jotka sivistymättömyydessään ja elämännäkemysen puutteessaan ovat usein vieläkin epämiellyttävämpiä kuin kunnon porvarilliset byrokraatit.

Kunnioitettavaa on myös lehden voimakas kansainvälisyys. Lehti seuraa aktiivisesti kansainvälistä kehitystä. Merkittävin vaikuttaja ja aatteellisen kehityksen käynnistäjä tuntuu olleen Hitlerin valtaannousu Saksassa. Se käynnisti työväenliikkeen tappioon johtaneen kehityksen kriittisen erittelyn.

Lehti tutkii jatkuvasti myös sosialismin rakennustyötä Neuvostoliitossa, väittelee sen merkityksestä ja pyrkii kriittisesti arvioimaan neuvostotovereitten yhteiskunnallisen mallituksen linjaa.

Vuosikymmenen loppupuolella keskeiseksi teemaksi kohoaa taistelu uhkaavaa maailmansotaa vastaan. Sen eräänä esinäytöksenä käydään taistelu Espanjan tasa-

vallan puolesta. *Tapio Tapiovaara* kertoo anekdootin, joka kuvaa kuinka omakoh-
taisesti Suomessakin koettiin Espanjan tragedia: "Minä tein Neuvostoliiton suurlä-
hetystölle Pushkin-näyttelyn ja laskutin niin perkeleesti. Ne tietysti katsoivat
ihmeissään, mutta minä vastasin: 'Kolmen miehen pitää päästä Espanjaan.' Ja ne
maksoivat."

Soihdun toimitus oli läheisessä yhteistyössä työväestön kanssa. ASS:n joukkohan
käsitti vain parikymmentä henkilöä, mutta silti lehden levikki ylti pariin tuhanteen.
Lukijakunnan pääjoukon muodostivat työläiset. Soihtuun kohdistuvaa kiinnostusta
selittää tietysti myös se, ettei muuta vasemmistolaista poliittista lehdistöä ollut.
Toivo Karvonen kertoo, että: "ASS:lla oli silloin poliittinen kärkipaikka. Kaikki
vasemmistolainen toiminta oli kiellettyä, mutta järjestö hoiti marxilaista analyysiä,
tutkimusta ja opiskelua." Edelleen hän jatkaa: "Luonnollisesti oli myös muuta
vasemmistolaista lehdistöä, ennen muuta Kirjallisuuslehti, Tulenkantajat ja Nyky-
päivä. Mutta ne eivät olleet niin poliittisia eivätkä niin marxilaisia."

Toki tällä hetkellä on helppo arvostaa 30-luvun tovereita. Heidän linjansa on
osoittautunut sekä sisä- että ulkopoliittisesti pääpiirteissään oikeaan osuneeksi.
Mutta helposti unohtuu millaisessa paineessa työtä jouduttiin tekemään ja millaista
syvää vakaumusta ja rohkeutta se vaati. Yliopistolla terrorisoi AKS, yhteiskunnassa
oli hyvin voimakas oikeistopaine ja ASS:n ja Soihdun silloinen puolue SDP suhtau-
tui vasemmistoonsa hyvin nihkeästi ja sen kriittisen potentiaalin kasvaessa yhä kiel-
teisemmin, kunnes ASS ja Soihtu erotettiin puolueesta. Näitä tilanteita ja tunteja
selventänevät lehden loppuun valitut 30-luvun pääkirjoitukset.

Mutta lehti jaksoi taistella. Silloinen polvi näki terävästi, että työväenluokka elää
ja toimii kapitalismin elinhermolla ja ettei sivistyneistökään kykene itse vapautu-
maan eikä luomaan ihmisarvoista yhteiskuntaa ilman työväenluokkaa. Mutta tie-
dettiin myös, että ilman vallankumouksellista teoriaa ja sen juurtumista omaan
kansalliseen perinteeseen, ei työväenluokka kykene valtaa valloittamaan. Tämän
aikaansaamiseksi työväenluokka tarvitsee rinnalleen vasemmistolaista sivistyneis-
töä.

On tietysti niin, ettei vasemmisto vielä tuolloin enempää SDP:ssä kuin SKP:ssä-
kään kohdannut oikeastaan mitään sivistyneistökysymystä, pikemminkin kohdat-
tiin sivistyneiden yksilöiden kysymys. Ehkä siksi molempien vasemmistopuoluei-
den kyky löytää oikeat tavat ratkaista yhteistyönsä sivistyneistön kanssa on ollut
suhteellisen puutteellinen. Muuten tuskin on käsitettävissä, että tuo 30-luvun mai-
neikas sukupolvi, jonka kulttuurityön kaikki ovat tunnustaneet ja jonka poliittinen-
kin työ olisi aika sen tunnistaa, joutui kiusallisia kysymyksiä esittäessään ensin ulos
SDP:stä ja sitten se joutui konfliktiin SKP:n kanssa.

Kuvaa tuon joukon laajaa sydäntä, että se vielä kaikkien näiden vaiheiden jäl-
keen – joissa tietysti oli oikeassa milloin kukakin, mutta joissa erimielisyyksien rat-
komismenetelmät eivät kovin hienotunteisia olleet – saattaa todeta Aimo Rikan
sanoin: "50-luvulta alkaen kävi ilmi, että meidän toimintatapamme erosi voimak-
kaan järjestöelämän vaatimuksista ja olemme siitä vetäytyneet. Mutta silti olemme
kulkeneet tasajalkaa työväenliikkeen kanssa."

Ehkä nyt kannattaisi jo miettiä olivatko nuo erimielisyydet yksilöiden "luista-
mista" milloin vasemmalle, milloin oikealle, vai ilmenikö niissä yksilötasolla laa-
jemminkin puolueen ja sivistyneistön problemaattinen suhde, joka oikein ratkais-
tuna toki olisi voinut ja voi koitua molempien eduksi.

Tilaa Soihtu vuodelle 1982

Ensi vuoden alusta lehden ilme monipuolistuu. Formaatti muuttuu magazin-tyyppiseksi; kuvareportaashit mahdollistuvat ja hinta vain laskee!

6 numeroa 55,- tukitilaus 100,-
ps-tili 762 69-4

Ole mukana ajan hermolla
Tilaa, levitä, avusta.

PSYKOLOGIA -82

Tilaa: Kuusi numeroa vuodessa 80,- PS-tili 9544-2
jäsentilaus 70,- (sis. jäsenmaksun),
opiskelijatilaus 45,- (sis. jäsenmaksun)
irtonumero 15,-

Psykologia-lehden osoite:

Snellmaninkatu 9-11 00170 Helsinki 17 puh. 90-608586

Julkaisija: Suomen psykologinen seura ry.

Vaihtoehtoinen tuotanto ja ammattiyhdistysliike – luonnos ongelmista*

RAIMO LOVIO

Jokaisella on oma työtyylinsä. Minulla on sellainen tapa, että ensin lueskelen aihepiiriin liittyviä juttuja, kokkien sitaatteja ja erilaisia ajatuskatkelmia, sitten kun niitä on riittävästi, piirrän kartan, johon sitaatit sijoitetaan jaottelemaan, jaksottamaan, puolittamaan, vakioimaan ja hajottamaan kokonaisuutta. Näin syntyy luonnos ongelmista. Vaihtoehtoisen tuotannon teemaan sovellettuna tämä metodi tuotti seuraavan tuloksen:

Vaihtoehtoisen tuotannon ajatusrakennelma on helppo leimata utopismiksi (vrt. Eero Paloheimon kirjan nimi "Maailma – alustava luonnos"), teknologiafobismiksi, poliittisesti epärelevantiksi ("sitten sosialismissa...") ja sivistysteistötouhuksi. Leimaaminen on erityisen helppoa kun useimmilla ei näytä olevan oikein tarkkaa käsitystä siitä mistä loppujen lopuksi oikein on kysymys. Kysykäämme siis aluksi

A. Mistä vaihtoehtoisen tuotannon ajatuksessa on kysymys?

Vaihtoehtoisen tuotannon ajatus on viime vuosina muotoutunut lähinnä

ympäristöliikkeen piirissä, mutta itse asia ei ole supistettavissa ratkaisukeinoksi ympäristöongelmiin. Vaihtoehtoisen tuotannon ajatukseen liittyy – tai on liitettävissä – erittäin paljon asioita. Tärkeimpiä ovat ehkä taistelu työpaikoista ja työorganisaatiosta, sotatarviketuotannon konversio siviilituotannoksi, kehitysmaiden pyrkimykset luoda oloihinsa soveltuvaa teknologiaa sekä ns. "pehmeä teknologia".

1. Taistelu työpaikoista

Suomessa on tällä hetkellä virallisesti rekisteröityjä työttömiä noin 110 000, OECD-maissa noin 26 miljoonaa ja koko maapallolla noin 283 miljoonaa.

Taistelu työttömyyttä vastaan on kuulunut perinteisen ammattiyhdistysliikkeen toimintaan, vaikkakaan ei aina riittävän voimakkaasti. Kamppailumuodoiksi ovat kehittyneet ainakin seuraavat:

- Toiminta irtisanomissuojan parantamiseksi, esim. tällä hetkellä keskeiseksi on noussut vaatimus, ettei ketään saisi irtisanoa ilman ammattiosaston lupaa.

* Alustus Soihdun seminaarissa Prahassa 19.-31. 7. 1981.

- Pyrkimys erilaisiin sopimuksiin uuden teknologian käyttöönotosta. Tämä on tullut erityisen ajankohtaiseksi ns. uuden tekniikan (lähinnä mikrotekniikan ja automaatiotekniikan uusien sovellutusten) leviessä teollisuuteen ja konttoreihin. Suomessa on graafisella alalla syntynyt sopimus, joka velvoittaa työnantajat olemaan irtisanomatta työntekijöitä uuden tekniikan käyttöönoton takia ja koulutamaan työntekijät uusiin tehtäviin.
- Ns. takaperoiset lakot eli työntekijät jatkavat tuotantoa vaikka yrittäjä on luopumassa tuotannosta. Ranskalainen kellotehdas LIP on tällä alalla tunnetuin esimerkki. Pohjois-Ruotsissa työntekijät valtasivat erään tekstiilitehtaan viime kesänä turvatakseen työpaikkansa. Finnvalcoa ei vallattu.
- Vaatimukset uusien työpaikkojen luomiseksi menetettyjen tilalle. Keskeisesti on viime aikoina ollut esillä vaatimus julkisten hyvinvointipalveluiden lisäämisestä.
- Työajan lyhentäminen.

Näistä kamppailumuodoista ja vaatimuksista useimmat ovat puolustusellisia. Positiiviset vaatimukset ovat usein suhteellisen yleisiä, ja ne on suunnattu hallitukselle ja eduskunnalle. Lisäksi työpaikkoja vaadittaessa ei aina kiinnitetä huomiota kysymykseen mitä ja miten tuotetaan.

Näin ammattiyhdistysliike saattaa asettua vastakkain ympäristö- tai rauhanliikkeen kanssa. Kuvaavaa on, että Suomen kai ainoassa suuremmassa tehdasvaltauksessa (Lievestuore 1971) luonnonsuojelijoiden ja tehtaan työläisten vaatimukset kalahtivat vastakain. Sama ilmiö on toistunut Lapin luonnonsuojelualueita perustettaessa. Entä mitä sanoo rauhanliike siitä, että keväällä 1979 mietintönsä jättänyt työvoiman kysyntä- ja tarjontatoimikunta tutkiessaan valtion virastojen ja laitosten mahdollisuuksia lisätä työpaikkoja löysi 9 300 uutta työpaikkaa, joista lähes 30 % kuului puolustusministeriön hallinnonalaan!

On siis kamppailtava työpaikoista, mutta kunnollisista.

"Ympäristönsuojelijoiden ei pitäisi pyrkiä holtamaan asioita niin yksiselitteisesti, että pannaan nyt se putki kiinni ja asia on okei ja että ne työttömäksi jäävät ihmiset lähtee mettään marjoja kokoon ja tekee sillä konstilla ympäristön puhtaammaksi... pitäisi tehdä työtä, että me pystyttäisiin todella luomaan vaihtoehtoinen teollisuus sille paikkakunnalle tai paikalle, joka nyt hylättäväksi on jäänyt tai tulee jäämään. Tällainen tieto pitäisi yhdistää työväenliikkeeseen ja yhteistyönä työpaikan työläisten kanssa näitä asioita pitäisi harkita." (Nokian lakkauttamisuhan alla olevan sellutehtaan pääluottamusmies Timo Välimäki, Soihdunkantaja 6/80).

2. Taistelu työsuojelusta ja työorganisaatiosta

"Ihmisellä, joka koko elämänsä aikana tekee vain yksinkertaisia työsuorituksia... ei ole tilaisuutta harjoittaa ymmärrystään... Siksi hän tietysti menettää tavan harjoittaa sitä ja tulee tavallisesti niin tyhmäksi ja tietämättömäksi kuin ihmisolento vain voi tulla..." (Adam Smith)

Ammattiyhdistysliike on koko olemassolonsa ajan kamppailut työvoiman suojelemiseksi tuotannossa. Kysymys on ollut hyvin monista asioista: vaaralliset aineet, epäterveelliset työtavat, sietämättömän kuumuus tai kylmyys, uuvuttavat työajat ja tappava työvauhti. Kamppailua on siis käyty. Suomessa työsuojelulainsäädäntöä uudistettiinkin 70-luvun alussa, perustettiin jopa Työsuojeluhallitus, mutta 70-luvun lopun aikana nämä uudistukset ovat pitkälti jäädytetty ja työsuojelu on kai jäänyt vähemmälle huomiolle myös ammattiyhdistysliikkeen toiminnassa. Asian tärkeydestä vakuuttuu pelkästään tutkimalla työkyvyttömyyseläkkeellä olevista kertovia tilastoja. Vuonna 1979 Suomessa oli työkyvyttömyyseläkkeellä 173 935 henkeä, vanhuuseläkkeellä oli 262 721 henkeä.

Ammattiyhdistysliike on myös aina

käynyt kamppailua työorganisaatiosta vaikeikaan ehkä niin tietoisesti kuin työsuojelusta. Työorganisaatiossa on kysymys kahdesta asiasta, siitä miten työtä valvotaan ja siitä miten työ ositetaan työntekijöiden kesken. Ammattitaitoisen työvoiman korvaaminen koneilla, työn äärimmäinen osittaminen, Taylorin "tieteellisen liikkeenjohdon" muut menetelmät, Fordin liukuhihna jne. – kaikkia näitä vastaan työntekijät ovat enemmän tai vähemmän vaistonvaraisesti kamppailleet ja pakottaneet kapitalistit ja heidän managerinsa etsimään uusia ratkaisuja aina erilaisiin työn humanisointi-strategioihin asti. Suomessakin puhutaan nykyisin paljon mm. työssä kierrosta, itseohjautuvista työryhmistä jne.

"Ovat taas antaneet minulle määräyksiä, mutta tällä kertaa siitä, kuinka *minun* pitäisi nauttia saadessani enemmän vastuuta ja aloitevelvollisuuksia saadakseni *heidän* työnsä tehtyä" (sit. Julkunen 1979, 12).

Joka tapauksessa, jos otamme vakavasti väitteen, että "ilman työntekeä kaikki elämä mädäntyy, mutta kun työ ei ole mielekästä, elämä kuihtuu ja kuolee" (Camus), pitäisi näihin asioihin ammattiyhdistysliikkeen paneutua hyvin päättäväisesti. Emme tarvitse vain vaihtoehtoista tuotantoa, vaan myös vaihtoehtoista työtä.

3. Sotataloudesta rauhantalouteen

"Mitä hävittävämmän ulkoisen sodan aikana saattaa niinmuodoin suurin osa teollisuuksista suuresti kukoistaa; ja päinvastoin ne voivat taantua rauhan palattua. Ne voivat kukoistaa maansa rannioilla, ja alkaa kuihtua sen hyvinvoinnin palattua" (Adam Smith).

Mehän tunnetusti "elämme turvallisessa maailmassa niin kauan kuin elämme" (Henrik Tikkanen). Jotkut pyrkivät silti tekemään tätä maailmaa vielä turvallisemmaksi. Heidän yhtenä keskeisenä tavoitteenaan on ollut sotatarviketuotannon muuttaminen siviilituotan-

noksi eli ns. konversio. Konversioliikkeen keskeisiä argumentteja ja kokemuksia ovat olleet mm. seuraavat seikat (ks. esim. Bergman/Harle 1980):

- Aseteollisuus on jättimäinen bisnes. Esimerkiksi Pentagon on tosiasiaa maailman suurin työnantaja ja liikeyritys.
- Aseteollisuuden taloudelliset seurausvaikutukset ovat erittäin kielteiset (hidastaa taloudellista kasvua, aiheuttaa inflaatiota, lisää työttömyyttä, koska aseteollisuus on erittäin pääomavaltaista tuotantoa, suuntaa tiedettä ja tutkimusta väärille aloille jne.). Yksinkertaisesti: aseet eivät tapa vasta sitten kun niitä käytetään, sillä jokaisen miljoonan käyttäminen asevarusteluun tuomitsee nälkäkuolemaan satoja ihmisiä.
- Aseteollisuus on kyllä tyypillistä nykykapitalismille, mutta ei välttämätöntä.
- Konversio ei ole niin ylivoimainen tehtävä kuin väitetään, koska aseteollisuuden teknologia ei tosiasiaa ole niin erikoistunutta etteikö sitä voitaisi käyttää myös muunlaisen tuotannon aikaansaamiseen. Konversiota on tapahtunut ja tapahtuu jatkuvasti. Suomessa merkittävin konversio tapahtui jatkosodan jälkeen, ja se onnistui varsin hyvin. Konversio vaatii kuitenkin huolellista suunnittelua.
- Konversiosuunnitelmia laatimaan on saatava mukaan aseteollisuuden työntekijät etteivät he pelkää työpaikkojensa menettämistä.
- Konversiosuunnitelmat eivät toteudu, jos niille ei ole olemassa poliittisia edellytyksiä. Vaihtoehtoisten tuoteideoiden lisäksi tarvitaan myös muutoksia hallitusten varustelupoliittikkaan.

Suomessa konversioikysymykset eivät ole olleet aikaisemmin kovin paljon esillä konkreettisina ongelmina. Ilmeisesti siksi, että aseteollisuus on "suhteellisen" – kuten kaikki tässä maailmassa – vähäistä Suomessa. Mutta aivan viime aikoina on noussut esille mm. kysymys Suomen aseviennistä. Miten siihen suhtautuu Metalliliitto? Miten siihen suhtautuvat noita aseita valmistavat työntekijät? Toistaiseksi vastakkain ovat kraanaatit ja työttömyyskorvaus.

Rauhanpuolustajien piirissä toimii Työpaikkojen rauhankomitea, mutta se on käsittääkseni suuntautunut lähinnä työntekijöiden vetämiseen yleiseen rauhanliikkeeseen. Tarvittaisiinko sen yhteyteen Rauhantyön tuotantoverkosto?

Muistatko miten paljon Chile-solidarisuustyötä elähdytti se, että Outokummun työläiset pysäyttivät juntan Chilestä tuodun kuparin käsittelemisen vuonna 1975? Mutta milloin viimeksi K-kauppasi yleensä kauniisti hymyilevä kassaneiti kieltäytyi myymästä sinulle etelä-afrikkalaisia appelsiineja?

4. Kehitysmaiden tarpeet

Nälästä ja vakavasta aliravitsemuksesta kärsivien lukumäärä on nyt runsaat 400 miljoonaa ihmistä. Ilman tehokkaita toimenpiteitä nälkää näkevien määrä kolminkertaistuu kahdenkymmenen seuraavan vuoden aikana.

Vaihtoehtoisen tuotannon ajatuksen kannalta kehitysmaa-ongelma tulee esiin mm. kysymyksenä onko modernin teollisen teknologian siirtäminen teollisuusmaista kehitysmaihin sellaisenaan lainkaan tarkoituksenmukaista. Kehitysmaista puuttuu usein modernin teknologian edellyttämä infrastruktuuri, niillä ei ole riittäviä pääomia suurteollisuuden käynnistämiseen, ja ulkomaisen teknologian hyväksikäyttö johtaa myös suureen teknologiseen riippuvuuteen.

Ilmeisesti tarvitaan siis kehitysmaiden olosuhteisiin soveltuvaa vaihtoehtoista teknologiaa. Eräs tämän ajatuksen puolestapuhujista oli englantilainen porvarillinen taloustieteilijä E. F. Schumacher, joka oli perustamassa vuonna 1965 Väliteknologian kehittämissuunnitelmaa (Intermediate Technology Development Group). Kolumbiassa toimii tarkoituksenmukaisen teknologian tutkimus- ja kehityskeskus Las Gaviotas. Intiassa on useita maaseudun kehittämisen teknisiä keskuksia. Myös YK:n alajärjestöjen konferensseissa näitä ajatuksia on käsitelty. Koska en tunne tätä työtä tarkemmin, en osaa arvioida sen merkitystä, mutta vaihtoehtoisen teknologian tarve tuntuu kyllä suurelta.

Meidän suomalaisten olisi joka tapauksessa hyvä tutkia millaista teknologiaa suomalaiset yritykset ovat viemässä kehitysmaihin. Esimerkiksi millaista metsätalous- ja puunjalostusteknologiaa Suomesta viedään tällä hetkellä Brasiliaan, Aasiaan jne.?

5. Entäpä luonnon tarpeet?

Ympäristöliikkeet ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana hyvin aktiivisesti olleet kehittämässä vaihtoehtoista teknologiaa ja tuotantoa. Kamppailua on käyty mm. seuraavien asioiden puolesta:

- On vastustettu luonnon valjastamista taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi tavalla joka tuhoaa luontoa (usein alkuperäistä). Tähän on liittynyt myös paikallisen väestön oikeuksien puolustaminen (vapaa Alta vai poliisivalta?).
- On vaadittu raaka-aineiden talteenoton järjestyttämistä ja päästöjen pienentämistä sekä jätteiden hyväksikäyttöä.
- On asetettu kokonaan kyseenalaiseksi joitakin tuotannollisia prosesseja, esim. ydinenergia ja nykyaikainen maanviljelys.

Vaativuudet eivät ehkä aina ole olleet oikeaan osuneita ja realistiset vaihtoehdotkin ovat joskus puuttuneet, mutta pääsuunta on ollut oikea. On mm. hyvin selvästi tullut esiin, että Suomen luonnonsuojelun kannalta keskeisin kysymys on se mitä tehdään Suomen metsille ja miten. Mutta muistatko milloin viimeksi luit Maaseututyöväen Liiton, Puuliiton ja Paperiliiton yhteisen, konkreettisen ja päättäväisen kannanoton tästä asiasta? Vai kuuluuko tämä asia ollenkaan näille liitoille?

6. Olisiko työntekijästä kuluttajansuojelijaksi?

"Meidän on osoitettava, että tuottajat ja kuluttajat ovat samoja yksilöitä. Tämä yhteiskunta onnistuu jakamaan ihmiset kahteen lokeroon. Niinkuin ne olisivat eri ihmisiä, jotka työskentelevät tehtaissa."

sa ja jotka asuvat taloissa. Kysymme sen vuoksi: teet töitä koko päivän jossakin tehtaassa, asetat tietosi jonkin tuotannon palvelukseen – eikä sinun pidä silloin kysyä, kuinka sinun tietojasi, ja sitä mitä tuotat käytetään siinä yhteiskunnassa, jossa itse elät. Työntekijöiden on tunnettava itsensä sekä tuottajiksi että kuluttajiksi” (Mike Cooley, sit. Dahlgren/Sjödén 1980, 36).

Suomeen perustettiin viime vuosikymmenellä kuluttaja-asiamiehen virka. Hyvä! Löydät ostamastasi makkarasta ruosteisen naulan? Ostamastasi asunnosta ei löydykään lattiaa? Ei hätää, siitä vaan soitto numeroon 90-7013077 (kuluttaja-asiamies). Vaihtoehtoisesti voit ottaa yhteyttä Kuluttajalehteen, oman kaupunkisi kuluttajaneuvontaan, Kuluttajaneuvontaliitto ry:een, Kuluttajaneuvostoon, Kuluttajat-Konsumentterna ry:een, Kuluttajavalituslautakuntaan, tms. . .

En halua kiistää näiden elinten tarpeellisuutta. Kuluttajien on varmaan hyvä järjestäytyä. Mutta olisiko ajateltavissa, että työntekijät ja ammattiliitot kieltäytyisivät tekemästä kurjia tuotteita? Viime talvena väiteltiin paljon makkarasta. Mikä oli Elintarviketyöläisten liiton kanta? Minulle ei asiasta jäänyt muuta mielikuvaa kuin että alan työntekijät olivat huolissaan makkaroiden kysynnän mahdollisesta vähentymisestä ja siis työpaikkojensa puolesta. Tällainen suhtautuminen oli ymmärrettävää, mutta jotenkin kummallista se silti on. Entäpä Rakennustyöläisten liitto? Milloin se on viimeksi ottanut kantaa betonislummien rakentamista vastaan? Mitä mahtoi ajatella se työntekijä, joka viimeisenä tarkasti Nesteen uuden pääkonttorin katon? ”Paska talo, mutta tulipahan tehtyä”?

Eräs esimerkki: Lucas-konsernin tapaus

En ryhdy kokoamaan edellä esitettyjä sirpaleita kokonaisuudeksi – se kun ei

onnistuisi. Sen sijaan esitän lyhyesti tunnetuimman vaihtoehtoisen tuotannon yrityksen, Lucas-konsernin työntekijöiden yrityksen. Tapauksesta on kirjoitettu paljon Suomessakin, mutta ehkä kaikki eivät sitä vielä tunne (ks. esim. Julkunen 1980).

Lucas-konserni on englantilainen Euroopan suurimpia auton osien valmistajia. Konsernin lentokonetehdas tuotti pääasiassa sotatarvikkeita. 1970-luvun alkupuolella työntekijöiden määrää vähennettiin tehtaalla usealla tuhannella, palkat polkivat paikallaan, ja kaiken lisäksi työväenpuoleen hallitus ilmoitti että puolustusministeriö vähentää tilauksia tehtaalta. Mitä tehdä? Tehtaalla perustettiin luottamusmiesten liittokomitea, joka edusti koko yrityksen järjestäytynyttä työvoimaa, myös toimihenkilöitä. Komitea pohti asiaa: se luopui tavanomaisista vaatimuksista (tehdas on kansallistettava, hallituksen on lisättävä tilauksia), ja päätti ryhtyä kehittämään vaihtoehtoisia tuotteita sotatarvikkeiden sijaan. Komitea lähetti 180 ulkopuoliselle laitokselle pyynnön esittää ideoita: Tulos oli masentava: vastauksena saatiin vain kolme käyttökelpoista ideaa. Tällöin komitea päätti kääntyä työntekijöiden puoleen: kehittää tuotteita, joita voidaan valmistaa nykyisillä koneilla ja työvoimalla ja joilla on yhteiskunnan kannalta mahdollisimman suuri käyttöarvo. Vuoden sinikkään työn tuloksena komitea sai 150 ehdotusta, joista 20 parasta valittiin tehtaan johdolle esitettävään yleissuunnitelmaan. Joistakin näistä tuotteista valmistettiin jopa prototyyppejä. Komitea vaati myös työorganisaatioon muutoksia ja työntekijöiden koulutustason parantamista.

Suunnitelman vastaanotto oli tyyliä. Tehtaan johto torjui suunnitelman. Myös muu ammattiyhdistysliike suhtautui tapaukseen aluksi vähemmän in-

nostuneesti. Sen sijaan Englannin suurimman teknillisen korkeakoulun yhteyteen syntyi säätiörahoitteinen "Vaihtoehtoisten teollisten ja teknologisten järjestelmien keskus" (CAITS), joka toimi yhteistyössä komitean kanssa. Vähitellen ajatus on saanut myös kannatusta ay-liikkeen piirissä. Suunnitelmasta oli myös huomattava moraalinen tuki Lucas-tehtaan työntekijöille kamppailussa työpaikkojen puolesta. Ajatus jäi eloon, vaikka lomautusten ja irtisanomisten linja onkin jatkunut yrityksessä.

B. Mitä ongelmia vaihtoehtoisen tuotannon ajatukseen liittyy?

Olen edellä pyrkinyt antamaan alustavan kuvan siitä millaisia ideoita vaihtoehtoisen tuotannon ajatukseen liittyy. Kriittinen lukija on varmasti huomannut asiaan liittyvän koko joukon ongelmia. Istukaamme siis rauhallisesti alas ja kurtistakaamme otsamme syviin rypyihin: kyllä, kyllä, MUTTA...

1. Mikä on kritiikin perusta?

Vaihtoehtoisen tuotannon kritiikin kohteena ovat kapitalismin synnyttämät teknologiset muodot. Halutaan asettaa kyseenalaiseksi kapitalismin kehityksen myötä syntyneet tavat vastata kysymyksiin mitä ja miten tuotetaan. Kritiikin kohteena on siis tuotantovoimien kehityksen luonne, lyhyesti sanottuna käytötaso. Mutta mikä on kritiikin perusta, mittapuu? Tämä on abstrakti kysymys, mutta tärkeä.

Ensimmäinen mahdollisuus on pitää koko keskustelu käyttöarvotasolla. Arvostellaan nykyisiä teknologisia muotoja niiden seurausten perusteella ja yritetään heittää parempia teknologisia ratkaisuja. Suurin osa ympäristökeskuste-

lusta kulkee tällä tavalla. Ongelmana tässä on se, että yhteiskunta katoaa usein kokonaan kuvasta. Unohdetaan, ettei teknologinen kehitys ole autonomista, unohdetaan, että ihmisen ja luonnon välissä on yhteiskunta, että tuotantosuhteet "muotomääräävät" tuotantovoimia. Näin teknologisen kehityksen liikelait jäävät analyysin ulkopuolelle. Tästä voi olla seurauksena se, että myös vaihtoehdot jäävät roikkumaan ilmaan.

Huono ratkaisu tähän ongelmaan olisi keskustelun siirtäminen kokonaan pois käyttöarvotasolta. Tämä merkitsisi sitä, että oltaisiin kiinnostuneita ensinnäkin siitä miten tuotantosuhteet määrittävät tuotantovoimia ja toiseksi siitä miten näin aiheutuva tuotantovoimien kehitys vaikuttaa takaisin tuotantosuhteisiin, mutta varsinaisesti itse tuotantovoimien kehityksestä ei oltaisi kiinnostuneita. Joko siksi että se on yhteiskuntatieteellisesti epärelevanttia tai siksi että se johtaa (yhteiskunnallisesti tyhjään) moralismiin.

Se on kuitenkin selvää että teknologikritiikin täytyy olla *yhteiskunnallisesti* sidottua.

Mutta teknologikritiikin täytyy olla myös *historiallisesti* sidottua. Me emme kai voi arvostella modernia teknologiaa pitämällä mittapuuna joitakin esikapitalistisen kauden teknologisia muotoja tai pitämällä pelkästään lähtökohtana joitakin ikuisia ihmistä ja luontoa koskevia pysyviä lainalaisuuksia. Meidän on kai pikemminkin tartuttava kapitalismin luomien tuotantovoimien kehityksen synnyttämiin mutta piilossa oleviin mahdollisuuksiin.

Oli miten oli, teknologikritiikki ei kuitenkaan voi olla pelkästään luonnontieteellis-teknistä, sen on oltava yhteiskunnallisesti ja historiallisesti perusteltua.

2. Tuotantovoimien kehityksen luonteesta kapitalismissa

Vaihtoehtoisen tuotannon ajatuksen tärkeyttä pohdittaessa on myös syytä täsmentää kuvaamme tuotantovoimien kehityksen luonteesta kapitalismissa. Onko tapahtuva tekninen kehitys edistystä vai barbariaa? Edistyykö edistys?

Perinteisesti marxilaiset ovat painottaneet suhteellisen voimakkaasti kapitalismin "sivilisoivia" vaikutuksia. Myös Marx painotti kapitalismin luovan kommunismin edellytyksiä tuotantovoimissa ja tieteessä.

Viimeaikaisessa keskustelussa painopiste on ollut muuttumassa, on jopa tapahtunut liikkumista toiseen äärimmäisyyteen.

"Tarkasteltaessa viime vuosien pääomaloogista kirjallisuutta syntyy merkillinen havainto, että joidenkin teoreetikkojen mielestä pitää paikkansa seuraava 'laki': Mitä materialistisempi / marxilaisempi / tieteellisempi / vallankumouksellisempi / käsitys on, sitä jyrkemmin se sanoutuu irti kaikesta siitä, mitä kapitalismi on saanut aikaan. Toisin sanoen on ryhdytty kirjoittamaan erilaisia repressio- ja barbariateorioita, joiden mukaan kapitalismin immanentisti liittyvä repressiivisyys on saavuttanut totaaliset mittasuhteet" (Hartikainen 1979, 84).

Nämä modernit kurjistumisteoriat ovat opettaneet meille ehkä kuitenkin, ettei katteettomaan tieteis- ja teknologiaoptimismiin ole aihetta.

"Ihmiskunnan historiallinen kehitys on saavuttanut tänä päivänä vaiheen, jossa teollisen ja tieteellisen edistyksen jatkuva vauhdittuminen ilman vastaavaa yhteiskunnallista ja humaania suuntautumista, ilman täsmällistä käsitystä siitä, millaisiin seurauksiin se saattaa johtaa, käy vaaralliseksi. Tänä päivänä ihmiskunnalla on vähemmän kuin koskaan varaa erehtymiseen" (Frolov/Zagladin 1981).

Emme voi uskoa ongelmien ratkeavan itsestään teknisen kehityksen myötä, eikä mikään viittaa siihen että tekniset ongelmat ratkeavat automaattisesti sosialismiin siirtymisen myötä. Tällainen kriittinen näkemys nykyisestä teknolo-

gisesta kehityksestä korostaa vaihtoehtoisen tuotannon kaltaisten ajatusten tärkeyttä.

3. Työstä vai taistelusta?

Vaihtoehtoisen tuotannon pyrinnot korostavat työn merkitystä ihmiselle. Se korostaa mielekkään työn olevan ihmisen kokonaisvaltaisen kehityksen perusta. Voitaisiin ajatella, ettei tästä aiheudu mitään ongelmia. Marxilaiset ovat aina korostaneet työn merkitystä sekä antropologiassa että psykologiassa. Työttömyyden vahingollisuudesta ihmisen kehityksen kannalta on oltu varsin vakuuttuneita, koska työ on tärkein tulonlähde, koska työ muovaa ihmisen persoonallisuutta ja antaa aineksia minäkuvan syntymiselle ja ylläpidolle, koska työ luo ihmisen sosiaaliset suhteet, koska työ rakenteistaa ajankäytön, koska työ on yhteiskunnallisen arvostuksen ja samalla yhteiskunnallisen toiminnan ja vaikuttamisen perusta (ks. Jyrkämä 1981, 79-80).

Jos kuitenkin kävelemme tehtaan porttien sisään, kohtaamme kaksi ongelmaa. Ensinnäkin kapitalismi luo instrumentaalista asennoitumista työhön.

"Työläinen ei itse laske työtä osaksi elämästään, pikemminkin se on hänen elämänsä uhrausta. Työ on tavara, jonka hän on myynyt toiselle. Hänen toimintansa tulos ei sen vuoksi ole hänen toimintansa tarkoitus... Hänen elämänsä alkaa, kun tämä toiminta lakkaa pöydän ääressä, ravintolan penkillä, vuoteessa" (Karl Marx).

"En minä semmoista ymmärrä kuin tyydytys... Ei tämä työ ole mitään taidetta. Taiteilijalla voi olla joku henkinen tyydytys. Minä ajattelen, että minä teen tätä vaan rahasta, elättääkseni itteni ja perheeni. Mulla on sitten omat harrastukset." (metallin ammattimies, sit. Jyrkämä 1981, 96).

Vieraan välttämättömyyden täyttämällä ostetaan siis oma vapaus. Vaikkei tällainen instrumentaalisuus löisikään itseään täydellisesti läpi, tendenssi on kuitenkin olemassa. Toinen ongelma on se, että kapitalistinen tapa organisoida

työ johtaa siihen ettei työntekijöiden ammattitaito ole välttämättä kovin korkea, koska työn suunnittelu ja ohjaus siirretään erillisille suunnitteluosastoille ja koska työ ositetaan niin ettei työntekijä hallitse tuotantoprosessin kokonaisuutta.

Tästä jälkimmäisestä ongelmasta seuraa, ettei yksittäinen työntekijä välttämättä ollenkaan kykene kehittämään mitään vaihtoehtoista tapaa tehdä työtään tai laajemmin koko tuotantoa. Instrumentaalisen asennoitumisesta työhön saattaa puolestaan seurata, että työntekijää on vaikea saada edes kiinnostumaan töidensä sisällöstä ("se on kapitalistien murhe").

"Työläinen ihmisenä: Mihinkähän tätä osaa käytetään?"

Työläinen robottina: Mitä se sinulle kuuluu?

Työläinen ihmisenä: Luuletko, että tämä numero merkitsee jotakin?

Työläinen robottina: Huolehdit ihan turhaan, pääasia on se, että sinulle maksetaan.

Työläinen ihmisenä: Onkohan se jo valmis?

Työläinen robottina: Kyllä se jo kelpaa pantavaksi hyllylle.

Työläinen ihmisenä: No uskotko, että tämä kelpaa?

Työläinen robottina: Ethän sinä sitä missään tapauksessa tule ostamaan" (sit. Julkunen 1979).

Eräs tapa reagoida näihin ongelmiin – ja muihinkin palkkatyön kiroihin – on pitää kapitalistista työprosessia enemmän tai vähemmän menetettynä alueena ja etsiä etenemisen lähtökohtia työn ulkopuolelta.

"Työläisen ongelmana ei ole enää vapauttaa itseään työssä, ei tehdä itseään työnsä herraksi eikä saavuttaa valtaa työn suhteen. Nyt ei ole kysymys muusta kuin itsensä vapauttamisesta työstä kieltäen samalla kertaa sen luonteen, sisällön, välttämättömyyden ja muodot" (André Gorz).

Jotkin vaihtoehtoisen tuotannon strategiat lähtevät tästä – tai tämänkaltaisesta – ajattelusta (duaalitalousmallit, kansalaispalkkaideat yms.). Minusta ne näyttävät olevan pessimistien utopioita: olennaisiin muutoksiin ei uskota, mutta uskotaan kuitenkin erilaisiin joustaviin

järjestelyihin tämän rautaisen järjestelmän reunoilla ja rosoissa. Mutta auttaako se, että Itä-Pasilaan raahataan lisää sementtisiä kukkalaatikoita?

Tässä ei ole tilaa kunnolliselle argumentaatiolle. Totean vain ettei työn välineellistyminen ole täydellinen ja ettei työntekijöiden ammattitaitoa ole kokonaan riistetty. Vastarintapotentiaalia on. Ainakin piilevästi. Ja vallankumouksellisen liikkeen päätehtävähän on uusien tarpeiden synnyttäminen eikä vanhojen tarpeiden tyydyttäminen (ne hoitaa maisteri Sundqvist & pojat).

"Mutta työstä meidän on puhuttava. Meidän vaihtoehtoliikkeidemme ja erilaisten kansalaisaloitteidemme ongelma on usein ollut siinä, että toiminta uhkaa jäädä vain vapaa-ajan puitteisiin, siihen ainoaan itsemääräämisen alueeseen, jonka kapitalismi meille tarjoaa. Itse työ jää tematisoimatta poliittisesti. Työssä vain totellaan. Näin uusinnetaan juuri kapitalismin meille määräämä jakautuminen ammattiin ja toisaalla yksityiseen (huomaa, että taustalla on juuri erottelu tuotanto/kulutus), 'vapaaseen' aikaan, joka voidaan siten täyttää vaikkapa 'politiikalla', 'vastarinnalla' ja 'vaihtoehtoilta'. Ja niinhän se voikin. Tosi rakenteet vain jäävät – vielä – ulkopuolelle. Työssä rakennamme kapitalistille (tai valtiolle kokonaiskapitalistina) pääoman ja itsellemme vankilan – uusinnamme huonon kokonaisuuden. Meidän on siis rikottava porvarillisen *politiikan muutoksin*. Työstä on tultava osa vastarintaa. Miten ihmeessä? Siitä on jo esimerkkejä: työläiset vaativat vaihtoehtoista tuotantoa, parempia ja järkevämpiä tuotteita, erilaisia muutoksia työssään. Voidaan puhua vaihtoehtoisesta ammattikäytännöstä, joka suuntautuu asioiden logiikan, itse ammatin ihmisille suuntaaman hyödyn näkökulmasta, eikä työnantajan intressin suuntaamana. Tätä tarkoitetaan puhuttaessa käyttöarvo-orientaatiosta." (Hietaniemi 1981).

Tässä Lutherin ja Franklinin perillisten luvatussa maassa tähän työorientaatioon on tehtävä kuitenkin seuraavat muistutukset:

- Kysymys on nimenomaan nykyisten työmuotojen vastaisesta taistelusta. Ja vasta sitä kautta työstä voi tulla tarve no 1.
- Työ ei ole Jumalan, Pääoman tai Valtion palvelemista. Työ on kulutuksen

ja vapaa-ajan, siis nautinnon ja luovuuden edellytys, ja parhaimmillaan mukavaa toimintaa.

- Työ on käsitettävä varsin laajana asiana, yhteiskunnallisen työnjaon osana oleminen on työtä.

"Vapaus tällä alueella (ainellinen tuotanto - RL) saattaa muodostua ainoastaan siitä, että yhteiskunnallistunut ihminen, yhteen liittyneet tuottajat sääntävät rationaalisesti tätä aineenvaihtoaan luonnon kanssa, saattavat sen yhteiseen valvontaansa sen sijaan että se hallitsisi heitä sokeana mahtina; tekevät sen vähimmällä voimankäytöllä sekä heidän inhimillisen luontonsa kannalta arvokkaimpien ja sitä eniten vastaavien ehtojen valitessa. Mutta siltikin tämä säilyy aina välttämättömyyden valtakuntana. Sen tuolla puolen alkaa inhimillisten voimien kehitys, joka on itsetarkoitusta, tosi vapauden valtakunta, joka voi kuitenkin puhjeta kukoistukseen ainoastaan tuon välttämättömyyden valtakunnan ollessa sen perustana. Perusedellytyksenä on työpäivän lyhentäminen" (Karl Marx).

Kysymys on siis kaksoisstrategiasta: työn vapauttamisesta ja vapautumisesta työstä luonnon asettamana välttämättömyytenä.

4. Valta, hegemonia ja saaret

"Kysymys: Siis tätä suunnitelmaa (Lucas-vaihtoehtosuunnitelma - RL) ei voida toteuttaa kapitalistisen yhteiskunnan puitteissa? - Mike Cooley: Tästä esiintyy eriäviä mielipiteitä. Joidenkin jäsentemme mielestä se on mahdollista, toisten mielestä ei. Itse kuulun jälkimmäisiin. Tarkoitin, että meillä täytyy olla sosialistinen yhteiskunta. ... Emme voi jakaa vastuuta järjestelmästä, jota loppujen lopuksi vastustamme. ... Emme ole matkalla pelastamaan kapitalismia. Taistelemme koko yhteiskuntajärjestelmän muuttamiseksi. Silloin olisi paljon helpompi valmistaa hyödyllisiä tuotteita." (Dahlgren/Sjodin 1980, 29-30, 31, 35).

Jos joku työläinen joskus lukisi tämän kirjoituksen, hän varmaan sanoisi, ettei kundi ole ollut päivääkään tehtaassa (vai sanoisiko?). Eihän meillä ole mitään valtaa, ja yritysdemokratialakikin on pelkkää pelleilyä. Kyllähän tässä voi miettiä maalaako Saabin vasemman vai oikean kyljen, mutta siinä ne sinun vaihtoehtosi ovat!

Ja jos joku valistussihteeri joskus lukisi tämän kirjoituksen, hän varmaan ojentaisi minulle muutaman oppikirjan, ja kehottaisi ystävällisesti lukemaan - ainakin noin tutustumismielessä.

"Poliittisen vallan valtaaminen on Marxin ja Engelsin mukaan jokaisen yhteiskunnallisen vallankumouksen lähin tavoite ja se muodostaa myös työväenvallankumouksessa ensimmäisen askelen. Jotta yhteiskunnan muuttamiseen päästään, täytyy voittavan työväenluokan Engelsin mukaan ottaa organisoitu poliittinen valtiovalta ja saattaa tämä valta voimaan, jotta se 'voi pitää kapitalistisen vastustajansa aloillaan ja toteuttaa sen taloudellisen vallankumouksen, mitä ilman koko voiton täytyy päätyä uuteen tappioon'" (Schleifstein 1975, 160-161).

Tunnollisena poikana minä tietysti lukisin sen oppikirjan, ja vasta illan hämärtyessä kaivaisin vaivihkaa esille epäilyttävät lähteeni.

"Ei ole tiedostettu, että tuotantovoimien laadullinen muutos, joka koskee myös yhteenliittyneitä tuottajia, ei ole ainoastaan vallankumouksellisen prosessin päämäärä, vaan myös edellytys. Koska tätä ei ole otettu huomioon, valtiomahdin valtaamisesta saattoi tulla vallankumouksellisen suunnitelman abstrakti pääkohta. ... Sosialistisen muutoksen ratkaiseva ongelma on siten vähemmässä määrin poliittinen vallankumous kuin tuotantosuhteiden ja elämän olosuhteiden konkreettinen muuttaminen porvarillisen yhteiskunnan sisällä. Tätä kautta vallankumouksellinen subjekti vasta saavuttaa materiaalsen perustansa" (Hirsch/Roth 1981).

"... sosialismin teknis-organisatoristen edellytysten luominen voi ja tulee alkaa jo kapitalismin sisällä, ... demokraattisen ja sosialistisen kehityksen välillä on sisäinen materiaallinen yhteys. ... sosialististen yhteiskuntasuhteiden kehittämisen tulee alkaa jo kapitalismissa" (Engeström/Toikka 1981, 35 ja 39).

Ensinnäkin vaihtoehtoisen tuotannon kehittämisessä ei ole kysymys vain kaukaisesta tulevaisuudesta, vaan hyvin välittömistä ja jokapäiväisistä asioista: organisoidaanko työ niin että se kirjaimellisesti murhaa aloitteellisuuden ihmisesä vai jotenkin toisin, valmistetaanko aseita vai asuntoja, epäterveellistä vai terveellistä ruokaa, suojellaanko luontoa vai ei jne. Näistä asioista on kamp-

pailtava jo nyt eikä vasta sosialismissa.

Toiseksi, poliittista valtaa ei voida kaapata menestyksellisin seurauksin. Vallankumousprosessin eteneminen edellyttää kansan suuren enemmistön tukea. Tämä voi perustua vain kaikkialla yhteiskunnassa vallitseviin hegemonisiin asemiin. Vaihtoehtoisen tuotannon kehittäminen on osa taloudellisen hegemonian kasvattamista. Tällä hetkellä taloudellinen hegemonia (esim. taloudellinen ja tekninen tietämys) on lähes kokonaan kapitalistien tai pikemminkin heidän palkkaamiensa managereiden käsissä.

Emme tietenkään voi luoda mitään täydellisiä socialistisia saarekkeita tuotantoon, mutta meidän on kyllä rohkeasti pyrittävä siihen suuntaan. Kapitalismin rautahäkkiä on heiluteltava joka puolelta, myös tuotannossa; tuskin meidän ovi avautuu koskaan saamme, mutta kun kaikkialla rymistellään, niin ehkäpä ovi kolahtaa pois paikoiltaan.

Suomalainen työväenliike on niin juuriaan myöten suuntautunut kamppailuun valtiollisesta ja kunnallisesta politiikasta, ettei pieni "anarkosyndikaalinen" vastamyrkky varmasti pahaa tee?

5. Ammattiyhdistysliikkeen toimintamuodot

"Ammattiyhdistysliike on työläisten etujärjestö, jota vastassa on kahdentyyppisiä työnantajien paimosjärjestöjä: palkka- ja työehtoista neuvottelevat työnantajaliitot ja teollisuuden kehittämisestä ja etupoliitikasta vastaavat teollisuusliitot. Ammattiyhdistysliikkeen organisaatiossa ei ole oikeastaan mitään vastinetta tälle jälkimmäiselle työnantajien organisaatioille, eikä vastavoimaa voida ajatella muodostavan satunnainen virkamiesten, jotka toimivat valtion eri ministeriöissä ja ovat poliittisen työväenliikkeen jäseniä. Työvoiman uusintamistehtojen muuttuminen valtakunnalliseksi ja valtion välitulo näiden ehtojen osalta kytkee työläisten palkka- ja työedut niin läheisesti maan

teollisuuspolitiikkaan, että ammattiyhdistysliikkeen valmiuksia tässä suhteessa tulisi ratkaisevasti laajentaa" (Hovi/Kevätsalo/Timonen/Nurmi, artikkeli KU:ssa).

Ainakin ulkopuolinen saa sellaisen kuvan, että Suomessa ammattiyhdistysliike suuntautuu 85 %:sti tulonjakotaiteluun, taisteluun siitä *kenelle tuotetaan* (palkat, inflaatio, verot, sosiaalipaketit jne.). Tulonjakotaitelu on toki välttämätöntä, mutta ei ole mitään syytä ylentää sitä edes taloudellisen luokkataistelun korkeimmaksi muodoksi saati sitten sen kuuluisan ketjun paljon puhutuksi (ja kadotetuksi) renkaaksi.

Sillä riisto ei ole mitattavissa vain palkkojen ja voittojen välisellä suhdelluvulla. Yhtä olennaista on se, ettei kapitalismissa työn luonne (ja laajemminkin *se miten tuotetaan*) eivätkä usein myöskään kulutuksen kohteet (*mitä tuotetaan*) ole työntekijöiden päätettävissä. Vaihtoehtoisen tuotannon (ja työn) vaatimus liittyy juuri tähän.

Tätä kautta voidaan luoda todellista pohjaa vaatimuksille demokraattisesta valvonnasta ja kansallistamisesta (*kuka tuottaa*). Nämähän ovat sellaisenaan vain muotoa koskevia vaatimuksia: sisältönsä ne saavat todellisesta tuotannollisesta vaihtoehdosta. Finnvalcon, Valmetin saneerausohjelman jne. jälkeen vaatimukset kansallistamisesta kaikuvat varmasti kuuroille korville, jos niiden perusteluna ei ole vakuuttavia esityksiä työn ja tuotannon parantamiseksi. Kyllä ihmiset sen käsittävät että puheet teollisesta demokratiasta ovat yksinkertaisesti petosta valtionyhtiössä, jossa työn taylorisointi jatkuu entisen kaltaisena, jossa ympäristönsuojelulle ei panna painoa jne.

6. Teknis-taloudellisen sivistyneistön rooli

"Ammattiyhdistysliikkeellä tulisi olla palveluksessaan työntekijöitä, jotka sekä kykenevät seura-

maan eri alojen teollisuuden kehitystä, keräämään niistä tietoja, välittämään niitä edelleen sekä järjestöjen johtotehtäviin että jäsenistölle, että myös tarvittaessa auttamaan ammatillisia järjestöjä paikallisella tasolla niiden pyrkimässä toteuttamaan yritysten taloudellisen ja tuotannollisen toiminnan valvontaa." (Hovi/Kevätsalo/Timonen/Nurmi, artikkeli KU:ssa).

On varmaankin porvarillinen ennakoluulo ajatella, etteivät työntekijät itse kykenisi kehittämään suunnitelmia vaihtoehtoiseksi tuotannoksi. Mutta teknis-taloudellisella sivistyneistöllä (insinöörit, taloustieteilijät ja ekonomit, metsänhoitajat jne.) olisi luonnollisesti myös paljon tehtävää. Viime aikoina on puhuttu paljon (demokraattisesta) ammattikäytännöstä, ja ihmetelty mitä se voisi olla. Vaihtoehtoisen tuotannon kehittäminen voisi olla yhden sivistyneistön osan – eikä aivan pienen osan – vaihtoehtoisen ammattikäytännön kehittämisen punainen lanka.

Ja itse asiassa tällaista työtä on jo tehty viime aikoina TESY:n (Teknisten sosialistien yhdistys r.y.) piirissä (Tekniikka ja työ -lehti sekä Teknis-taloudellinen aikakauskirja, muutamat seminaarit jne.). Joten siitä vaan . . .

"Uskomme, että työväenliikkeen teknologia-politiikkaa koskevien kannanottojen kehittäminen on myös sikäli astunut uuteen vaiheeseen, että maamme työväenliikkeellä on ensimmäisen kerran historianansa aikana edes jossakin mielessä joukkomittaisesti liittolaisenaan teknistä sivistyneistöä . . . Samalla myös yhä useammat ay-liitot ja -osat ovat olosuhteiden pakosta joutuneet tilanteeseen, jossa niiden on ollut otettava kantaa huomattaviinkin teollisuuspoliittisiin ratkaisuihin . . . Edessä olevat teollisuus-teknologiapoliittiset ratkaisut eivät ole ainoastaan meidän ratkaisujamme, vaan myöskin maamme vastaus maailmanlaajuisiin vaatimuksiin voimavarojen suuntaamisesta palvelemaan rauhaa, nälän voittamista, uuden kansainvälisen talousjärjestyksen toteuttamista sekä raaka-aine-, energia- ja ympäristöongelmien ratkaisemista" (Teknistaloudellinen aikakauskirja no 2, pääkirjoitus).

C. Vaihtoehtoisen tuotannon yleisistä kriteereistä

Ongelmia ja vaikeuksia on siis aivan riittämiin pyrittäessä kehittämään vaihtoehtoista tuotantoa. Mutta olkaamme tällä kertaa optimisteja. Ja siirtykäämme pohtimaan vaihtoehtoisen tuotannon kriteereitä. Tosin hyvin, hyvin yleisellä tasolla.

Luonnollisesti tarvitsemme määrällisten kriteereiden tilalle laadullisia kriteereitä. Jos jätämme kansainvälisen perspektiivin pois kriteereitä yleisesti muotoiltaessa ja hylkäämme liian kaavamaiset ratkaisut ("pieni on kaunista", "omavaraisuus on turvallista") jäljelle jää neljä yleistä kriteeriä: luonto, työ, tarpeet ja tuottavuus.

"Teknologiakomitea on pitänyt tärkeänä, että teknistä kehitystä nopeutetaan Suomen teollisuuden kilpailukyyn ja muiden kasvuedellytysten turvaamiseksi" (KM 1980: 55, 1).

1. Edistysellinen tuotanto ei turmele luontoa. Tietenkään luonto ei ole mikään pyhä ja koskematon, luonnossa ei vallitse mitään absoluuttista tasapainoa ("Luonnon Tasapaino, jonka monet ekologiset julistukset ovat asettaneet tukipilarikseen, on laho pölkkö", Järvinen 1981), eivätkä luonnonvarat ole vakio, mutta nykyistä kuormitusta luonto ei ilmeisesti tule yksinkertaisesti kestäämään.
2. Edistyksellisessä tuotannossa tehtävä työ on terveellistä ja mielekästä. Työn on kysyttävä ammattitaitoa, oltava monipuolista, luovaa, sen on sisällettävä valinnanvapauksia, oltava vastuullista ja yhteistoiminnallista. Nykyisen kapitalistisen teollisen työn organisointiperiaatteita on radikaalisti muutettava jotta näihin tavoitteisiin päästäisiin.
3. Edistysellinen tuotanto suuntautuu tyydyttämään ihmisten olennaiset tarpeet – mitä ne sitten ovatkaan! Tuotetaan elämisentarvikkeita eikä mitä tahansa kaupattavissa olevia tavaroita.

Roinaa ei tarvita, mutta hyödyllisiä tarvikkeita kyllä.

"Se mitä olin aikaisemmin ihaillut 'luonnon-kansan' vapautena ja riippumattomuutena alkoi näyttäytyä todellisuudessa yhä enemmän köyhyytenä, kurjuutena ja yhteiskunnallisena epäoikeudenmukaisuutena. Kerran söin köyhässä koltataloudessa kalaa suoraan pöydältä ja join teetä vanhoista säilykepurkeista. Tuolloin se herätti mielessäni ihastusta; kuinka vähän ihminen tarvitsee-kaan ollakseen onnellinen. Nykyään tämä tapaus on muisto, jota en halua antaa anteeksi suomalaiselle 'hyvinvointiyhteiskunnalle'" (Sarmaja 1980, ii).

4. Edistysellisen tuotannossa tuottavuuden täytyy olla suhteellisen korkea, jotta ihmiset voitaisiin vapauttaa ras-kaista, epäterveellisistä ja yksitoikkoisista töistä, ja jotta raaka-aineiden ominaiskulutus olisi mahdollisimman pieni. Viime kädessä tuottavuuden kohoaminen merkitsee luonnon ja ihmisen ajan säästämistä, ihmisen kaikinpuolisen kehityksen mahdollistamista, "välttämättömyyden valtakunnan" rajoittamista.

Jälkisanat

Minä en usko mihinkään nopeisiin ja helppoihin ratkaisuihin, poliittiset ja tekniikkaankin liittyvät ongelmat ovat todella suuria. Ruusut ovat kauniita, mutta niitä ei voi syödä.

"Olettakaamme esimerkiksi, että tänä päivänä tapahtuisi jonkin uuden ja edullisen energiatek- nologian läpimurto. Olettakaamme lisäksi, että se en- nennäkemättömällä rakentamisnopeudella saavut- taisi prosentin markkinaosuuden vuoteen 1985 mennessä. Jos tämän vuoden teknologian markki- naosuutta tämän jälkeen voitaisiin kasvattaa kak- esinkertaisella nopeudella verrattuna öljyn ja kaa- esun osuuksien kasvuun 1950- ja 1960-luvuilla, niin tämä uusi teknologia saavuttaisi vuoteen 2020 mennessä vasta 10 prosentin markkinaosuuden" (Hernberg 1981).

Mutta juuri siksi toimenpiteisiin on ryhdyttävä heti kaikella päättäväisyy- dellä. Ja sitä paitsi, meidän itsemme kannalta, ihmisten tietoisuuden kehitty- misen kannalta, muutosprosessi on yhtä tärkeä kuin itse lopputulos.

Ei tästä alustuksestakaan jää vielä mi- tään käteen, mutta jos se saa ajatuksem- me ja tutkimuksemme orientoitumaan oikeaan suuntaan, niin se riittää. Itse olen tutkimassa ammattiyhdistysliik- keen konkreettisia edellytyksiä puuttua teknologiseen kehitykseen. Entä Sinä? Ja miksi Sinulla on otsallasi noin valta- via rypyjä?

Etkö tajua, että pahin ongelma on sii- nä, että me seisomme kuin tatit turpees- sa, pelkäämme itse itseämme, ja maail- ma jossain kaukana pelosta vapisee.

KIRJALLISUUS

Bergman, Turo/Harle, Vilho: Sotatarviketuotannon vaihtoehdot. Rauhankirjallisuuden edistä- misseura ry. Turku 1980.

Dahlgren, Leif/Sjodin, Wawa: Vaihtoehdot tuotanto. Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry. Turku 1980.

Engeström, Yrjö/Toikka, Kari: Demokraattinen ammattikäytäntö SKP:n sivistyneistöstrategiana. Soihtu 1/1981.

Hartikainen, Hannu: Ekonomiakritiikki, sub- jektiviteetti ja käyttöarvot. Kirjassa Takala, Tuo- mas (toim.): Keskustelua "pääomalogiikasta" ja kapitalismin tutkimuksesta. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, sarja B:27.

Frolov, Ivan/Zagladin, Vadim: Kommunien näkemys maailmasta kolmannen vuosituhannen alkaessa. Sosialismin teoria ja käytäntö 1/1981.

Hernberg, Rolf: Energiaongelman globaalit nä- kymät. Tiede ja edistys 1/1981.

Hietaniemi, Tapani: Arbeit macht frei? Kom- posti 13/1981.

Hirsch, Joachim/Roth, Roland: "Uusien yhteis- kunnallisten liikkeiden" yhteiskunnallinen perusta ja näköalat. Poliitiikka 1981.

Julkunen, Raija: Työn alistaminen "humanisoi- malla". Tiede ja edistys 1/1979.

Julkunen, Raija: Lip ja Lucas - myyttejä vai vaihtoehtoja. Yhteiskuntasuunnittelu 3 ja 4/1980.

Jyrkämä, Jyrki (toim.): Työttömänä Suomessa. Tutkijaliitto. Vaasa 1981.

Järvinen, Olli: Suomen linnuston muutoksista. Tiede 2000 3/1981.

Koff 3 (ei vuosilukua).

Sarmaja, Heikki: Kyläyhteisö ja pientuotanto historiallisissa ja romanttisissa yhteiskuntateo- rioissa. Tutkijaliiton julkaisusarja 15. Helsinki 1980.

Schleifstein, Josef: Johdatus Marxin, Engelsin ja Leninin tutkimiseen. Kansankulttuuri. Pori 1975.

Teknologiakomitean mietintö. KM 1980:55. Helsinki 1980.

Yhteiskunnallinen liike ja organisaatiomuodot

MATTI HYVÄRINEN

Me itse kutsumme toimintamme kokonaisuutta usein ja mielellämme *liikkeeksi* samalla tavoin monet muut, mitä ereilaisimmat pyrinnot, ryhmittymät ja järjestöt ainakin pyrkivät kutsumaan itseään "liikkeeksi". Mitä salaperäistä tässä sanassa liike on? Miksi varsinkin nyt on niin yleistä nimitä toimintonsa "liikkeeksi"?

On ilmeisesti kyse tuon sanan monimerkityksellisyydestä, sen historiasta, sen muuttumisesta traditiokäsitteeksi, jota jokainen kuvittelee ymmärtävänsä mutta ymmärtääkin luultavasti toisin kuin jokainen toinen. Kun sanomme olevamme "liikettä", toimintaamme sulautuu tämän käsitteen kautta historiaa Saksan talonpoikaissodista ja Ranskan suuresta vallankumouksesta. Sitten siihen suodattuu työväenluokan taistelun nousu 1800-luvulta, Venäjän vallankumous ja Pariisin toukokuu 1968. Me siis haluamme nähdä itsemme osana tätä suurten mullistusten historiaa ja vihjaamme siihen jo tällä pienellä sanalla "liike".

Mutta liike merkitsee ja on merkinnyt myös yhteiskunnan muutosta. Valistuksen aika näki ihmiskunnan kehityksen suoraviivaisena kehityksenä, *liikkeenä*

kohti edistystä ja järkeä. Puhuttiin siis *yhteiskunnan liikkeestä* kohti lainmukaisia päämääriään. Oli vain askeleen hyppy siihen, että yhdistettiin kaduilla taistelevien *kansanjoukkojen liike* yhteiskunnan liikkeeseen, todettiin joukkojen liike myös yhteiskunnan liikkeen ilmentäjäksi ja moottoriksi.

Marxillahan löytyvät tunnetusti kumarkin "liikkeen" elementit. "Pääoman" tarkoituksena on "paljastaa nykyaikaisen yhteiskunnan taloudellinen liikelaiki", toisaalla hän sanoo: „Kutsumme kommunismiksi sitä *todellista* liikettä, joka kumoo nykyiset olot.

Mutta on vielä kolmaskin taso, jolla voidaan puhua "liike"-käsitteen legitimoivasta vaikutuksesta. Liike on jotain ei-institutionaalista, pakottamatonta, vapaaehtoista, kärjistetyä "ihmisten itsensä haluamaa". Ei voi vakavasti mieltää ajatusta yhteiskunnallisesta liikkeestä ilman viittausta ainakin oletettuun perustason demokratiaan, joukkojen demokratiaan. Tässä mielessä esimerkiksi puhe "sosialidemokraattisesta liikkeestä" pesee tehokkaasti mielistämme kuvaa kovaa kyytiä valtiollistuvasta, hierarkisesta ja byrokraattisesta puoleesta.

Kaikessa monimielisyydessään ja

emotionaalisessa hyväksyttävyydessään siis "yhteiskunnallisen liikkeen" käsite on jotain sellaista, jonka sisältöä ja rajoja olisi hyvä pohtia. Mutta on toinenkin, historialliseen ja poliittiseen kehitykseen liittyvä syy painottaa yhteiskunnallisen liikkeen ilmiön ja käsitteen pohdintaa juuri nyt.

Vielä toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina ja pitkälle siitä eteenpäin oli yleisessä tietoisuudessa kehittyneissä kapitalistisissa maissa ikään kuin selvää, että yhteiskunnallinen liike oli nimenomaan *työväenluokan, sen suurten massojen, radikaalia taistelua*. Ketju "marxilainen teoria - kommunistiset puolueet - työväenluokan laajojen joukkojen liike näytti luonnolliselta ja hallitsevalta. Uusvasemmiston ja opiskelijaliikkeen myötä tämä yhteys saa ensimmäisen kolauksensa. Työväenluokan keskuudessa oli reformismi lujittanut vaikutustaan sitten 40-luvun, ja nyt astuivat yhteiskunnallisina liikkeinä esiin ylioppilaat, keskikerrokset ja alkoivat usein hyvinkin kärkevästi ja nokkavasti arvostella niin marxilaisuutta, työväenluokkaa kuin kommunistisia puolueita. Opiskelijaliikkeen kansainvälisille huippukohdille oli usein ominaista, että opiskelijaliike hyväksyi tunnustuksellisesti marxilaisuuden, mutta hylkäsi kommunistiset puolueet. - Joka tapauksessa voidaan tiivistää: kommunistien ja työväenluokan suhde tähän uuteen yhteiskunnalliseen, äänekkääseen liikkeeseen jäi hyvin ongelmalliseksi ja tietyllä tapaa etäiseksi.

Mutta "uusien yhteiskunnallisten liikkeiden" kanssa olemme tekemisissä vielä syvemmälle menevien ongelmien kanssa. Nyt ei ole kyse vain kommunistien arvostelemisesta, vaan kommunistien puolueiden samaistamisesta muihin puolueisiin ja ohjelmallisesta marxilaisuuden hylkäämisestä ei-adekvaattina teoriana. Kommunistien johtaman val-

lankumouksellisen työväenliikkeen asemesta meillä on siis silmiemme edessä usein marxilaisuuden, työväenliikkeen, sosialismin ja kommunistit hylkäävä laajeneva ja radikaalidemokraattinen yhteiskunnallinen liike.

Tänä päivänä meillä ei siis ole nähtävänämme sellaista *yhteiskuntateorian ja yhteiskunnallisen liikkeen yhteyttä, joka esimerkiksi vuosisadan alun työväenliikkeessä huipentui Venäjän vallankumouksessa ja muissa vallankumouksellisissa nousuissa. Yhteiskunnallinen liike ja kommunistit eivät ole yleisessä tietoisuudessa enää sellainen erottamattomasti yhteenliittynyt käsitepari kuin 1940-luvulla. - Tätä muutosta soisi mietittävän vakavammin kuin tähän asti on tehty. Meillä tyydytään niin helposti yleisiin olemustason totuuksiin. "Työväenluokka on vallankumouksellisen luokka toisin kuin Marcuse väittää", mutta ollaan ilmeisen avuttomia sen tosiasian edessä, että tällä arkisen elämän tasolla reformismi kuitenkin laajentaa edelleenkin vaikutustaan työväenluokan keskuudessa.*

Siis: on tunkeuduttava yhteiskunnallisten liikkeiden ongelmaan.

Porvarillisessa politologiassa on - varmasti monien erilaisten havaintojen perusteella - aika yleisesti hyväksytty kolmiaskelinen kehityskaava: eilen liike, tänään puolue, huomenna instituutio. Ilmeisesti perustelluin ja relevantin yhteiskunnallisen liikkeen kulun teoreettinen kuvaus löytyy Otthein Rammstedtilta, jonka esitystä seuraavassa lyhyesti referoin. On korostettava, että marxilainen tarkka erittely Rammstedtin työstä puuttuu edelleenkin, josta syystä kritiikki tässäkin jää kesken.

Rammstedt näkee jokaisen yhteiskunnallisen liikkeen takana *kriisin*, missä kriisi merkitsee aina yksilölle hänen aikaisempien toimintasuunnitelmien romuttumista ja tulevaisuuden sortumista. Liikkeen ensimmäinen vaihe on

kriisin seurausten propagoiminen, jolloin ongelmista pyritään kertomaan valtaapitäville. Seuraavassa vaiheessa ryhdytään *protestin muotoilemiseen* hallitsevia vastaan. Protestin *intensivoinnin* vaiheessa pyritään koko yhteiskunnan mitassa esiintymään valtaapitävien vastapoolina, pakottamaan sivullisetkin reagoimaan liikkeeseen. Ideologian muotoilun vaiheessa liike selittää kriisin syyt yhteiskuntakokonaisuuden aiheuttamaksi ja esittää oman, erilaisen järjestelmävaihtoehdon. Liikkeen *laajentumisen* vaiheessa pyritään saamaan laajat väestökerrokset liikkeen ohjelman ja ideologian taakse. Mutta järjestelmän kasvavan paineen edessä liike on pakotettu luopumaan löysästä, tasavertaisesta rakenteestaan, syntyy työnjako, ydinryhmiä, puoliammattilaisia. *Organisoinnin* vaihe tuo mukanaan usein liikkeen suurimman vaikutuksen, mutta vie samalla sitä kohti loppuaan, *institutioiden* vaiheesta, jossa liike hylkää yhteiskunnan kokonaismuutoksen vaatimukset ja tyytyy alkeperäisten ositaisujen ajamiseen.

Rammstedtin esityksen vahva puoli on varmasti siinä, että se vähintäinkin intuitiivisesti tuntuu hyvin vastaavan monien liikkeiden todella havaittua kehityshistoriaa. Ja samalla ajatus liikkeiden kehityshistoriasta on mielenkiintoinen ja terve: liike ei voi ilmeisestikään pysyä liikkeenä olemalla koko ajan samanlainen. Rammstedtin esitys näyttää myös vastaavan siihen kysymykseen, syntyvätkö liikkeet välittömien etujen vai suurten yhteiskunnallisten kysymysten pohjalta, sehän osoittaa koko kysymyksen asetelman kovin teennäiseksi. Liikkuakseen liikkeen täytyy siirtyä kohti totaalisempia kysymyksiä, tunnollinen rajoittuminen vain välittömään etutaisteluun tuomitsee sen ikuisen keskenkasvuuteen ja varhaiseen kuolemaan.

On tietenkin toinen asia, että Rammstedtin pessimismistä ja lähes kvasiautomatiikkaa on vaikea hyväksyä niin poliittisesti kuin tieteellisestiäkään. Onhan tuki kyse ihmisten toiminnasta, joten mikä pakko heidän on haaksirikkoutua organisaatioidensa vuoksi. Rammstedt toki lähtee siitä, että liike koostuu yksittäisistä ihmisistä, heidän toiminnastaan. Mutta Rainer Paris on toisessa yhteydessä hyvin osoittanut, miten Rammstedtin kvasiautomatiikasta katoaa ihmisten toiminnan taso, jää vain "liikkeen" ja "järjestelmän" suursubjektit, joiden taistelua tarkastellaan systemateoreettisesti.

Rammstedtin mielestä kapitalistisessa yhteiskunnassa ja kaikissa sen laitoksissa, puolueissa, instituutioissa vallitsee ristiriita *yksilön* motiivien ja yhteiskunnan tai laitoksen *päämäärien* välillä. Yksilön motiivit eivät siis vaikuta yhteiskunnan kehitykseen ja tämä tilanne muuttuu radikaalisti vasta yhteiskunnallisissa liikkeessä. Ja tässä on minusta Rammstedtin esityksen yksi viehättävyys: *hänelle yhteiskunnallinen liike aina on yhteiskunnallisena muotona takaa ja toteuttaa yksilön päämäärien ja tämän muodon, liikkeen päämäärien yhteyden.*

Rammstedt itse väittää, että organisoituminen *aina* rikkoo tämän yhteyden. Rainer Paris väittää, että näin ei tarvitse käydä. Vallitsehan liikkeessä radikaalidemokraattinen yksilön ja yhteisön päämäärien yhteys. Mutta silloinhan siirtyminen liikkeen tasolta toiselle, vaiheesta toiseen ei sekään voi tapahtua muuten kuin näiden mukana olevien yksilöiden tietoisuuden kehityksen kautta, asioista täytyy päättää sopimuksellisesti. Paris vastaa niin, että kehittämällä liikkeen *julkisuutta* ja sen omaa historiaa, kulkua, ja kehityslakeja tutkivaa itsekritiittistä julkista ajattelua liike voi sekä kehittää organisoitumismuoto-

ja että säilyttää radikaali-demokraattisen, liikemäisen luonteensa.

Suomalaisen opiskelijaliikkeen ohueen traditioon liittyy yksi olennainen ero amerikkalaiseen tai eurooppalaiseen liikkeeseen verrattuna, että meillä ei uusvasemmisto tai mikään antiautoritaarinen virtaus koskaan muodostunut poliittisesti saati sitten älyllisesti merkittäväksi, kehittyneeksi virtaukseksi. Anarkismin ja uusvasemmistolaisuuden kriittistä meillä hypättiin jokseenkin suoraan tiukan organisoitumisen ja samalla vaanivan valtiollistumiskehityksen kierteseen. *Avoim ja tieteellisesti perusteltu organisoitumiskeskustelu ja organisaatiomuotojen kokeilu ovat jokseenkin täydelleen puuttuneet suomalaisen opiskelijavasemmiston traditiosta.*

Olen käyttänyt seuraavaa katkelmaa SOL:n Taisteluhjelmasta esimerkkinä viime vuosikymmenen alkupuolen kriittikittömästä ja jokseenkin rajattomasta organisaatio-optimismista:

"Suomen opiskelijoiden järjestäytymisyyden aste on ainutlaatuinen kapitalistisissa maissa. Suomen ylioppilaskuntien liittoon kuuluvat kaikki maamme korkeakouluopiskelijat, eri yliopistotoissa ja korkeakouluissa opiskelijat kuuluvat omiin ylioppilaskuntiinsa ja tieteenaloittain opiskelijat ovat järjestäytyneet opintosuuntayhdistyksiin, tiedekuntajärjestöihin ja kiltoihin. Saman tieteenalan opintosuunnan opiskelijat ovat useilla aloilla järjestäytyneet valtakunnallisiksi opintosuuntaliitoiksi. *Tämä avaa valtavat näköalat demokraattisen opiskelijaliikkeen kehittämiseksi, sen joukkositeiden kiinteyttämiseksi ja toimintayhtenäisyyden tiivistämiseksi.*"

Tuohon voisi lisätä oikeastaan vain yhden asian: *kaikki suomalaiset ovat kapitalistisessa maailmassa ainutlaatuisen hyvin organisoituneita puolueisiin,*

ammattiliittoihin, yhdistyksiin, mutta ovat yhtä kaikki äärettömän passiivisia toimimaan niissä. Ja se, että Suomi on organisaatiiovimman luvattu maa, ei tarjoa mitään päättähumiavia näköaloja vallankumoukselliselle liikkeelle.

Mm. SOL:n ja opiskelijaliikkeen organisoituminen on perustunut *taistelujärjestöksi* organisoitumiseen. SOL:n organisoitumisen tavan lähteinä käytettiin runsaimmin Leninin "Mitä on tehtävä"-teosta ja Otto-Wille Kuusisen teesejä kommunististen puolueiden järjestärakenteesta. Alun alkaen ei lähdetty pohtimaan, mikä ero on kommunistisen puolueen ja sivistyneistön marxilaisen järjestön välillä. Ei osattu ottaa vakavasti huomioon myöskään sitä poliittista tilannetta, jossa mainitut lähdeteokset oli kirjoitettu. "Mitä on tehtävä"-teoksessaan Lenin kuvaa suunnitelmaansa puolueen perustamisesta lehden kautta näin: "...se on päinvastoin käytännöllisin suunnitelma kapinaan valmistautumisen aloittamiseksi kaikilta tahoilta ja heti". Kuusinen puolestaan määrittää omien teesiensä taustana olevan poliittisen haasteen näin:

"(Porvariston) voittaminen ja työväenluokan suorittama valtiovallan valtaaminen ovat kaikkien puolueiden tärkein ja ratkaiseva lähiajan tehtävä. Sitä vastaavasti kommunististen puolueiden on jokaisessa kapitalistisessa maassa kiinnitettävä *kaikessa järjestötoiminnassaan* päähuomio sellaisten järjestöjen luomiseen, jotka pystyvät turvaamaan proletariaisen vallankumouksen voiton omistavista luokista".

Me emme ole tähän päivään mennessä antaneet pätevää ja pohdittua vastausta kysymykseen, miten tämän päivän marxilaisen sivistyneistön järjestäytymismuodon *täytyy poiketa* vuosisadan alun vallankumoukseen valmistuvan proletariaatin järjestäytymismuodoista. Ja miten hyvin on lopulta perusteltu

työväenluokan nykyiset organisaatiomuodot?

Sakari Hänninen on eräässä yhteydessä esittänyt ajatuksen, että porvarillisen valtion organisoitumismuoto, sen poliittinen järjestelmä on vasta nyt saavuttamassa kypsyytensä, että meillä vasta nyt alkaa todella olla olemassa porvarillinen, kapitalismille ominainen valtion organisoitumismuoto. Ja koska tämä kohde on uusi, eivät myöskään klassikot ole voineet käsitteellistää sitä, luoda siitä pätevää teoriaa. – Tämä on yksi niistä koko olemassaolomme ja politiikkaamme määrittävistä uusista teoreettisista haasteista, joiden olemassaoloa olemme arasti myöntämässä.

SOL:n ja SKP:nkin periaatteiltaan hierarkkinen ja keskitetty organisaatiomalli vastaa tilannetta, jossa hyvin valistunut ja poliittis-teoreettisesti oikeat vastaukset omaava järjestön johto ohjaa koko järjestökoneiston massiivisen toiminnan kautta laajojen joukkojen liikettä. Mutta kuten edellä varoitin, SOL:ssa meidän tärkein ja vakavin haasteemme tuleeikin kenties olemaan teorian *luominen*, aivan uusien tilanteiden ymmärtäminen ja kaiken aikaa itsenäisen, ajattelevan ja taistelukykyisen sivistyneistön kasvattaminen. Mikään ei viittaa siihen, että organisoitumistapaamme olisi koskaan erityisen vakavasti pohdittu nimienomaan *luomisen, sivistymisen tai uuden kokemuksen kehittämisen kannalta*.

SOL:n suurimman aktiivisuuden vuodet päinvastoin merkitsivät sitä, että aktiivisimmat toverit lukivat vähiten, eristäytyivät tehokkaimmin tieteellisestä keskustelusta ja opiskelijoiden arkipäivästä, siitä mitä oli tapahtumassa pinnan alla. SOL:n nykyisten vaikeuksien yhtenä lähteenä varmasti onkin se kehitys, jossa SOL 1970-luvun puolivälistä alkaen kykeni kapseloitumaan irti kehittyvästä Marx-tutkimuksesta ja marxi-

laisesta yhteiskuntatutkimuksesta Tutkijaliiton ja yliopistojemme piirissä – yhtä hyvin kuin vaistonvaraisesta liikkeestäkin. Rärkeimmillään tilanne johti paradoksiin, jossa *SOL järjestöluonteensa ja traditionsa vuoksi esiintyi yhä teoreettisen valistuksen antajana*, mutta erityisesti yhteiskuntatieteilijöiden mielestä ei enää kyennytään tarjoamaan todellisia valistuksen aineksia.

Kaikesta sanomastani huolimatta ja ehkä juuri siksi vastustan jyrkästi kaikkia pyrkimyksiä muuttaa SOL – tai puolue – akateemiseksi rupattelukerhoksi. *Me emme voi lähteä siitä, että kaikki on tutkittava, selvitettävä ja teoretisoitava ennen kuin voi toimia.* Poliitiikka ja ihmisen toiminta perustuvat varmasti aina hypoteeseihin, usein vasta aavistuksiin jostain uudesta, joka todentuu ja selviää myöskin vasta toiminnan ja uusien kokemusten kautta. *Tieteellinen politiikka* ei siis perustu siihen, että kaikki on lopullisesti tutkittua, selvää ja varmaa. Ilman rohkeaa toimintaa ei ole myöskään riittävää tietoa tulevien analyysien pohjaksi.

Puoluepolitiikalle ja kilpailupuolueille on ominaista, että niissä ajattelu keskittyy selittelemään, perustelemaan sitä, mitä jo tehdään – ja sitäkin armottoman tosikkomaisesti. Meidän olisi kyettävä toimimaan täydestä sydäimestä ja surutta – mutta samalla säilyttäen terveen ja kiikhottoman kykymme katsoa, mitä teemme ja mitä *nyt* on tapahtumassa.

Joskus näyttää, että SOL olisi siirtynyt viime vuosikymmenen ankarasta politikoimisesta nyt yhtä ankaran tosikkomaiseen ja itsetuhoisen kovaan teoretisointiin. Että me olemme tuntevia ja kärsiviä ihmisiä, että tällä tuntemisellamme tai kovuudellamme on yhteys politiikkaan, suhteeseen maailmaan, teoreettiseen kehittymiseen tai pysähtymiseen, kaikki tämä tuntuu edelleen unohtuneen tai jääneen jonnekin si-

vuun. Uskaltaako tämä järjestö asettaa kysymystä: millaisia ihmisiä, miten kasvaneita, miten kolhiintuneita, miten herkkiä, miten rampautuneita sieltä lopulta ulos kävelee? – Itse haluaisin ly-

hyesti tiivistää kokemustani:

Eihän elämä ole tokikaan pila, vaan taistelua, työtä ja tuntemista, usein enemmän ja useammallakin tasolla, kuin olemme ajatelleet.

Lehtiä petoksen päiväkirjasta – piirteitä Egyptistä Sadatin kaudella

PERTTI MULTANEN

Sadat kertoo muistelmissaan Nasserin Skuoleman jälkeisistä päivistä ja silloisista tavoitteistaan: "Tiesin, että inhimillisiä arvoja oli loukattu (Nasserin kaudella – P. M.), ehkäpä jopa murskattu, mutta tiesin voivani oikaista olosuhteet ottamalla käyttöön omat ihanteeni ja periaatteeni: ei painostusta. Valtaryhmien jäsenet käyttivät päivittäin valtaansa väärin silmien edessä. Varoitin heitä, että vaikka olenkin äärimmäisen suvaitsevainen, en voi sallia heidän epäillisen käytöksensä jatkuvan."¹

Mutta Sadatin kaudella inhimilliset arvot Egyptissä olivat niin turvatut, että 150 000 egyptiläistä sai 'avoimien ovien' nimellä tunnetun talouspolitiikan vaikutusten seurauksena itselleen asuinsijan Kairon hautausmailta, hautausmuistomerkkien varaan kyhätystä asumuksesta. Julistettu 'suvaitsevaisuus' ei myöskään estänyt kymmenien tuhansien Sadatin poliittisten vastustajien vangitsemista. Sadat, joka julisti käyttävänsä muita keinoja, kuin poliittista painostusta, rakensi maastaan kovin otteen hallitun poliisivaltion.³

Muistelmissaan Sadat kuvaili Nasserin kautta: "Kun ihmiset olivat hieman levottomia jostakin, heidän levottomuu-

tensa tulkittiin vastavallankumoukseksi. Heidän yksityisomaisuutensa pantiin hallituksen valvontaan ja suoritettiin joukko pidätyksiä. Näin käytännössä murskattiin ihmisarvoa."⁴ Ehkäpä, jos suurin ihmisarvoista on pyhä yksityisomaisuus. Mutta Sadatille ei yksityinen mielipide ollut minkään arvoinen – ei ainakaan suuntautuessaan Sadatin edustamaa linjaa vastaan – hänelle ihmisarvojen murskaamisesta pidättäytyminen ei koskaan merkinnyt pidättäytymistä esimerkiksi häntä arvostelleiden runoilijoiden, kirjailijoiden ja laulajien vainoista.⁵

Pääpiirteisään Sadatin kausi voidaan kiteyttää seuraavaan: Sen aikana Egypti eristettiin arabimaailmasta ja afroaasialaisen maailman kansallisista vapautusliikkeistä; Egyptin hapuilevaan alkuun päässyt pyrkimys kohti taloudellista itsenäisyyttä katkaistiin ja maa vedettiin lujasti takaisin kapitalistisen maailmantalouden järjestelmään; poliittisesti Egypti sidottiin yhteistyöhön imperialismiin kanssa ja sotilaallispoliittisesti se joutui imperialismiin välineeksi sen maailmanlaajuisten sotilaallisten suunnitelmien toteuttamisessa. Kuinka näin on voinut käydä? Kuinka imperia-

lismi on pystynyt toteuttamaan toiveensa Egyptin suhteen?

Sadatin valtaantulo

Nasser kuoli 28. syyskuuta 1970. Silloin Lähi-idän poliittinen tilanne oli hyvin jännittynyt. Nasser oli juuri ennen kuolemaansa saanut päätökseen arabivaltioiden huippukokouksen, joka oli kutsuttu koolle sovittelemaan Jordanian sisäistä tilannetta. Kuningas Hussein oli ryhtynyt häättämään maassaan olevia palestiinalaisia armeijansa avulla. Taustalla oli amerikkalaisten tuolloinen Lähi-idän "rauhansuunnitelma" – ns. Rogers-suunnitelma.

Vuoden 1967 Lähi-idän sodan Egyptin talouteen aiheuttamat haavat olivat vielä avoimia. Sodan jälkeisessä tilanteessa Nasserille oli jälleen kerran auennut mahdollisuus syventää vallankumousta massojen välittömällä osanotolla. Se johtui egyptiläisten vaistonvaraisesta Nasseria tukevasta liikehännästä hänen ilmoitettuaan eroa-aikeistaan sodassa kärsityn tappion vuoksi. Mutta Nasser jätti mahdollisuutensa käyttämättä. Reaktiossa näkyy Egyptin vuoden 1952 vallankumouksen yksi läpikäyvimmistä piirteistä: perustaltaan pikkuporvarillinen kansanjoukkojen pelko, ja sen taustalta nousee näkyviin kommunismin vieroksunta.⁶

Sadatin vastavallankumous

Kehitys vuoden 1967 sodan jälkeen vei vallankumouksen saavutusten rappeutumiseen, myönnetyksiin taloudellisesti voimistuneelle porvaristolle. Sadat saattoi hypätä jo liikkuvaan laivaan. Hänen osansa oli kääntää ruoria äkisti, saada laiva kallistumaan, ja pudottaa vielä 1960-luvun alussa ilmaistusta vallankumouksen syventämisen linjasta kiinni pitävät miehistön jäsenet kannel-

ta. Tämän operaation jälkeen Sadat saattoi olettaa voivansa purjehtia uutta kurssiaan myötäisessä.

Käytännössä äkkikäännös toteutettiin eliminoimalla Nasserin kaudelta joillekin keskeisille valtionhallinnon paikoille jääneet vallankumouksen syventämistä kannattavat henkilöt toukokuun 1971 puhdistuksessa. Paikkansa menettivät mm. Egyptin varapresidentti ja maan ainoa sallittu poliittisen järjestön – Arabisosialistisen liiton – pääsihteeri Ali Sabri, maan puolustusvoimain komentaja, kenraali Muhammad Fawzi, maan parlamentin puhemies, useat ministrit ja muut alemmassa valtionhallinnossa olleet radikaalimman linjan kannattajat. Nopeasti toteutettu ensiisku pyhitti useita kuukausia kestäneet puhdistukset armeijassa, valtionhallinnossa ja Arabisosialistisen liiton organisaatiossa.⁷

Kun Nasser oli kuollut olivat ovet oikeiston etenemiselle avoimina. Massojen pelko oli estänyt vallankumouksen saavutuksia puolustavien järjestöjen organisoimisen. Vallankumouksen rappeuttaminen saattoi jatkaa esteitä. Tunnettu egyptiläinen lehtimies, Sadatin kaudella lakkautetun Al-Talia lehden, nykyisin maanpaossa asuva päätoimittaja Lufti El-Kholi on kuvannut tilannetta: "Ilman organisoidun demokraattisen liikkeen tukea Nasser kykeni pitämään porvariston ja oikeiston ääriainekset kurissa poikkeuksellisesti oman vaikutusvaltansa ja auktoriteettinsa avulla. Kun tämä oikeiston etenemiselle sulun asettanut tekijä katosi, oli oikeistolla vapaat mahdollisuudet."⁸

Oppositiovoimien vastarinnan heikouteen vaikutti keskeisesti ammattiyhdistysliikkeen taistelukyvyyn halvauttaminen sulauttamalla liike osaksi valtion luomaa työväenluokan kontrollikoneistoa. Sulauttaminen oli toteutettu 1960-luvulla, Egyptin ns. sosialistisen

orientaation vuosina.⁹ Hyvin tärkeä la-
maannuttava vaikutus oli myös Egyptin
kommunistisen puolueen päätöksellä
purkaa organisaationsa ja lopettaa puolueen toiminta. Päätös tehtiin vuoden 1964 kesällä. Se tehtiin vaikeissa olo-
suhteissa, useimpien puolueen jäsenten ollessa vangittuina, eikä sitä suinkaan tehty yksimielisesti, mutta tosiasiaksi jää, että puolueen uudelleen organisoi-
miseen tarvittiin yli kymmenen vuotta. Puolue perustettiin uudelleen vuonna 1975. Silloin tapahtuneesta myös suori-
tettiin perusteellinen itsekritiikki.¹⁰

Siten maan poliittinen johto saattoi vakiinnuttaa suunnanmuutostaan välit-
tömästi Sadatin valtaantulon jälkeisinä vuosina ilman järjestäytyntä opposi-
tiota. Kahtena, kolmena ensimmäisenä Sadatin valtaantulon jälkeisenä vuonna ainoat merkittävämät oireet kytevistä vastarinnasta olivat työläisten lakot sekä yliopistojen opiskelijaliikehinnat, joiden tavoitteet olivat jo ennen vuoden 1973 sotaa kiteytyneet selkeiksi ulko- ja sisäpolitiikkaa koskeviksi muutosvaati-
muksiksi.¹¹

Työväenluokka herää

Työväenluokka osoittautui ilman toi-
mivia organisaatioitakin luokaksi, joka pystyi tehokkaimpaan vastarintaan oikeistolaistumista vastaan. Valtionsektorin työläiset oli erityisesti 1960-luvulla pyritty pitämään ylhäältä johdetun toimin aktiivisen luokkataistelun ulkopuolella.¹² Käytännössä tämä tapahtui parantamalla valtionsektorin palkka-, sosiaali- ja muita etuja huomattavasti yksityissektoria enemmän. Mutta näin saatiin vain väliaikaisia tuloksia.

Ensimmäiset merkit kasvavasta taiste-
lukuystään työväenluokka oli antanut jo Nasserin kaudella, vuoden 1967 sodan jälkeisen kriisin yhteydessä. Sadatin kauden alusta lähtien työväenluokasta

muodostui voima, joka aktiivisesti pyrki vaikuttamaan asemaansa omalla taiste-
lullaan. Sen taistelun tavoitteet laajeni-
vat pelkistä taloudellisista vaatimuksista olennaisiin poliittisiin kysymyksiin. Lakkoliikehdintä käynnistyi elokuussa 1971 Heluanin metallitehtailla – joka oli valtionsektorin ja koko maan suurin yksittäinen teollisuuskompleksi – ja levisi vuoden 1971 lopussa ja vuonna 1972 myös laajalle yksityiseen sekto-
riin.¹³

Tilanne pelotti Sadatia ja hänen reaktionsa oli liittoutua entistä avoimemmin ja kiinteämmin egyptiläisen porvariston ja poliittisen oikeiston kanssa. Toinen merkittävä voima, josta Sadat etsi tukea työväenluokkaa ja vasemmistoa vastaan, oli erilaiset uskonnolliset ryhmit-
tymät – ääriuskonnollinen ja imperialis-
milta saamastaan tuesta tunnettu muslimiveljeskunta mukaan lukien. Sadat pyrki vaikuttamaan Egyptin sisäiseen tilanteeseen myös korostamalla kansakunnan yhtenäisyyden vaatimusta, jota perusteltiin vuoden 1967 sodassa menetettyjen alueiden takaisinvaltauksen val-
mistelulla. Samalla hän alkoi luoda pohjaa sille, että suhteiden parantami-
nen USA:han näyttäisi välttämättömältä ehdolta tavoitteen saavuttamiseksi.

Vuoden 1973 lokakuun sota

Vuoden 1973 sodalla oli Sadatin kan-
nalta hyvin selviä sisäpoliittisia tavoit-
teita. Ne olivat tulleet esille jo ennen so-
taa, mutta erityisen selvästi ne paljastui-
vat sodan jälkeen. Kasvava sisäinen op-
positio oli eliminointava, jotta Sadat voisi jatkaa Egyptin yhteiskunnallisen kehi-
tyksen oikeistolaistamista, ja varmistaa tiensä yhteistyöhön imperialismiin kansa-
sa.

Puhuttaessa vuoden 1973 sodasta ei luonnollisestikaan saa aliarvioida Egyptin saavuttaman kiistämättömän menes-

tyksen vaikutusta arabien tilanteeseen. Sota oli tärkeä läpimurto, jossa romutui myytti Israelin armeijan voittamattomuudesta. Tätä taustaa vasten arvioiden vuoden 1973 voitto loi pohjaa esimerkiksi sille, että Palestiinan vapautusjärjestön joukot pystyivät kesällä 1981 torjumaan Israelin etenemisen Libanonissa. Aivan oma lukunsa on kuitenkin tapa, jolla Sadat käytti sotaa omien tavoitteidensa ajamiseen.

Poliittiset vainot voimistuivat Egyptissä sodan jälkeen. Sotaa käytettiin hyväksi pyrittäessä puhdistamaan valtion virkakoneisto, Arabisosialistinen liitto ja armeija lopullisesti oikeistolaistumiskehitystä vastustavista henkilöistä. Ennen sotaa tilanne oli ollut käymässä tukalaksi Sadatille. Opposition kasvu ja kentällä nouseva joukkoliikehdintä olivat tosiasioita, jotka vaikeuttivat Sadatin pyrkimyksiä, jopa uhkasivat vakavasti koko hänen omaksumaansa poliittista linjaa.

Egyptin vankiloissa vaihtui väki vuoden 1973 sodan jälkeen. Vangituille Sadatin linjan vastustajille tehtiin tilaa vapauttamalla viimeisetkin tunnetut oikeiston ja uskonnollisten ääriiliikkeiden johtajat. Poliittiselle järjestäytymiselle pyrittiin asettamaan mahdollisimman pitävä sulk. Lehdistösensuuria tiukennettiin, lehtimiehiä vangittiin ja maan yleistä mielipidettä alettiin suunnata tiukasti Sadatin linjalle estämällä kaiken vaihtoehtoisen tiedon esiin pääsy.¹⁴

Myös armeija oli ollut muodostumassa Sadatille ongelmaksi. Puhdistuksia armeijassa oli toki toimeenpantu koko Sadatin hallintokauden ajan. Henkilökohtaisesti Sadatilla oli varsin hyvä tunnetta armeijan sisäisten oppositiovoimien toimintaan, olihan hänen oma poliittinen uransa alkanut monarkian kaudella armeijan keskuuteen perustetun salaisen Vapaiden upseerien järjestön riveissä. Kokemuksensa perusteella Sadat

oli puhdistanut armeijaa kevään 1971 tapahtumien yhteydessä, useita kertoja vuonna 1972 ja pyrki nyt, vuoden 1973 sodan jälkeen, lopulliseen iskuun.

Vuoden 1973 sota nostatti armeijan sisällä voimakkaita tunteita Sadatia vastaan. Egyptin armeijan johdolle oli selvää, että lokakuun sodassa saavutetun alkumenestyksen jälkeen olisivat egyptiläiset voineet edetä syvälle vuonna 1967 miehitetyle Siinaille. Tämän Sadat itsekin avoimesti myöntää muistelmissaan.¹⁵

Sadatin tavoitteet sodan suhteen olivat kuitenkin toiset, ja eteneminen pysäytettiin. Siitä kasvoi yhteenotto, joka joulukuussa 1973 johti Egyptin armeijan esikuntapäällikön, kenraali Saad ed Din as Shazlin erottamiseen ja laajoihin puhdistuksiin. Pohja Sadatin ja korkeimpien upseerien erimielisyyksille oli luotu jo Sadatin vuonna 1972 tekemällä päätöksellä karkoittaa maasta neuvostoliittolaiset sotilasasiantuntijat.¹⁶

Tilanne mahdollisti Sadatin entistä avoimemman lähestymisen USA:han. Jo sodan kulku oli osoittanut, että Sadat on hyvin pitkälle valmis seuraamaan amerikkalaisten linjaa sellaisissa tärkeissä kysymyksissä, kuin suhtautumisessa Palestiinan arabikansan taisteluun ja Israeliin. Arabien kokonaisuus ja erityisesti palestiinalaisten etu eivät painaneet vaa'assa, jonka toisessa kupissa olivat Sadatin sisä- ja ulkopoliittiset tavoitteet.

Vuoden 1973 sodasta vuoden 1977 tammikuuhun

Pyrittäessä jaksottamaan Egyptin historiaa Sadatin kaudella crottuvat vuoden 1973 sotaa seuranneet kolme, neljä vuotta omaksi kokonaisuudekseen. Tällöin Sadat oli vakiinnuttanut käänkönsä oikealle ja yhteistyön USA:n imperialismiin kanssa. Oppositiolle oli an-

nettu isku, jonka vaikutus tuntui lähi-vuosina sen järjestöllisenä heikkoutena. Sadatin avoin pyrkimys oli nyt estää opposition kasvu yhdistämällä se hänen omissa käsissään olevan sateenvarjon alle. Tällaiseksi sateenvarjoksi suunniteltiin entistä Arabisocialistista liittoa. Myös talouspolitiikassa olivat vuoden 1973 jälkeiset vuodet Egyptin sisäisen porvariston voimakkaan kasvun aikaa. Ulkoisissa taloussuhteissa aika merkitsi 'avoimien ovien' talouspolitiikan nimellä tunnettua avautusta ulkomaisen pääoman maahantulolle.

Opposition sitomisyritys

Sodan jälkeen alkoi Egyptissä keskustelu poliittisen järjestäytymisen muodoista. Arabisocialistinen liitto ei kyennyt enää esiintymään erilaisia poliittisia voimia yhdistävänä rintamana. Vuosien 1974, 1975 aikana Egyptissä alkoi syntyä lähes viikottain uusia poliittisia järjestöjä. Oppositio etsi kanavia toiminnalleen. On esitetty lukuja, joiden mukaan loppukesällä 1975 Egyptissä oli syntynyt jo viitisenkymmentä opposition järjestöä.¹⁷

Sadatin yritys estää oppositiojärjestäytyminen kiteytyi suunnitelmaan muodostaa Arabisocialistisen liiton rautatien laajapohjainen organisaatio kuin mahdollista. Hänen tarkoituksensa oli työntää Arabisocialistisen liiton seinät laevalle ja katto korkealle. Näin Sadat laski pystyvänsä kontrolloimaan 'maan isänä' kaikkien erisuuntaisten oppositiovoimien toimintaa. Rakennelman ulkopuolelle jäävä todellinen oppositio piti sitten ahdistettaman niin tiukalle, ettei sen toiminnasta koituisi harmia.

Vuonna 1975 päätettiin kolmen erilaisia mielipiteitä heijastavan ryhmittymän muodostamisesta Arabisocialistisen liiton sisälle. Sinänsä kehitys oli suoraa

seurausta Egyptin yhteiskunnan sisäisestä 1970-luvulla voimistuneesta eriytymisestä. Arabisocialistinen liittohan oli aina ollut löyhä rintama, joka oli pitänyt sisällään erisuuntaisia voimia. Enemmän tai myöhemmin ja tavalla tai toisella sen rakenne olisi joka tapauksessa murtunut. Sadatin pyrkimys oli suitsea tämä väistämätön kehitys luomalla näennäinen oppositio. Suunnitelma edellytti oikeiston, vasemmiston ja keskustan tunnustamista Arabisocialistisen liiton sisällä.

Aika ajoi kuitenkin Sadatin ohi. Opposition vyöttäminen ei toteutunut. Silloin aikaa kun suunnitelmaa laadittiin, oppositio vahvistui. Sadat tuli huomamaan, että nimenomaan eristettäväksi suunniteltu ja ulkopuolelle jätettävä oppositio kasvoi voimakkaasti. Tärkeä juonne opposition kasvussa oli työväenluokan nouseva vastarinta. Vuoden 1973 sodan jälkeen vastarinnan painopiste siirtyi selvästi tehtaisiin. Vuonna 1974 oli lakkoliikehdintä käymässä yleisemmäksi ja vuonna 1975 oli useita mittavia lakkoja. Mm. tammikuussa 1975 lakkoilivat Heluanin terästehtaan työläiset. Kuvaavaa näiden nousujen tukahduttamisessa oli, että Sadatin hallitus omaksui yhä kovempia otteita. Samalla propaganda-aseeksi otettiin entistä enemmän voimakas kommunisminvastaisuus. Kommunisteja syytettiin vastarinnan lietsomisesta.¹⁸

Yhteiskunnallinen todellisuus löi opposition sitomissuunnitelmia lujasti korvalle. Tammikuun 1977 vaistonvarainen kansannousu Sadatia vastaan romutti haaveet yhtenäisen kansankodin luomisesta.

Talous lännen vanaveteen

Vuosiin 1973–1977 ajoittuu myös lopullinen murros jo 1960-luvun loppupuolella alkaneessa talouspoliittisen lin-

jan muuttamisessa. Kapitalismin vapaa kasvua vaati Egyptissä keskeisesti se osa porvaristoa, joka 1960-luvulla oli nopeasti pystynyt kasvattamaan rikkauttaan hyötymällä valtionsektorista ja valtion tuesta. Egyptissä oli näinä vuosina syntynyt keskiporvaristosta noussut uusi, rikas suurporvariston kerros, joka vaati asemansa täyttää tunnustamista.¹⁹

Ensi kerran tämä ryhmä toi vaatimuksensa avoimesti esiin vuoden 1967 sodan jälkeen, jolloin sille tehtiinkin myönnytyksiä.²⁰ Sadatin kaudella ryhmittymä oli alusta alkaen yksi Sadatin tärkeimmistä poliittisista tukijoista. Vuoden 1973 sodan jälkeen se saattoi katsoa ajan kypsyneen uudelle laajamittaiselle esiintymiselleen.

Ulkomaista pääomaa alettiin houkuttaa maahan 1970-luvun alussa. Vuoden 1973 sodan jälkeen siirryttiin avoimpiin keinoihin. Vuonna 1974 säädetyllä uudella investointeja koskevalla lailla annettiin ulkomaiselle pääomalle jo aiemmin myönnettyjen etuuksien lisäksi uusia verohelpotuksia ja takuita. Kehitys vei siihen, että vuonna 1977 oli ovet jo täysin avattu ulkomaalaisen pääoman vapaalle liikkeelle; erityisesti kansallistamisen varalta oli säädetty takuut. Vuosina 1974 ja 1975 tehtiin toistasataa yksityisten – erityisesti ulkomaalaisten – sijoitusten edistämiseksi hyväksyttyä lainsäädännöllistä tointa.²¹

Kysymys oli luopumisesta taloudellisen itsenäisyyden tavoitteesta. Ovien avaaminen ei kuitenkaan Sadatin kannalta tarkastellen tuonut riittäviä tuloksia. Ulkomaisen pääoman maahantulo oli hidasta ja se sijoittui aloille, joilta sai suuria voittoja pienin pääomin. Sijoitukset näille aloille olivat turvallisimpia. Ulkomaalainen pääoma vaistosi Sadatin Egyptiin sisältyvät poliittiset riskit, Sadatin aseman epävarmuuden.

Myös egyptiläinen yksityinen pääoma sijoittui aloille, jotka eivät olleet omiaan

ratkaisemaan Egyptin taloudellisen rakenteen vääristymiä. Sijoituksia teollisuuteen – ja erityisesti paljon pääomaa vaativaan perusteellisuuteen – vällettiin. Valtio sai nytkin huolehtia raskaimmista aloista; yksityiselle pääomalle kelpasivat kyllä esimerkiksi näiden yhteydessä valtiolle suoritettut rakennusurakat; nehan takasivat suuret voitot.

Vuoden 1976 loppuun mennessä olivat avoimien ovien talouspolitiikan kielteiset puolet yhä selvemmin näkyvissä. Ulkomaankaupassa oli ajaututtu valtavaan alijäämään. Seurauksena oli nopea velkaantuminen. Maan ulkomaanvelka oli vuoden 1977 alussa 12,2 miljardia dollaria.²² Tärkeänä syynä tähän oli ulkomaankaupan kontrollin purkaminen. Talouselämän suunnittelujärjestelmä joutui rappiolle ja lisäsi vaikeuksia ja sekasortoa.

Ulkopolitiikan johto imperialismin keskuksille

Sadat oli jo 1970-luvun alusta etsinyt yhteyttä USA:han. Vuoden 1973 sodan aikana yhteys muodostui kiinteäksi. Pohjan luottamukselle Sadat oli luonut karkottamalla vuonna 1972 maasta neuvostoliittolaiset sotilasasiantuntijat. Tämä teko oli Egyptin kansallisten etujen ja sen armeijan taisteluvälineiden kannalta käsittämätön. Ymmärrettäväksi se tulee kuitenkin eräänä viimeisenä USA:n ja Egyptin suhteiden lähenemisen pohjustamiseksi tehtynä uhrauksena. USA:n silloinen ulkoministeri Henry Kissinger on omasta puolestaan todennut alkaneensa arvostaa Sadatia vasta tämän tapahtuman jälkeen.²³

Kissinger kertoo myös, että vuoden 1973 sodan aikana Sadat piti häneen päivittäistä yhteyttä.²⁴ Näin Yhdysvalloilla oli harvinaisen hyvä näköala vuoden 1973 sodan tilanteisiin ja mahdoli-

suus säädellä sodan kulkua omien ta-voitteidensa mukaisesti. Näin myös tehtiin. Jo aiemmin viittasimme arabien kokonaisetujen ja Sadatin etujen ristiriitaan. Petoksen polku alkoi avautua.

Vuosina 1974–1975 edettiin egyptiläis-amerikkalaisissa suhteissa jo säännöllisen, korkean tason yhteistyön asteelle. Kesällä 1974 USA:n presidentti Nixon tapasi Sadatin Kairossa. Seuraavana kesänä – kesällä 1975 – oli vuorossa presidentti Fordin tapaaminen Itävallassa, Salzburgissa. Lokakuussa 1975 Sadat johti laajan egyptiläisdelegaation vierailua Yhdysvaltoihin.

Samoihin vuosiin ajoittuvat mm. sellaiset Egyptin ja Yhdysvaltojen Lähi-idänpolitiikkaa lähentäneet toimet, kuten Egyptin ja Israelin välillä tammikuussa 1974 ja syyskuussa 1975 allekirjoitetut ns. joukkojen loitontamissopimukset. Niiden taustalla oli USA:n huoli Israelin asemasta arabien kansallisen liikehdinnän voimistuessa. Pohja niille oli luotu jo vuoden 1973 sodan aikana, ja niiden keskeinen tarkoitus oli irroittaa Egypti arabien rintamasta. Jotta Egyptin kanta näihin USA:n pyrkimyksiin ei olisi jäänyt epäselväksi, päätti Sadat pohjustaa lähentymistä vaikeuttamalla PLO:n toimintaa Kairossa. PLO:n radioaseman – Palestiinan äänen – lähetykset Kairosta kiellettiin syksyllä 1975.

Vuonna 1976 Sadat yksipuolisesti irtisanoi Neuvostoliiton kanssa solmitun ystävyys- ja yhteistyösopimuksen, ilmoitti Egyptin muuttaneen kantaansa aiemmin tukemansa Palestiinalisvaltion perustamisvaatimukseen siten, että Palestiinalisvaltio tulisi nyt Egyptin mielestä elimellisesti liittää Jordaniaan – vaatimus, jota PLO ei voi hyväksyä. Pitkospuut Camp Davidiin alkoivat olla lasketut.

Kaikkia näitä lyhyesti käsiteltyjä sisä-, talous- ja ulkopolitiikan kehitys-

suuntia vastaan alkoi muodostua yhä voimakkaampi ja tehtävistään tietoisempi oppositio. Nämä linjanvedot synnyttivät tapahtumat, jotka tammikuussa 1977 veivät Egyptin eri yhteiskunnallisten voimien avoimeen yhteentörmäykseen. Sillä tuli olemaan tärkeä merkitys Sadatin hallintokauden viimeisten vuosien poliittiselle kehitykselle.

Tammikuun 1977 kansannousu

Tammikuu 1977 täytti Egyptin suurimpien kaupunkien kadut mieltään osoittavista ihmisistä. Pettymys avoimien ovien politiikkaan ja epätoivo tulevaisuudesta ajoi ihmiset kadulle. Virallinen versio levottomuuksien syistä oli nytkin: kommunistien juonia. Purkaus nosti kuitenkin Egyptin sisäiset jännitteet kaikkien nähtäviksi.

Sadatin pyrkimyksellä kaataa syy levottomuuksista kommunistien tai ateistien, mitä leimaa myös käytettiin, niskoille, oli selvät tavoitteensa. Sadat pyrki näin vetämään uskonnolliset liikkeet politiikkansa taakse. Ulkopolitiikan alalla raivoisa kommunisminvastaisuus oli suunnattu lähinnä Yhdysvalloille – sillä haluttiin entisestään helpottaa USA:n ja Egyptin suhteiden kaikinpuolista kiinteytymistä. Tapahtumien todellisen kulun kanssa Sadatin väitteillä oli hyvin vähän tekemistä.

Vuoden 1977 tammikuun tapahtumat syntyivät hyvin vaistonvaraisesti. Kairon liikennelaitoksen työläisten lakkoistelu, joka oli johtanut yhteenottoihin Sadatin turvallisuusjoukkojen kanssa, toimi välittömänä tapahtumien käynnistäjänä, mutta räjähdys ei olisi voinut olla niin mahtava, ellei Sadatin vastainen mieliala olisi levinnyt hyvin laajalle.

Purkauksen vaistonvaraista luonnetta ilmentää, että väkijoukkojen viha suuntautui kadulla näkyvää eriarvoisuutta

vastaan. Kairon rakennustyömaiden tiilet heitettiin Kairon keskustan kortteleissa ylellisyystavaroita myyvien kauppojen näyteikkunoihin. Uskonnolliselta pohjalta nouseva protesti Sadatin linjaa vastaan tuli osaltaan näkyviin Kairon yökerhoja ja ravintoloita vastaan suunnatuissa hyökkäyksissä. Ylellisyys toisaalla ja nälänhätä toisaalla oli vuoden 1977 tammikuun kätilö.²⁵

Mielenosoitukset levisivät Kairon lisäksi kaikkiin Egyptin suurimpiin kaupunkeihin – sisäisestä turvallisuudesta vastaavat joukot ja poliisit olivat voimattomia tapahtumien edessä. Sadat turvautui armeijaan. Mielenosoitusten lopettamisen hinta yksin Kairossa oli 80 kuollutta ja moninkertainen määrä haavoittuneita. Se merkitsi Sadatin rakentamien demokratian poliittisen lopullista romahdusta. Tästä eteenpäin oli kaksi tietä: Sadatille – poliisivaltion luomisen ja opposition kovaotteisen vainon tie; oppositiolle – järjestäytymisen, ideologisen kasvun ja Sadatin vastaisen toiminnan muotojen etsinnän tie.

Kohti syksyä -81 – aika vuoden 1977 tammikuusta eteenpäin

Vuoden 1977 tammikuun ja vuoden 1981 syyskuun väliseen aikaan mahtuu Egyptin lähihistoriassa kiivaan poliittisen taistelun jakso. Tänä aikana Egypti sidottiin voimakkaaseen sotilaalliseen yhteistyöhön imperialismiin kanssa, mutta sen vaaralliset seuraukset alkavat nyt olla näkyvissä niillekin, jonka aiemmin halusivat sulkea silmänsä epämiellyttäviltä totuuksilta. Tämä valinta sietoi Sadatin kohtalon. Se sai myös uskonnollisen opposition kääntymään Sadatia vastaan.

Jerusaleminkin kautta Camp Davidiin – Camp Davidista USA:n aseenkantajaksi Lähi-idässä

Sadatin kuolemaa edeltäneinä vuosina Egyptin ulkopoliittikka sitoutui täysin USA:n tavoitteisiin Lähi-idässä.

USA:n tavoite oli nimenomaan ollut iskeä kiila arabien yhtenäiseen rintamaan ja edetä Lähi-idän konfliktin kokonaisratkaisun asemesta erillissopimuksiin, joiden avulla Israelin ja USA:n mahdollisuudet sanella omia ehtojaan olisivat huomattavasti paremmat. Keskeinen läpimurto tähän suuntaan oli Egyptin irttoaminen arabirintamasta.²⁶

USA:n vaikeus Lähi-idän erillisrauhahankkeiden käynnistämisessä oli, ettei Israelin hallitus ollut valmis tekemään aloitetta tämänkään tyyppisestä rajoitetusta ratkaisusta. Aloitteen oli tultava arabeilta. Siksi Sadatin halu saada tavalla tai toisella USA:n täydellinen luottamus pelasti hankkeen. Hän oli valmis esiintymään aloitteentekijänä.²⁷ Ratkaisevat askeleet kohti Camp Davidia otettiin Jerusalemissa, jonne Sadat marraskuun 1977 lopussa saapui vierailulle.

Matka Jerusalemissa Camp Davidiin oli lyhyt. Dramaattiset kuviot neuvotteluprosessin aikana olivat hämäystä. Sitä olivat myös ne tiedot, joita sopimuksesta julkistettiin. Egyptin osalta piti salata nimenomaan sopimukseen sisältyvä syvä sitoutuminen sotilaalliseen yhteistyöhön USA:n kanssa.

Yhteistyö oli alkanut jo ennen Camp Davidia. Kuitenkin niin ennen kuin sopimuksen solmimisen jälkeenkin on selvästi ollut nähtävissä, että USA:n pyrkimyksenä on ollut ennen muuta oman sotilaallisen läsnäolonsa lisääminen alueella. Egyptin pyyntöihin asetoimituksista on suhtauduttu jarruttaen. Vasta kun on ollut selvää, että USA:n armeija saa maasta käyttöönsä itselleen hyvin tärkeitä tukikohtia, jotta se näin voi tarvittaessa tarttua tapahtumien kulkuun, on asetoimitukset laajemmassa mitassa aloitettu. Egyptiin ei kaikesta huolimatta luoteta.

Presidentti Carter kieltäytyi vielä 21. marraskuuta 1979 – eli noin viikkoa en-

nen Camp David-sopimuksen allekirjoittamista – hyväksymästä F-16 hävittäjien myyntiä Egyptiin.²⁸ Sopimus allekirjoitettiin Washingtonissa marraskuun 27. päivänä 1979²⁹, ja joulukuussa oli korkea-arvoinen yhdysvaltalainen sotilasvaltuuskunta jo Kairossa neuvottelemassa Egyptin armeijan vahvistamisesta³⁰ – ihmeellinen kiireys, olihan kysymyksessä sentään rauhansopimus. Tästä eteenpäin oli tie suora ja nopea. Tammikuussa 1980 tuli ilmi, että vuoden 1979 joulukuun puolivälistä lähtien oli USA:n armeijan AWACS-koneita – elektronisia tiedustelukoneita – ollut sijoitettuna Egyptiin, Qena'n lentotukikohtaan. Tämä, asian julkitulon jälkeen tilapäiseksi ilmoitettu sijoitus jatkuu yhä. USA:n armeijan joukkoja ilmestyi myös Cairo West-lentotukikohtaan. USA sai käyttöönsä Ras Banastukikohdan Punaisen meren rannikolta.³¹ Lisää tukikohtia ns. nopean intervention joukkojen tarpeisiin ollaan hankkimassa Siinailta.

Näidenkin tietojen pohjalta on helppo saada kuva siitä kuinka syvään sotilaalliseen liittoon Egypti on USA:n kanssa sitoutunut. Sadatin kaudella USA sai takaisin ja jopa lisäsi niitä asemia, joita arabien kansallisen vapautusliikkeen nousu oli siltä edellisinä vuosikymmeninä vienyt. Sehän oli kokenut menetyksiä mm. Egyptin naapurissa Libyassa, jossa USA oli monarkian kukistumisen jälkeen joutunut luopumaan tukikohdistaan. Libyan Wheelus Fields oli tärkeimpiä USA:n rajojen ulkopuolella sijainneita amerikkalaistukikohtia vielä 1960-luvun lopulla.³²

Käytännössä Egyptin sotilaallinen sitoutuminen imperialismiin vei siihen, että Sadat toimi palkkasoturin tapaisena imperialismiin nyrkkinä tarvittaessa Afrikan ja Aasian mantereilla. Näistä operaatioista voidaan mainita mm. Egyptin joukkojen osallistuminen Sha-

ban maakunnassa käytyihin taisteluihin Zaireissa vuonna 1977, Sadatin tuki Somalialle sen hyökätessä Etiopiaa vastaan Ogadenissa vuonna 1977, tuki Tsadin hallitusta vastustaville ”kapinallisille”, tuki Afganistanin hallitusta vastaan taisteleville ”sisseille” ja Eritrean vapautusrintamalle.

Imperialismin sotilaallinen läsnäolo alueella on juuri se seikka, jota vastaan arabivaltiot ovat jo kauan taistelleet. Tämä paljastaa Sadatin petoksen syvyyden; kokonaisuudessaan seuraukset ovat arvioitavissa vasta myöhemmin, mutta jo nyt se merkitsee Egyptin sisällä jatkuvia sortotoimia ja jatkuvaa poliittista vainoa, sillä voimakkaat imperialismivastaisen taistelun perinteet elävät Egyptin kansan keskuudessa.

Talouden vaikeudet syvenevät

Egyptiläisille luvattiin avoimien ovien kauteen siirryttyä nopeaa vaurautta. Sitä ja erillisrauhaa Israelin kanssa oli markkinoitu taikasauvoina, joiden avulla sotien rasittama Egyptin talous nostetaan kukoistukseen. Tultessa 1970-luvun loppuun nämä väitteet osoittautuivat täydelliseksi harhaanjohtamiseksi. 'Rauha' ei merkinnyt Egyptin sotilaalliseen varustautumiseen käytettyjen summien pienentämistä. Ainoat, jotka muuttuivat olivat ostojen maantieteellinen suuntautuminen ja Egyptin aseiden suuntaaminen toisia arabimaita ja yleensä kansallista vapautusliikettä vastaan. 'Rauha' merkitsi sitä, että Egypti huolehti imperialismiin aseistautumisesta tässä osassa maapalloa. Katkera rauha.

Samaan aikaan kasvoi erityisen vaikeaksi talousongelmaksi maatalous. Karkeasti kuva oli seuraava: 1970-luvun alusta vuoteen 1976 kasvoi Egyptin elintarviketuonti lähes kolminkertaiseksi; samoina vuosina putosi

Egyptin perinteisten vientituotteiden – riisin ja puuvillan – vienti noin kolmannekseseen.³³ Elintarvikeongelma, jonka ratkaiseminen ei Egyptissä ole helpoimpia tehtäviä, paheni vyörynomaisesti koko 1970-luvun. Ja maatalouteen suunnattujen investointien määrä laski 1970-luvulla selvästi edellisen vuosikymmenen tasoon verrattuna³⁴.

Vaikeudet eivät voineet olla heijastumatta myös maan koko talouteen. Ulkomaisen pääoman maahanhoukuttelu, vienti- ja tuontikontrollin purkaminen ja huononeva taloudellinen tilanne muodostivat yhdessä sellaisen vyöhyden, johon myös merkittävä osa egyptiläistä porvaristoa takertui. Keskiporvaristo tunsu 1970-luvun loppuun tultaessa jääneensä puristuksiin Sadatin äkisti avaamien ovien taakse.

Oppositio järjestäytyy

Vuoden 1977 ja Sadatin murhan välisen kauden voimakkaimmin piirtyvä juonne oli Egyptin oppositiovoimien kasvu. Oppositio koostui poliittisesti hyvin erilaisia näkökantoja edustavista voimista. Suurin yhteinen nimittäjä oli Sadatin ulkopoliittisen linjan vastustus – Camp Davidin tuomitseminen.

Uutena piirteenä nimenomaan Sadatin Jerusalemin matkan jälkeen oli myös uskonnollisen opposition voimistuminen. Sadat oli pitkään onnistunut vetämään nousevat islamilaiset liikkeet mukaansa. Tämä kävi milloin kommunismin- ja ateismin vastaisten tunnusten avulla, milloin lietsomalla muslimien ja Egyptin kristittyjen, koptien, välisiä tai paikalliselta uskonnolliselta pohjalta nousevia konflikteja. Uskonnollisten ääriainesten toimintaa ohjattiin myös rekrytoimalla nimenomaan näiden aineiden joukosta Sadatin tarvitsemia palkkasotureita vaikkapa Afganistanin demokraattista vallankumousta vastaan

käytävään taisteluun, toimintaan Syyriaa ja Demokraattista Jemeniä vastaan – kommunisminvastaisen taistelun lipun alla.

Uskonnollisten voimien hyväksikäyttö Sadatin politiikan takuumiehenä oli vielä hyvin selvästi nähtävissä vuoden 1977 tammikuun kansannousun yhteydessä. Silloin hyökättiin uskonnon varjolla lavealla rintamalla Egyptin vasemistovoimia vastaan ja siihen saatiin uskonnollisten voimien tuki.

Näiden tapahtumien jälkeen alkoi kuitenkin uskonnollisen opposition profiili terävöityä. Taustalla oli kolme merkittävää asiaa: Sadatin vierailu Jerusalemissa marraskuussa 1977 ja sitä seurannut Egyptin ja Israelin suhteiden läheneminen, Iranin islamilainen vallankumous vuoden 1979 alkupuolella ja erityisesti sen korostetusti amerikkalaisista imperialisista vastustava luonne, ja viimeisenä pisanana Israelin isku Irakin ydinvoimalaa vastaan Bagdadin lähistöllä vuoden 1981 kesällä.

Taustalta voidaan tietysti löytää myös joukko puhtaammin Egyptin sisäiseen kehitykseen liittyviä syitä – imperialismin lähentymisen mukanaan tuoma vaikutus paikalliseen kulttuuriin, korruptio ja yläluokan islamin laeista piittaamaton elämäntapa. Näistä voidaan löytää ne langat, jotka johtavat Sadatin vastaisen voimakkaan uskonnollisen opposition muotoutumiseen hänen viimeisinä elinvuosinaan. Osaltaan tätä oppositiota vahvisti porvariston keskerosten taloudellisen aseman heikkeneminen.

Poliittinen oppositio oli alkanut toden teolla lujittaa organisaatioitaan vuoden 1977 yhteentörmäyksen jälkeen. Porvaristo yritti muodostaa järjestöjä, jotka ainakin osittain asettuisivat Sadatin poliittista linjaa vastaan. Vuoden 1978 alussa perustettiin monarkian ajan johtava porvarillinen Wafd-puolue

uudelleen. Kun se oli toiminut avoimesti vajaan puoli vuotta Sadat kielsi sen.³⁵ Tämä porvarillinen liike oli osittain taustana Sadatin päätökselle muodostaa vuonna 1978 uusi Sadatin linjan kannattajat kokoava puolue – kansallinen demokraattinen puolue.³⁶ Tapahtumat olivat selviä oireita siitä, että Sadatin takana ollut liittoutuma oli porvarilliseltakin osaltaan pahasti rappeutumassa.

Vasemmisto oli merkittävästi koonnut rivejään. Egyptin kommunistinen puolue oli perustettu uudelleen vuonna 1975, Sadatin Arabisosialistisen liiton sisään muodostama vasemmistolainen suuntaus – Khaled Moheid ed Din'in johtama kansallinen edistysellinen puolue – omaksui Sadatin suunnitelmien vastaisesti selkeän oppositiopuolueen osan ja kritikoi erityisesti Camp David-sopimusta.³⁷

Huolimatta siitä, että kommunistinen puolue joutui toimimaan syvällä maan alla, oli sen uudelleen muodostumisella tärkeä merkitys koko egyptiläisen vasemmiston itseluottamuksen kasvamiselle. Perustamisasiakirjoissaan Egyptin kommunistinen puolue korosti välttämättömyyttä luoda maahan työväenluokan ja talonpoijiston luokkataistelua järjestämään kykenevän voiman – voiman, joka samalla voisi yhdistää Sadatin vastaista oppositiota laajapohjaisempaan rintamaan.³⁸

Egyptiläisten kommunistien oman arvion mukaan puolueesta oli 1980-luvun alkaessa kasvanut voima, jonka vaikutus tuntui kaikkialla poliittisen toiminnan aloilla. Lisäksi puolue pystyi legaalien ja illegaalien toiminnan muotoja yhdistäen vaikuttamaan yleisen mielipiteen kehitykseen ja painostamaan myös Camp Davidin suhteen epäilevällä kannalla olleita sopimusta vastaan ja mukaan Sadatin vastaiseen rintamaan.³⁹

Osoituksena vaikuttamisesta yleiseen mielipiteeseen ja puolueiden asenteiden

muotoutumiseen voidaan mainita Sadatin täysin muodolliseksi 'vasemmistolaiseksi' ja lailliseksi oppositiopuolueeksi rakentaman sosialistisen työväenpuolueen sisäinen kehitys. Sadatin syrjäyttämistä edeltäneinä kuukausina myös tämä puolue, jonka johtoon Sadat asetti Ibrahim Shukri'n, joutui omaksumaan – ainakin sanoissa – Camp Davidia vastustavan kannan.⁴⁰

1970-luvun aikana myös ammattiyhdistysliike oli omaksunut riippumattomamman ja taistelevamman asenteen. Se heijastui 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun lakkotaisteluissa. Myös opiskelijoiden keskuuteen oli syntynyt voimakkaita Sadatia vastustavia ryhmiä; näistä osa syntyi uskonnolliselta pohjalta, mutta myös poliittinen vasemmistolaisuuskehitys vahvistui.

Kun otetaan vielä huomioon armeijan keskuudessa 1980-luvun alkaessa vahvistuneet Sadatin vastaiset hankkeet, jotka kiteytyivät uuden Vapaiden upseerien-järjestön perustamiseen armeijan sisään ja tämän järjestön julkisiin esiintymisiin mm. lentolehtisiä levittämällä vuoden 1981 aikana,⁴¹ havaitaan millainen korttitalo Sadatin Egypti oli syksyllä 1981.

Sadatin tilannetta pahensi huomattavasti, että loppukesällä – erityisesti Israelin Bagdadin lähistölle suuntaaman lentohyökkäyksen jälkeen⁴² – alkoi oppositiotoiminta saada myös järjestöllisesti yhtenäisemmän muodon. Opposition eri osia yhdistämään syntyi ns. kansallinen koordinaatiokomitea, joka esiintyi mm. levittämällä julkilausumia⁴³. Jos näin laajalle oppositiovoimien kokoamiselle etsitään vertauskohdtaa, niin Egyptin historiassa saadaan palata aina 1940-luvun lopun monarkian vastaisen taistelun päiviin, jolloin myös syntyi vastaavanlaisia prosesseja.⁴⁴

Syyskuun 1981 purkaus

Syyskuun ensimmäisinä päivinä vuonna 1981 Sadat toteutti laajan pidätysaallon. Sen välittömänä taustana oli Sadatin vastaisen opposition voimistuminen. Jo vuonna 1977 voimakkaan iskun saaneesta Sadatin luomasta demokratian myytistä ei syyskuun 1981 jälkeen jäänyt jäljelle mitään. Sadat itse teki tämän selväksi sekä teoillaan että puheillaan parlamentissa.

Virallisten lukujen mukaan syyskuun 2–3 päivän välisenä yönä vangittiin 1536 opposition jäsentä. Se oli Sadatin kauden laajin yksittäinen oppositiota vastaan suunnattu toimi. Pidätysten lisäksi kiellettiin seitsemän oppositiolehteä, määrättiin hajoitettavaksi 13 islamilaista ja kristillistä järjestöä. Lähes 70 sanomalehtimiestä ja radio- ja TV-toimittajaa siirrettiin toisiin tehtäviin.⁴⁵

Vuoden 1981 syksyn tapahtumissa on merkittävä muutos vuoteen 1977 verrattuna: uskonnolliset järjestöt jäivät silloin vainotoimien ulkopuolelle ja vasemmisto sai kantaa vastuun tapahtuneesta: nyt oli uskonnollinen oppositio kasvanut vakavaksi Sadatin vastaiseksi voimaksi ja sitä vastaan suunnattiin voimakas isku. Virallisessa propagandassa syyt yhä edelleenkin yritettiin vierittää Moskovan ja kommunistien niskoille. Poliittinen tilanne oli kuitenkin selkiytynyt niin paljon, etteivät tällaiset väitteet menneet perille. Uskonnollista oppositiota ei enää pelkällä kommunismin mainitsemisella voitu taivuttaa Sadatin taakse.

Uskonnolliset ryhmittymät olivat kuitenkin vain eräs vainojen kohde. Pääisku suunnattiin yhä edelleen poliittiseen oppositioon ja erityisesti vasemmistoon.

Sadatin murha – Egyptin tulevaisuus

Pidätysten aalto syyskuun alussa ja uhkaukset vieläkin kovempien otteiden

omaksumisesta olivat välitön syy loka-kuun kuudentena 1981 Kairossa kajahtaneisiin laukauksiin. Sadat kuoli petturin merkki otsallaan.

Kairon tapahtumia seuranneet ulkomaiset lehtimiehet olivat yksimielisiä siitä, että ainoa suru, joka Kairon kaduilla Sadatin hautajaispäivänä näkyi, oli hautajaisiin osallistuneiden johtavien kapitalististen valtioiden ja heidän kanssaan läheisemmässä liitossa olevien kehitysmaiden johtajien. He surivat sitä vaaraa, joka Sadatin poismenosta oli heidän asemilleen ja eduilleen, eivät Sadatia.

Sadatin murhan taustalla oli hyvin laaja oppositio. Mutta yksittäinen poliittinen terroriteko ei tietenkään riittänyt muuttamaan. Egyptin sisäiset paineet eivät pelkästä presidentinvaihdoksesta purkaudu. Tarvitaan paljon syvempiä yhteiskunnallisia ja poliittisia muutoksia.

Sadatin murhaa seuranneet viikot ovat osoittaneet miltä suunnalta todellinen vaara oppositiota vastaan nousee, mikä estää Egyptin sisäiset muutokset. Vaara ei nouse Egyptistä, se on Yhdysvaltain imperialismi. Se on paljon kovempi vastustaja kuin kansanaan Sadat tai hänen seuraajansa Mubarrak.

Nyt on käynyt selväksi, kuinka suuresta petoksesta Sadatin politiikassa oli kyse. Vetämällä imperialismiin pysyvän sotilaallisen läsnäolon maahansa Sadat pystytti sulkuja paitsi oman kansansa vapautuspyrkimyksille, myös koko arabien kansallisen vapautusliikkeen tielle ja erityisesti Palestiinan arabikansan taistelulle. Tämä on ulottuvuudeltaan historiallinen takaisku arabeille.

VIITTEET:

1. Sadatin tarina. Helsingin Sanomat, 9. 4. 1978.
2. Kts. Gomez E. Egypt: 10 Years after Nasser. Tricontinental, no. 75, 2/1981, s. 64.

3. Poliittisista vainoista kts. esim. Stevens Janet. Political Repression in Egypt. Merip reports, no. 66, April 1978; Tucker Judith. Economic Decay, Political Ferment in Egypt. Merip reports, no. 65, March 1978.
4. Sadatin tarina. HS, 9. 4. 1978.
5. Kts. Negm on Trial. Merip reports, no. 66, April 1978.
6. Egyptin yhteiskunnallisen ja poliittisen kehityksen piirteistä vv. 1952–1970 tarkemmin kts. Multanen P. Egyptin tie – sosialismiin vai kapitalismiin. Kirjassa Gould-Launonen (toim.): Kehityksen kynnyksellä. Ei-kapitalistinen kehitystie Afrikassa. Helsinki, 1977, ss. 83–115 ja Multanen P. Problemy sotsialisticheskoy orientatsii v Jегipte 1952–1970 gg. Avtoreferat dissertatsii. Moskova, 1978.
7. Jonkov Nenko. Obsteveno-politicheskoy razvitiye na Arabska Republika Egipet (1970–1976g.). Avtoreferat na disertatsiya. Sofia, 1977, ss. 12–13.
8. Lainattu artikkelin: Vasilyev Alexei. Egypt. Social and Political Evolution in the 1970s. Asia and Africa Today, no. 6, 1978, ss. 22–25 mukaan.
9. Ammattiyhdistysliikkeen taistelukyvyyn lamauttamista on käsitellyt neuvostoliittolainen tutkija A. G. Baklanov artikkelissaan: Osobennosti razvitiya rabotshego dviženiya v Jегipte v 60–70-e gody. Kirjassa: Rabotshee dviženije v razvivajushiesja stranah, Moskova, 1977, ss. 219–230.
10. Kts. Multanen P. Problemy..., s. 19; La situation actuelle en Egypte. Le rapport politique du Parti Communiste Egyptien. Juillet 1975, ei painop.; Message adresse par le comite central du Parti Communiste Egyptien a tous les Partis Communistes et Ouvriers. Le Caire, le 1er Mai 1975.
11. Lachine Nadime. Class Roots of the Sadat Regime. Merip reports, no 56, April 1977, s. 3.
12. Kts. esim. Baklanov. Osobennosti..., s. 225.
113. Emt., s. 224–227.
14. Kts. Gomez. Egypt: 10 Years..., s. 69.
15. Sadatin tarina. HS, 16. 4. 1978.
16. Jonkov. Obsteveno..., s. 16.
17. Vasilyev. Egypt..., s. 24.
18. Baklanov, s. 229; Lachine, s. 4–5.
19. Multanen. Problemy..., ss. 19–20.
20. Lachine, s. 4.
21. Kts. Tucker. Economic Decay..., s. 3; Vasilyev, s. 23.
22. Tucker, s. 4.
23. Kts. Kissinger Memorandum: "To Isolate the Palestinians". Memorandum of Conversation. Date & Time: June 15, 1975, 12.15 to 2.35 PM, Place: Suite 311, Hotel Pierre, New York City, Subject: Meeting with the Jewish Leaders (Philip Klutznik Group). Merip reports, no. 96, May 1981, s. 24.
24. Emt., s. 25.
25. Kts. kuvaus vuoden 1977 tammikuun tapahtumista: The Reaction of Bricks: "Jihan, Jihan! We are hungry!". Merip reports, no. 56, April 1977.
26. Kissinger puhuu tästä hyvin avoimesti. Kts. Kissinger Memorandum, ss. 25–26.
27. Emt.
28. Kts. Chronology: US-Egypt Military Relationship. Merip reports, no. 90, September 1980, ss. 29–31.
29. Emt.
30. Emt.
31. Emt.; Pravda, 21. 3. 1981.
32. Bodjanskij V. L., Shagalj V. E. Sovremennaja Livija. Moskova, 1965, ss. 225–226.
33. Kts. Richard Alan. Egypt's Agriculture in Trouble. Merip reports, no. 84, January 1980, s. 3.
34. Saying Yusif A. The Economics of the Arab World. Development since 1945. London, 1978, sivun 356 taulukko.
35. Vasilyev, s. 3; Aulas Marie-Christine. Egypt Confronts Peace. Merip reports, no. 72, November 1978, ss. 8–9.
36. Aulas, s. 9.
37. Kts. Khaled Moheid ed-din'in puheenvuoro NKP:n XXVI:ssa edustajakokouksessa. Pravda, 4. 3. 1981.
38. La situation actuelle en Egypte. Le rapport politique...
39. Kts. Egyptin kommunistisen puolueen puheenvuoro NKP:n XXVI:ssa edustajakokouksessa. Pravda, 4. 3. 1981.
40. Ibrahim Shukri'n kanssa kirjoittajalla oli tilaisuus keskustella Syyriassa, Damaskuksessa, pidetyn Palestiinan kansallisen uoston kokouksen yhteydessä keväällä 1981. Tässä kokouksessa pitämässään puheenvuorossa Ibrahim Shukri tuomitsi myös Camp David-sopimuksen.
41. Armeijan sisäisen opposition toiminnasta kts: Zgerskij D. Pod shumihu o demokratii. Novoe Vremja, no. 24/1981.
42. Israelin pommituslento Bagdadin lähistöllä sijainnutta ydinreaktoria vastaan 7. päivänä kesäkuuta vuonna 1981 aiheutti Egyptissä välittömän, voimakkaan reaktion, joka purkautui mielenosoituksina Sadatin ulkopoliittista linjaa vastaan. Pommitusuu-tisten saavuttua Egyptissä ilmenneen liikedinnän arvioitiin olleen voimakkaampaa, kuin missään muussa arabimaassa. Tämä osoittaa, kuinka laajalle olivat Sadatin ulkopoliittikan vastaiset mielipiteet juurtuneet Egyptissä kesällä 1981. Mielenosoitukset yhdistivät mm. Aleksandriassa – Egyptin toiseksi suurimmassa kaupungissa – kaikki poliittiset oppositiopuolueet, uskonnollisen Sadatin vastaisen opposition, ammattiyhdistysliikkeen ja kulttuurijärjestöt. Mielenosoitusten suuntautuminen nimenomaan Camp Davidin aloittamaa suuntautumista vastaan terävöityi siitä, että Sadat oli tavannut Israelin pääministerin Menachem Beginin Siinain eteläkärjessä, Sharm el-Sheikissä, vain kolme päivää ennen Israelin suorittamaa Irakin vastaista hyökkäystä. Yhteys Israelin

ja Egyptin välien kiinteytymisen ja Israelin entistä röyhkeämmäksi tulevan hyökkäyspolitiikan välillä tuli näin häpeällisen selvästi egyptiläisten tietoisuuteen. Voimakas reaktio hyökkäykseen onkin nähtävä syvänä kansallisena häpeän tunteena Sadatin petturuuden vuoksi. Kts. tarkemmin: El-Khol Lofty. Israel's three Targets: a New Phase of, s. 28.

43. Tämä tieto perustuu Maailman Rau-

hanneuvoston sihteerin, Bahig Nassir'in kirjoittajalle haastattelussa antamaan informaatioon Helsingissä, 21. 10. 1981.

44. Abdel-Malek Anouar. Egypt: Military Society. New York, 1968, ss. 23-25.

45. The Economist, 12-18 September 1981, s. 45; Homouda Abdallah. Inside Sadat's Egypt. South, November 1981, s. 28.

Kansalliset liikkeet Persianlahden arabikuningaskunnissa

PERTTI MULTANEN

Tarkka mittari kansallisen liikehdinnän voimakkuudesta arabimaissa on viime vuosikymmeninä ollut USA:n laivaston liikehdintä alueeseen rajoittuvilla merillä. USA:n ote Lähi-idästä kasvoi voimakkaaksi ns. Suezin kriisin jälkeen, jolloin Israelin tukemat ja aluetta aiemmin hallinneet siirtomaavallat – Englanti ja Ranska – kokivat sekä sotilaallisen että poliittisen tappion. Suezin kriisistä USA pysytteli taktisista syistä syrjässä, vaikka sen strategiset tavoitteet olivatkin yhtenevät Egyptiä vastaan hyökkäneiden voimien kanssa. Ranskan ja Englannin tappion jälkeen USA katsoi ajan kypsäksi johtoaseman ottamiselle Lähi-idässä.

Suez ajoittuu loppuvuoteen 1956. Eisenhower-doktriini, joka loi perustan USA:n voimapolitiikalle Lähi-idässä julkistettiin vuoden 1957 alussa. Tykkivenediplomatia laajeni Karibian ja Väli-Amerikan rannoilta arabimaiden rannoille. Menetelmää testattiin ensimmäisen kerran kesällä 1958 Libanonissa, jossa Yhdysvaltain merijalkaväen väliintulo esti Libanonin demokraattisen liikkeen etenemisen. Se aloitti Libanonin tragedian.

Samaan aikaan brittijoukot lennätet-

tiin Jordaniaan. Myös Syyria joutui hyökkäysuhan alaiseksi.

Imperialismin hermostuneisuuden syynä oli Irakissa samana kesänä tapahtunut imperialisminvastainen kumous, joka kaatoi monarkian. Libanonin ja Jordanian operaatioiden tavoitteena oli luoda sillanpää Irakin vallankumouksen takaisinlyömiselle. Hyvin keskeinen osa näiden suunnitelmien paljastamisessa ja osittaisessa eliminoimisessa oli Neuvostoliiton toiminnalla Yhdistyneissä kansakunnissa ja kansainvälisessä diplomaatiassa.

Vuodesta 1958 lähtien USA on aina aktivoitunut ja siirtänyt joukkojaan niihin osiin arabimaailmaa, missä demokraattinen monarkioiden ja imperialisminvastainen liikehdintä on ollut voimakkainta. Tällä hetkellä USA:n suurin pysyvä sotilaallinen voima Lähi-idässä on keskittynyt Persianlahdelle. Osittain tämä tietysti johtuu siitä, että Israel toteuttaa nyt – kuten on toteuttanut koko olemassaolonsa ajan – imperialistista politiikkaa varsin tehokkaasti ja vapauttaa näin USA:n ja muiden imperialististen maiden joukkoja muualle Lähi-itään. Viime kuukaudet ovat havainnollisesti osoittaneet, kuinka Israel täyttää

nyt ennen muuta Libanonissa imperialismin tehtävän estää maan kansallisen liikkeen voitto ja tilanteen vakiintuminen.

Mutta epäilemättä uhatuimmat imperialististen maiden asemat ovat Persianlahden alueella. Selvänä osoituksena tästä on jo kauan ja johdonmukaisesti jatkunut imperialismin varustautuminen ja sen joukkojen toimintamahdollisuuksien parantaminen alueella.¹ Koko toisen maailmasodan jälkeisen ajan on ensin Englannin ja sitten sen asemat perineen USA:n politiikan kulmakivenä ollut status quon säilyttäminen. Pahimpana uhkana pyrkimykselle ovat olleet ja ovat kansalliset demokraattiset liikkeet, jotka ovat asettaneet päämääräkseen monarkioiden kukistamisen ja irtautumisen imperialismin holhouksesta.

Menneisyyden hallitusmuodot ajan haasteen edessä

Imperialismin valta-aseman ylläpitäminen Persianlahdella on keskeisesti tukeutunut näissä maissa historiallisesti muotoutuneiden vallankäytön instituutioiden hyväksikäyttöön. Valtiomuodoltaan useimmat Persianlahden arabikuningaskunnat ovat yhä edelleenkin absoluuttisia monarkioita, joissa hallitsija usein on myös maan korkein uskonnollinen johtaja. Valta on keskittynyt hallitsijan perheelle ja suvulle. Demokraattisen vallankäytön instituutiot ovat lähes tuntemattomia. Tilanne aiheuttaa hyvin vaikeasti ratkaistavia sisäisiä ristiriitoja.

Valtiollisina muodostelmina nämä kuningaskunnat ovat hyvin nuoria. Alueen suurin valtio – Saudi-Arabia – syntyi 1920- ja 1930-lukujen kuluessa, kun saudien heimo alistui vähitellen valtaansa niemiäntä asuttaneita muita heimoihin. Persianlahden rannikon pienet ku-

ningaskunnat ovat vieläkin nuorempia valtioita.

Tärkeää on myös pitää mielessä, että kuningaskunnissa hallitsevat suvut ovat yleensä saaneet valtakirjansa nimenomaan imperialismlta. Jakautuminen eri kuningaskuntiin on alueella useissa tapauksissa yhtä sattumanvarainen kuin muillakin siirtomaina olleilla alueilla. Rajat voisivat hyvin kulkea toisinkin ja valtaistuimilla saattaisivat istua muutkin kuin nykyiset hallitsijasuvut. Tämä valtioiden syntyhistoria tuo omat voimakkaat jännitteensä kuningaskuntien sisään ja myös niiden välille.

Lisäksi kuningasperheiden historia on jatkuvaa sukujen sisäistä valtataistelua. Vallanperimysjärjestys ei ole selvä. Harvat hallitsijat ovat luopuneet kruunustaan luonnollista tietä: paljon yleisempää on, että joku toinen kuningasperheen jäsen on syrjäyttänyt heidät. Tilanne pakottaa hallitsijat ottamaan kaikesa huomioon asemansa epävarmuuden ja esimerkiksi jakamaan tärkeimmät ministerinsalkut lähimpien vallantavoittelijoiden kesken.²

Tällainen hallitsemistapa soveltuu hyvin huonosti öljyä tuottavien kuningaskuntien yhteiskunnallisen kehityksen tarpeisiin. Se on sen sijaan soveltunut varsin hyvin imperialismin tarpeisiin. Maiden tärkein luonnonvara – öljy – on myyty hyvin edullisesti enimmäkseen amerikkalaisille öljymonopoleille. Monarkkien asema on ollut riippuvainen imperialismista ja imperialismin monarkeista.

Alueen kansojen tulevaisuuden kannalta on monarkioiden säilymisellä hyvin vakavat seuraukset. Valtioilla olisi tällä hetkellä suuret mahdollisuudet monipuoliseen kehitykseen. Ne syntyvät öljyn tuomista tuloista, mutta yksinvaltaisissa monarkioissa öljytulot ohjautuvat siten, että ne eivät monipuolista taloudellista rakennetta. Valtava osa

kansantulosta menee kuningasperheen jäsenten yksityiseen kulutukseen, varusteluun sekä muille tuottamattomille sektoreille. Teollisuuden ja maatalouden kehittäminen saa vain rippeitä budjeteista. Näin ollaan ajautumassa tilanteeseen, jossa maiden tärkein luonnonriikkaus, öljy, katoaa kirjaimellisesti savuna ilmaan jättämättä pysyvämpiä hedelmiä. Muutaman vuosikymmenen kulluttua maiden tilanne voi olla se, että ne ovat jääneet ihmettelemään tyhjäksi pumpattujen öljyesiintymien päälle: Mistä silloin tulot kansantalouden monipuolistamiseen? Tämä on se näkymä, jota vastaan hyvin erilaisista ideologisista lähtökohdista toimivat kansalliset liikkeet Persianlahden monarkioissa taistelevat.

Talouselämän yksipuolisuus ja riippuvuus ulkomaisesta pääomasta

Persianlahden arabikuningaskuntien talouksien yhteinen nimittäjä on lähes täydellinen riippuvuus öljytuloista. Öljyteollisuus taas toimii ulkomaisten öljymonopoliin ehdoilla ja riippuvaisena niiden toimittamasta teknologiasta. Tu-loksena on koko talouselämän syvä epäitsenäisyys.

Perusrakenne kaikissa kuningaskunnissa on hyvin samansuuntainen. Havainnollistamme tilannetta tarkastelemalla yksityiskohtaisemmin alueen suurimman ja eniten öljyä tuottavan Saudi-Arabian talouden rakennepiirteitä.³

Saudi-Arabian riippuvuus USA:n öljymonopoleista periytyy 1930-luvulta, jolloin kuningas Abdul Aziz ibn Saud möi amerikkalaisille oikeudet maan öljyvarojen käyttöön lähes koko Arabian niemimaan itäosissa. Jo aiemmin – 1920-luvun alkupuolella – oli myyty lupia öljyn etsinnän aloittamiseen.⁴ Nyt Saudi-Arabian tuloista tulee noin 95 % öljystä.⁵

Tarkasteltaessa Saudi-Arabian budjettia ja maan kehittämiseksi laadittuja suunnitelmia, havaitaan, että tuotannolliset investoinnit ovat hyvin pieni osa kokonaissummista. Vuosille 1975–1979 laaditun kehityssuunnitelman investoinneista suuntautui maatalouteen vajaa 1 % ja teollisuuteen (öljyteollisuus mukaanlukien) 9,4 %.⁶ Tilanne on sama myös vuosille 1980–1985 laaditussa kehityssuunnitelmassa.⁷ Budjeteissa investoinnit vastaaviin kohteisiin ovat samaa luokkaa.⁸ Öljytulojen käyttö suuntautuu valtaosaltaan ei-tuotannolliselle alueelle. Harjoitettu talouspolitiikka ei ole vakavasti asettanut tavoitteeseen maan tuotannollisen rakenteen monipuolistamista.

Tilanne on paradoksaalinen: Saudi-Arabian kansantalous riippuu ulkomaalaisten öljy-yhtiöiden kanssa solmittujen sopimusten tuottamista tuloista. Mitä enemmän näitä tuloja saadaan sitä syvemmäksi muodostuu riippuvuus ja sitä hallitsemammaksi ulkomaisen pääoman asema, mikä jälleen vie Saudi-Arabian käyttämään luonnonvarojaan yhä epätarkoituksenmukaisemmin. Öljyn vuositaisia tuotantomääriä eivät sanele maan kehityksen tarpeet, vaan ne määräytyvät kapitalistisen maailmantalouden tarpeista. Tätä on merkinnyt esimerkiksi Saudi-Arabian viime aikoina noudattama alhaisten hintojen ja suurten tuotantolukujen politiikka.

Sen asemesta, että maahan luotaisiin öljytulojen turvin perus- ja tuontia korvaavaa teollisuutta, tuodaan maahan yhä suurempia määriä teollisuustuotteita kapitalistisesta maailmasta. Se estää kansallisen kapitalismin kasvumahdollisuuksia ja suuntaa ne lähes yksinomaan öljyteollisuuteen ja sen huolto- ja kunnossapitoaloille. Tämä tilanne vääristää edelleen yhteiskunnallista rakennetta luomalla imperialismin eduista

elävän välittäjäryhmän – ns. komradorporvariston, joka on kykenemätön maan taloudellista itsenäisyyttä lujittavan kehityksen käynnistämiseen. Kansallisen porvariston heikkous on sysännyt feodaalisen valtion tehtäväksi kapitalismin kasvun nopeuttamisen valtiokapitalistisen sektorin kehittämisen muodossa.⁹

Myös maatalous on jäänyt hyvin alkeelliselle tasolle. Maassa, jossa toisaalla on hyvin pitkälle kehittynyt – tosin ulkomaalaisessa määräysvallassa oleva kapitalistinen sektori – ovat maaseudulla säilyneet feodalistiset ja puolifeodalistiset sekä jopa heimo- ja sukuyhteisöille ominaiset tuotantotavat. Myös tämä jarruttaa merkittävästi omien markkinoiden ja kansallisen kapitalismin perustan vakiintumista maassa ja on omiaan ylläpitämään siirtomaakaudella syntynyttä monirakenteista taloutta, jossa eri tuotantotavat elävät rinnakkain.

Kaikissa Persianlahden öljyntuottajavaltioissa on suurista öljytuloista huolimatta säilynyt ja vahvistunut tyypillinen kolonialismin synnyttämä taloudellinen rakenne, jota luonnehtivat: 1. kansantalouden syvä riippuvuus kapitalistisesta maailmantaloudesta, 2. yksipuolisesti öljyn tuottamiseen erikoistunut talous, 3. perusteellisuuden ja yleensäkin kaiken öljyntuotannon ulkopuolella olevan teollisen toiminnan kehittymättömyys ja merkityksettömyys kansantaloudessa, 4. tasapainottomuus teollisuus- ja maataloussektoreiden kehityksessä ja 5. tuotantosuhteiden alhainen kehitystaso erityisesti maataloudessa.

Talouselämän rakenteen vääristyneisyyden aiheuttama pelko mahdollisuuksien menettämisestä ulottuu aina kansalliseen porvaristoon saakka. Se kertoo mahdollisuudesta koota hyvinkin laaja demokraattinen rintama monarkian kukistamisen ja imperialismin vastustamisen taakse. Mutta äärimmäisen kovalla

kädellä hallituissa uskonnollisen ja maallisen vallan toisiinsa yhdistävissä monarkioissa poliittinen toiminta on vaikeasti järjestettävissä. Toisaalta on selvää, että eri ryhmien tavoitteet mahdollisissa rintamissa eivät ole yhtenevät. Mm. kansallisen porvariston vaatimukset rajoittuvat kapitalismin kasvua kahlitsevien esteiden murtamiseen.

Oman lisänsä tilanteeseen tuovat erilaiset uskonnolliselta pohjalta nousevat nykyistä uskonnollista johtoa – so. monarkiaa – vastaan nousevat oppositioliikkeet, joiden vaatimuksiin sisältyy osittain myös poliittisia ja imperialisminvastaisia tavoitteita.

Näissä maissa on jo vuosikymmeniä ollut kehittymässä myös nykyaikainen työväenluokka, joka tajuaa entistä selkeämmin asemansa ja on valmis puolustamaan oikeuksiaan. Öljyteollisuus, varsinkin öljyn pumppaaminen, ovat kuitenkin luonteeltaan hyvin vähän työvoimaa vaativia aloja. Siksi öljyntuotantoon erikoistuneissa maissa työväenluokka jää pohjaltaan varsin kapeaksi. Öljyteollisuuden tärkeyden vuoksi tällä pienelläkin ryhmällä voi olla ratkaiseva asema pyrittäessä poliittisiin muutoksiin. Sitä osoitti mm. Iranin kokemus, siellähän shaahin kukistuminen varmistui, kun iranilaiset öljytyöläiset liittyivät lakkotaisteluihin shaahin kukistamiseksi käytyyn kamppailuun.¹⁰

Työväenluokan toimintamahdollisuuksien, kiinteytymisen ja ideologisen kasvun kannalta kaikissa alueen kuningaskunnissa on eräs merkittävä tekijä, joka vaikeuttaa prosessia. Se on siirtotyöläisten suuri määrä. Näissä maissa työvoiman kokonaismäärästä 50–90 % on ulkomaalaisia. Monissa tapauksissa ja monin tavoin heitä on voitu käyttää kansallisen työväenluokan tavoitteiden murtajana.

Suurten siirtotyöläisjoukkojen mahdollista poliittista radikaalistumista ja

sen tuomia vaaroja on alettu entistä tarkemmin kontrolloida mm. rajoittamalla toisista arabimaista tulevaa siirtotyöläisten määrää sekä tuomalla heitä Aasiasta – enenevästi Etelä-Koreasta, Pakistanista ja Filippiineiltä. Näin on helpompi pitää siirtotyöläiset eristettyinä paikallisesta yhteiskunnasta. Aasialaisilla työläisillä on erilainen ulkonäkö, kieli, kulttuuri, usein uskontokin, ja kun heidän oleskeluaikansa on vielä rajoitettu vuoteen, korkeintaan pariin ja heidät pidetään oleskeluaikanaan vain heille varatuissa kasarmeissa, on selvää, että yhteyttä paikalliseen työväenluokkaan ei voi syntyä.¹¹

Kuitenkin monissa Persianlahden arabimaissa – mm. Saudi-Arabiassa ja Kuwaitissa – siirtotyöläisten ylivoimainen enemmistö on edelleenkin peräisin muista arabimaista, vaikka painopiste onkin siirtymässä aasialaisten suuntaan.¹² Arabimaista peräisin olevat työläiset ovat monissa tapauksissa muodostaneet taisteluvälineen, radikalisoivan elementin, joka on käynyt yhteisiä taisteluja paikallisen työväenluokan kanssa.¹³ Jatkossa tarkastelen yksityiskohtaisemmin poliittisten taistelujen ja niitä käyneiden voimien luonnetta eri maissa.

Saudi-Arabia

Porvarillinen historiankirjoitus pyrkii mielellään antamaan siirtomaajärjestelmän purkautumisesta hallitun ja suunnitellun kuvan. Itsenäisyys muka annettiin entisille alusmaille. Todellisuudessa itsenäistymisen sai aikaan kansojen vuosikymmeniä ja vuosisatoja jatkunut taistelu vieraita vallanpitäjiä vastaan. Siihen vaikutti myös imperialismiin suhteellisen aseman heikkeneminen sosialistisen maailman vahvistuessa.

Persianlahden pienten öljyvaltioiden itsenäistyminen 1970-luvun alussa ai-

heutui Etelä-Arabiassa käydyistä voimakkaasta brittien vastaisesta vapautustaistelusta. Sen tuloksena britit menettivät heille strategisesti tärkeän Adenin.¹⁴ Sen jälkeen heidän oli pakko myöntyä myös Adenista itään olevien alueiden itsenäistymiseen. Samaan suuntaan vaikutti myös muissa Persianlahden maissa 1960-luvun toisella puoliskolla kehittyneet voimakas kansallinen vapaustaistelu.¹⁵

Saudi-Arabia itsenäistyi aiemmin. Saudien taistelu Arabian niemimaalla yhtenäisen valtion perustamiseksi 1920 ja 1930-luvuilla oli samalla arabien vapautustaistelua. Vuosisadan alussa vastustajana oli Turkki ja sen taustalla Englanti. Britit pyrkivät estämään saudien hallinnon vahvistumisen, koska he kokivat sen uhkaksi asemilleen Arabian niemimaan rannoilla.

Kuvaavaa tilanteelle oli, että Neuvostoliitto tunnusti itsenäisen valtion ensimmäisenä merkittävänä ulkovaltana vuonna 1926.¹⁶ Brittien epäsuora tunnustus saudeille tuli vuonna 1927 solmitulla ns. Jeddän sopimuksella, jolla britit pyrkivät järjestelmään Lähi-itää mieleisekseen istuttamalla Transjordanian (nyk. Jordania) ja Irakin kuninkaisiksi saudien kanssa vallasta kilpailleen feodaaliperheen pojat ja vaatimalla saudeja tunnustamaan brittien erityisaseman Persianlahden rannikolla. Saudien hyväksyntä näille toimille oli brittien ehto uuden valtion tunnustamiselle.¹⁷ Kuitenkaan Saudi-Arabian kaltoillinen muutoutuminen ei vastannut aluetta silloin pääosiltaan kontrolloineiden brittien toiveita.

Nyt tiedämme, että imperialismi on pystynyt pitämään itsenäisetkin monarkiat otteessaan vetämällä monarktien omien etujensa palvelijoiksi. Tästä nousee nykyinen vapautustaistelu, jota käydään niin monarkkeja kuin imperialismiakin vastaan.

Saudi-Arabiassa näkyy, että paikallisen työväenluokka suhteellisesta vähälukuisuudestaan huolimatta on jo kauan ollut eräs kansallisen liikkeen johtavia voimia. Yhteys nousevan työväenliikkeen ja kansallisen vapautusliikkeen välillä on ollut kiinteä. 1940-luvulta lähtien on saudidynastiaa vastaan suuntautunut oppositio yltänyt voimakkaimpiin esiintymisiinsä silloin, kun liikehännän käynnistäjänä on ollut työväenluokka, varsinkin öljysektorin työläiset.

Ensimmäinen laaja yhteenotto amerikkalaisen öljy-yhtiön ARAMCO:n (Esso, Texaco ja Mobil muodostivat 1930-luvulla yhtiön nimeltä American Oil Company – ARAMCO) öljytyöläisten ja yhtiön välillä puhkesi 1945. Lakkoilevien työläisten vaatimuksena oli mm. viikottaisen vapaapäivän saaminen, työpäivän pituuden määrittelemisen korkeintaan 8,5 tuntiin ja kahden viikon palkallinen vuosiloma. Työläisiä vastaan heitettiin monarkian väkivalta-koneisto. Mutta silloin kuten myöhemminkin vastaavissa tilanteissa, lakkoilaiset saivat voimakasta tukea muilta väestöryhmiltä – sivistyneistöltä, talonpojistolta, pikkukauppiailta jne. Imperialismin ja monarkian vastaisten mielialojen leviäminen yhä laajemmalle pakotti ARAMCO:n ja sitä tukeneen monarkian myönnytyksiin. Lakkoilaiden päävaatimuksiin suostuttiin.¹⁸ Liikehännän laajeneminen pyrittiin näin patoamaan.

ARAMCO:n kova linja ja pyrkimys mitätöidä vuoden 1945 taistelun tulokset vei vuosina 1946–1948 useisiin lakkoihin öljyteollisuudessa.¹⁹

Näinä vuosina ammatillinen järjestäytyminen oli Saudi-Arabiassa kiellettyä ja 1940-luvun lopulla eräksi öljytyöläisten päävaatimukseksi nousikin ammatillisen järjestäytymisen salliminen. Tavoitteen saavuttamiseksi muodostettiin ARAMCO:n työläisten kes-

kuuteen vuonna 1953 salainen komitea.²⁰ Vuonna 1953 lakkoilike kasvoi kättämään lähes koko öljyteollisuuden. Syksyllä oli lakossa noin 20.000 öljytyöläistä. Lakon murtamiseksi käytettiin jälleen voimatoimia – Saudien poliisin ja armeijan lisäksi lakkoa oli nyt taltut- tamassa myös amerikkalainen sotaväki, jota 1940-luvun loppupuolelta oli ollut sijoitettuna Saudi-Arabian sille myöntä- miin tukikohtiin.²¹

Tapahtumissa toistui öljytyöläisten aiempien taistelujen historia. Pakkotoi- min lakkoa ei pystytty murtamaan. Syynä oli jälleen lakon synnyttämä voima- kas liikehdintä kansan keskuudessa. Lakkoilaiden pidätykset, ulkomaalaisten öljytyöläisten tuonti rikkureiksi ym. toi- met herättivät laajaa vastarintaa väestön keskuudessa ja levottomuudet uhkasivat levitä öljyteollisuudesta ympäröivälle maaseudulle ja kaupunkeihin. Vielä laa- jemmat ulottuvuudet lakko sai kun myös muissa arabimaissa alettiin järjes- tää solidaarisuuskouksia, joissa nos- tettiin esiin anti-imperialistisia tunnuk- sia. ARAMCO joutui suostumaan myönnytyksiin.

Hyvin samantapaisesti ovat lakot ke- hittyneet myöhemminkin. Öljytyöläiset ovat lakkoilleet mm. vuosina 1956, 1962, 1964 ja 1967. Niihin on yhä use- ammin liittynyt selviä poliittisia vaati- muksia. Usein Lähi-idän yleinen tilanne on ollut taustana liikehännälle myös Saudi-Arabiassa. Näin mm. jol- loin lakko vaati USA:n sotilastutkikoh- tien poistamista Saudi-Arabiasta. Sa- malla kerättiin tuhansia allekirjoituksia Darhanin tukikohdan lakkauttamisen puolesta. Samana vuonna öljytyöläiset olivat myös käynnistämässä koko maa- han levinnyttä lakkoilikehdintää soli- daarisuudenosoitukseksi Egyptin kan- salle Suezin kanavan kansallistamista seuranneen imperialistisen hyökkäyk- sen aikana.²³

Vuoden 1967 sodan jälkeen olivat jälleen öljytyöläiset käynnistämässä liikehdintää Saudi-Arabian saamiseksi USA:ta vastaan kohdistettuun öljysaartoon. Liikehdintä kasvoi laajoiksi imperialisminvastaisiksi esiintymisiksi, jotka pakottivat Saudi-Arabian vastoin monarkian tahtoa liittymään muiden arabimaiden USA:ta vastaan suuntaamiin toimiin. Näiden tapahtumien jälkeen monarkia aloitti maassa laajat poliittiset vainot.²⁴ Tapahtumat osoittavat työväenluokan potentiaalista merkitystä, vaikka heidän ydinjoukkonsa onkin vain muutama kymmenen tuhatta.²⁵

Uskonnollisten oppositioryhmittymien tunnetuin, ja monarkian kannalta vakavin esiintyminen, on viime vuosina ollut Mekan suuren moskeijan valtauksena tunnettu tapahtumasarja. Moskeijahan vallattiin 20. marraskuuta 1979 – islamilaisen ajanlaskun mukaan tuolloin oli 15. vuosisadan ensimmäinen päivä. Saudit pyrkivät kuittaamaan Mekan tapahtumat pienen uskonnollisen ääriryhmän toimeenpanemaksi iskuksi. Taustalla oli kuitenkin selvästi laajempi organisaatio ja voimakas oppositiomieliala monarkiaa – ja samalla maan uskonnollista johtoa vastaan.²⁶

Eri suunnilta nouseva poliittinen ja uskonnollinen oppositio rajaa monarkian toimintamahdollisuuksia.

Oppositiovoimien yhtenäistyminen on näkömä, joka saa monarkit istumaan varsin levottomina valtaistuimellaan ja imperialismiin kasaamaan yhä suurempia määriä ja yhä nykyaikaisempia aseita Saudi-Arabiaan.

Bahrain

Bahrain joutui brittien imperiumin osaksi 1800-luvun jälkipuolella. Brittien satavuotinen historia tässä maassa oli jatkuvien siirtomaavallan vastaisten liikkeiden historiaa. Bahrain taisteli it-

selleen poliittisen itsenäisyyden vuonna 1971.

Bahrainin yhteiskunnallisen liikehdinnän voimat brittien vastaisen taistelun aikaan olivat pitkälle samat, joista puhuimme jo Saudi-Arabien kohdalla. Tärkeä liikehdinnän käynnistäjä tämän vuosisadan alkupuolelta lähtien on ollut työväenluokka. Myös Bahrainin poliittinen historia osoittaa, että pienilukuisuudestaan huolimatta on työväenluokka pystynyt viime vuosikymmeninä merkittävästi organisoimaan vapautusliikehdintää, jonka yhteiskunnallinen pohja on hyvin laaja, ja jonka johdossa aiemmin olivat olleet mm. perinteinen hallitseva luokka – sheikit ja heidän sukusnsa.

Hallitsevan luokan riveistä lähtenyt vastarinta oli siirtomaavallan aikana pakottanut britit useaan otteeseen vaihtamaan maan hallitsijoita itselleen paremmiin sopiviksi.²⁸

Brittien mahdollisuudet estää vapautusliikkeen nousu heikkenivät ratkaisevasti uusien yhteiskunnallisten voimien – ennen muuta työväenluokan – liittyttyä taisteluun. Ensimmäiset voimakkaat näytöt sen merkityksestä saatiin 1930-luvun lopulla. Ilmapiirissä, jossa brittiläisvastaiset tunteet olivat huomattavan voimakkaita, aloitettiin ensimmäinen bahrainilaisten öljytyöläisten lakko vuonna 1938.²⁹

Toisen maailmansodan vuosina vieraan sotilaallisen vallan läsnäolon vastustusta nostattivat sodan siviiliväestölle aiheuttamat kärsimykset. Bahrain oli brittien tukikohta. Toisen maailmansodan alkuvaiheissa Saksa ja Italia pommittivat saarta. Myöhemmin saarelle nousivat maihin amerikkalaiset miehitysjoukot. Kansallinen vapautusliike vaati kaikkien ulkomaalaisten joukkojen poistamista maasta.³⁰

Britit reagoivat tilanteeseen tiukentamalla otettaan. Sitä varten Bahrainiin

siirrettiin Englannin Lähi-idän alusmaiden poliittinen hallintokeskus, joka aiemmin oli ollut Iranissa. Bahrainin aseman muodostuttua näin keskeiseksi brittien kokonaistrategiassa kansallista vapautusliikettä pyrittiin hillitsemään reformismin avulla. Maassa suoritettiin rajoitettuja yhteiskunnallisia uudistuksia; sinne ohjattiin entistä enemmän brittiläistä pääomaa ja rakennettiin teitä, satamia ja lentokenttiä. Kaikki nämä uudistukset palvelivat tietenkin ennen muuta britti-imperialismin etuja.³¹

Nousevaa kansallista vapautusliikettä ei kuitenkaan pystytty lamauttamaan. Vuonna 1951 lakkoilivat öljytyöläiset. 1954 lakkoaalto alkoi liikennealan työläisten keskuudesta ja levisi teollisuuteen. Kauppaporvaristo liittyi vaatimaan itsenäisyyttä ja demokraattisia valtaelimiä. Syntyi Kansallisen yhtenäisyyden komitea.³²

Britit saivat näytön liikehdinnän voimakkuudesta vuonna 1956, jolloin saarelle saapui brittiulkoministeri Selwyn Lloyd. Hänet ottivat vastaan useat kymmenet tuhannet mielenosoittajat.³³ Vapautusliikehdintää alettiin tukahduttaa voimatoimin.

Samana vuonna arabimaailmaa järjestytti kuitenkin toinen tapahtuma, joka nosti kaikkialla brittien- ja imperialisminvastaista mielialaa. Englanti, Ranska ja Israel hyökkäsivät Egyptiin. Tämä tapahtuma nostatti myös Bahrainissa kansallisen vapautusliikkeen vyöryn, jonka kukistaminen kävi päinsä ainoastaan voimatoimin ja poliittisin manööverein, joilla kansalliseen vapautukseen pyrkivistä voimista irrotettiin voimakkaasti mukana ollut kansallinen porvaristo.³⁴ Kansallisen yhtenäisyyden komitea hajosi.

Tämä kokemus synnytti maassa entistä lujemman, ideologialtaan kehittyneemmän ja organisaatioltaan vahvemman liikkeen, jonka johtoon

1950-luvun lopulla nousi Bahrainin kansallinen vapautusrintama. Muutokset Etelä-Arabiassa (brittien tappio Adenissa) ja Bahrainin sisäinen liikehdintä pakottivat Britit myöntämään valtiolle itsenäisyyden 1971.

Itsenäistymisen yhteydessä maassa syntyi hyvin ristiriitainen tilanne. Maa oli itsenäinen, ja sen itsenäistymisen taustalla oli hyvin voimakas kansallinen vapautusliike. Mutta monarkki oli itse asiassa yrittänyt estää britejä myöntämästä maalleen itsenäisyyttä, koska hän pelkäsi vapautusliikkeen voimaa. Niinpä kuningashuone joutui suostumaan myönnytyksenä vapautusliikkeelle tiettyjen demokraattisten instituutioiden pystyttämiseen. Maassa hyväksyttiin perustuslaki ja valittiin parlamentti.

Tämä osoittautui kuitenkin ainoastaan monarkian kannalta ajan peluiksi. Orastava demokratia painettiin poliittisen terrorin alle jo 1970-luvun puolivälissä.³⁵

Bahrainin tilanteelle on kaikista esteistä huolimatta ominaista, että poliittisen tietoisuuden, organisatorisen kiinteyden ja massakannatuksen suhteen Bahrainin kansallisen vapautusrintaman johtama taistelu on vailla vertaata Persianlahden monarkioiden joukossa.

Tällä hetkellä Bahrainin kansallinen liike suuntautuu nimenomaan USA:n sotilaallista läsnäoloa vastaan.³⁶ Näin se liittyy voimakkaana renkaana siihen vapautusliikkeiden ketjuun, joka pyrkii turvaamaan Persianlahden rantavaltioiden itsenäisen ja riippumattoman kehityksen.

Oman

Omanissa kehitys on eräässä suhteessa ollut samantyyppistä kuin Bahrainissa. Myös siellä britit pakotettiin luopumaan suorasta siirtomaahallinnosta ja myöntämään maalle itsenäisyys. Se

tapahtui vuonna 1970. Samoin kuin Bahrainin myös Omanin hallitseva sulttaanisuku on myynyt vapautustaistelun aikaiset periaatteensa ja muodostanut maastaan imperialismiin tukikohdan Arabian niemimaan strategisesti tärkeään kaakkoiskulmaan. Omanin poliittiset olosuhteet ovat pakottaneet kansallisen vapautusliikkeen aseelliseen vastarintaan.

Omanin vapautustaistelun varhaisempi vaihe käytiin hyvin monimutkaisessa tilanteessa, jossa kietoutuivat yhteen toisaalta nykyisen Omanin alueen eri osia hallitsevien feodaaliperheiden keskinäiset valtataistelut ja toisaalta USA:n ja Englannin keskinäinen taistelu alueen herruudesta. Nykyisessä Omanissa oli siirtomaakaudella kaksi hallinnollista aluetta – Muskatin sulttaanikunta ja sisämaassa sijaitseva Omanin imaamikunta, jolle britit olivat vuonna 1920 joutuneet myöntämään muodollisen itsenäisyyden.³⁷

Omanin imaamit taistelivat 1950-luvun puolivälistä lähtien brittien ja Muskatin sulttaanikunnan joukkoja vastaan itsenäisyytensä puolesta. He saivat tukea Saudi-Aralialta ja sitä kautta USA:lta, jonka öljy-yhtiöt olivat kiinnostuneita Omanin imaamikunnan alueen öljystä. Imaamien taistelu itsenäisyyden puolesta brittien ja sulttaanin joukkoja vastaan sai kuitenkin myös paikallisen väestön laajan tuen, olihan se samalla vapautustaistelua brittejä ja heidän nimittämäänsä nukkehallitsijaa vastaan. Imaamien johtama vapautustaistelu jäi kuitenkin tavoitteiltaan rajoitetuksi, ja ajautui umpikujaan jo 1950-luvun loppuun tultaessa.³⁸

Vuonna 1964 järjestäytyi Omanin kansallinen vapautusrintama, joka otti päämääräkseen sekä brittien että monarkian vastaisen taistelun aseellisen toiminnan avulla. Vastarintaliike järjes-

täytyi Dhofarin maakunnassa, Omanin vuoristoisessa länsiosassa.

Aseellinen vapautustaistelu muodostui 1960-luvun lopulla vakavaksi uhkaksi brittien asemille. Kesällä 1970 tilannetta pyrittiin korjaamaan brittien inspiroimalla palatsivallankumouksella, jossa sulttaani Said bin Taimur sai väistyä brittiläisessä Sandhurstin sotilasakatemiasa koulutetun poikansa Qabus bin Said'in tieltä.³⁹ Muutoksella valmistettiin samalla tietä brittien samana vuonna myöntämälle itsenäisyydelle ja varmistettiin "itsenäisen" valtion pysyminen imperialismiin liittolaisena.

Qabus onkin ehdotta täyttänyt nämä toiveet. Hän on käynyt taistelua vapautusliikettä vastaan yhteistyössä brittien, amerikkalaisten ja shaahin kaudella Iranin armeijan kanssa. Tällä hetkellä Omanissa on neljä amerikkalaista tukikohtaa. Maan itsenäisyys on tietenkin varsin suhteellinen asia.

Omanin aseellisen vapautustaistelun vaiheet voidaan Hallidayn esittämän periodisoinnin mukaan jakaa kolmeen jaksoon. Ensimmäinen vaihe ajoittuu vuosiin 1965–67. Tässä vaiheessa vapautusrintama lujitti sotilaallista ja poliittista organisaatiotaan ja suoritti ensimmäiset merkittävämmät iskunsa sulttaanin armeijaa vastaan. Sulttaanin kannalta tilanne kehittyi niin vakavaksi, ettei Said bin Taimur viiden viimeisen hallintovuotensa aikana uskaltanut kerataakaan näyttäytyä julkisuudessa omassa maassaan.³⁸

Seuraavassa vaiheessa, vuosina 1968–1970, rintama laajensi luonnettaan yleiseksi imperialisminvastaiseksi taisteluorganisaatioksi ja toimintakenttäänsä Dhofarin ja myös Omanin rajojen ulkopuolelle. Rintaman nimeksi tuli Miehitetyn Arabianlahden vapauttamisen kansanrintama (englanninkielinen

nimi: Popular Front for the Liberation of the Occupied Arab Gulf – PFLOAG).

Rintama omaksui myös ideologiseksi perustakseen selkeän vasemmistolaiset näkemykset ja sen imperialisminvastaisuus alkoi nousta nimenomaan ideologisen tietoisuuden pohjalta – ei enää pelkän brittiläisvastaisuuden pohjalta.³⁹

Sulttaanin selän takana seisoivat britit ja taistelu vapautusliikettä vastaan oli täysin brittien varassa. Vapautusliikettä vastaan käytettiin samoja keinoja, joita USA:n imperialismi oli kokeillut Kaakkois-Aasiassa: heimojen ja paikallisten kansallisten vähemmistöjen hyväksikäyttöä imperialismiin tarpeisiin. Vapautusrintaman vastaiseen taisteluun yritettiin värvätä keskenään vaikutusvallasta kilpailevia ryhmiä. Tämä menetelmä ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta.⁴⁰

1970-luvun alkupuolella vapautusrintama oli liian lähellä voittoa, jota imperialismi ei voinut sallia. Yhdysvallat alkoi avoimesti korvata brittejä. Sulttaani Qabusin ja brittien tueksi tuli Persian shaahi, joka oli saanut paikalliset selkkaukset hoitavan santarmin tehtävän. Iranin armeija suoritti vuonna 1973 laajan intervention Dhofariin, vapautusrintaman tukialueille.⁴¹ Shaahin joukot pysyivät Omanissa aina Iranin islamilaiseen vallankumoukseen saakka. Iranin armeijan avulla sulttaanin onnistui 1970-luvun jälkipuoliskolla jotenkin hallita tilanne.

Omanin vapauttamisen kansanrintama -nimiseksi muuttuneen liikkeen johdolla käytävä taistelu on saanut uusia piirteitä shaahin kukistuttua. Kansanrintama on voinut nousta syvästä maanalaisuudesta, johon Iranin armeijan terrori oli sen pakottanut. Nyt voimistuva vaara kansalliselle vapautustaistelulle on myös Omanissa USA:n kasvava sotilaallinen läsnäolo.

Qatar ja Yhdistyneet Arabiemiirikunnat

Tarkasteltaessa tilannetta Yhdistyneissä Arabiemiirikunnissa ja Omanissa on huomattava, että historiallisesti on vaikea löytää perusteluja näiden yksiköiden olemassaololle erillisinä valtioina. Taustalla on brittien 'hajoita ja hallitse'-periaate. Arabian niemimaan kaakkoiskulmia hallittaessa tukeuduttiin kilpailevien feodaaliperheiden ristiriitoihin. Alue jaettiin helpommin hallittaviin pieniin yksiköihin, joiden johtoon asetettiin kilpailevat kuningashuoneet.

Se selittää pitkälti sen, että Omanin ja Arabiemiirikuntien liiton kansalliset voimat ovat toimineet samojen päämäärien saavuttamiseksi ja myös samoissa järjestöissä (PFLOAG – PFLO).

Alueiden historiallinen ykseys luo myös taustan kansallisen liikehdinnän nousulle, joka Arabiemiirikunnissa ajoittuu vuoden 1971 jälkeiseen tilanteeseen. Vuonna 1971 Iran valtasi kolme Omanille kuulunutta saarta Persianlahdella Arabiemiirikuntien edustalla. Se synnytti Arabiemiirikunnissa koko seuraavan vuoden kestäneen kansallisen liikehdinnän nousun.⁴² Kuitenkaan kansallinen liikehdintä ei Arabiemiirikunnissa ole pystynyt etenemään kovin tietoiselle ja järjestäytyneelle tasolle. Se on vielä kokoamassa voimiaan.

Qatar on myös eräs Persianlahden monarkioista. Se piti brittien suunnitelmien mukaan liittää Arabiemiirikuntien liittoon.⁴³ Brittien suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut, vaan Qatar itsenäistyi erillisenä valtiona. Qatarissakin voimistui kansallinen liikehdintä 1970-luvun alussa, kun britit joutuivat täälläkin vaihtamaan hallitsijan heille sopivampaan.⁴⁴

Qatarissa oli jo vuonna 1963 syntynyt Kansallinen yhtenäisyysrintama, jonka vaatimuksissa korostui räikeimpien yh-

teiskunnallista epätasa-arvoa synnyttävien tekijöiden korjaaminen. Qatarin työväenluokka, joka oli alkanut muotoutua öljyteollisuuden myötä, otti osaa rintaman toimintaan. Sen johto oli kuitenkin perinteisen hallitsevan luokan käsissä. He pyrkivät lähinnä eliitin keskuuteen öljytulojen avulla synnytetyn eriarvoisuuden tasoittamiseen. Siksi rintaman vaatimukset olivat varsin vaatimattomia. Liikehdinnän perustalta nousi kuitenkin 1970-luvun alussa myös tietoisempaa toimintaa, joka alkoi muodostaa todellista uhkaa monarkin ja imperialismin eduille.⁴⁴

Kuwait

Kansallisen liikehdintänsä osalta Kuwait on lähempänä Saudi-Arabiaa kuin muita pieniä Persianlahden öljymonarkioita. Itsenäisyysliikehdintä käynnistyi Kuwaitissa samoihin aikoihin, jolloin saudit vahvistivat valtionsa itsenäisyyden Arabian niemimaalla. Varsinkin 30-luvun alun maailmantalouden laman jälkeen vaikutti Kuwaitissa voimakkaana ns. nuorkuwaitilainen liike, joka vaati itsenäisyyttä ja demokratiaa. Sitä johtivat paikallisen sivistyneistön kansallismieliset osat.⁴⁵

Öljyteollisuus, joka Kuwaitissa alkoi kehittyä jo 1930-luvun lopulta, toi nopeasti kansalliseen rintamaan myös työväenluokan. Britit ja monarkki onnistuivat hajottamaan nuorkuwaitilaisen liikkeen toisen maailmansodan alussa, mutta kansallisen liikehdinnän nousua heidän ei onnistunut estää. 1940-luvun lopulla oli työväenluokka jo tärkeä kansallisen liikehdinnän vauhdittaja. Öljytyöläisten lakot käynnistivät laajoja kansallisen liikehdinnän aaltoja.⁴⁶

Työväenluokka saavutti vuonna 1953 oikeuden ammattiliittojen perustamiseen. Kansallisen liikkeen taisteluvallmius tuli 1950-luvulla näkyviin useita kertoja, mm. Suezin kriisin ja Irakin mo-

narkian kumonneen vallankumouksen (1958) yhteydessä. Voimakas liikehdintä vaikutti brittien päätökseen muodostaa Kuwaitista itsenäinen kuningaskunta jo vuonna 1961.⁴⁷

Brittien päätös osoittautui kuitenkin puhtaaksi manööveriksi, sillä maan itsenäistyttyä britit kieltäytyivät vetämästä joukkojaan maasta. Syntyi ns. Kuwaitin kriisi, jota useaan kertaan käsiteltiin mm. YK:ssa. Arabit vastasivat lähettämällä Kuwaitiin Arabiliigan joukkoja takaamaan maan itsenäisyyden. Nämä joukot poistuivat maasta 1963, jolloin maan itsenäistyminen oli varmistettu.⁴⁸

Kuwaitin kansallisen liikehdinnän voimakkuus pakotti maata hallitsemaan valitun monarkin myöntymään tiettyjen poliittisten perusoikeuksien hyväksymiseen. Muodollisesti maassa on vuodesta 1963 ollut vaaleilla valittava parlamentti, mutta äänioikeus on varsin rajattu. Itsenäisyyden kauden historia on Kuwaitissakin osoittanut, että parlamentti voi toimia normaalisti vain niin kauan, kuin monarkki ei tunne sen uhkaavan asemaansa. Heti kun sieltä alkaa kuulua monarkille epämieluisia puheenvuoroja se hajotetaan tai puhdistetaan liian 'radikaaleista' aineksista.⁴⁹

Toistaiseksi Kuwaitin kuningashuone on pystynyt poliittisen juonittelun ja poliittisen terrorin keinoin estämään kansallisten voimien yhdistymisen voimakkaiksi järjestöiksi. Poliittinen taistelu on pystytty pitkälle ohjaamaan monarkian kontrolloiman 'parlamentarismin' uomaan.

Kansallisen liikehdinnän nykyvaihe

Mikä on kansallisen liikehdinnän tila kokonaisuutena arvioiden Persianlahdella? Mikä on vetänyt lahdelle ennen näkemättömän voimakkaat USA:n armeijan osastot?

On helppo nähdä, että näiden maiden

vallankumoukselliset liikkeet joutuvat toimimaan hyvin vaikeissa olosuhteissa. Maissa, joissa parlamentti periaatteessa on olemassa ja joissa on myös periaatteessa oikeus ammatilliseen järjestäytymiseen – siis Kuwaitissa ja Bahrainissa – on käytäntö osoittanut, että hallitseva luokka on valmis välittömästi tukahduttamaan poliittisen opposition nousun. Tästä kertovat parlamenttien hajottamiset, ammattiyhdistysaktivistien vainot ja muut poliittiset repressiot.

Itsevaltaisissa monarkioissa kansalliset liikkeet toimivat vieläkin vaikeammassa olosuhteissa. Kommunisminvastaisen taistelun nimissä ollaan valmiita murskaamaan mikä tahansa monarkien tielle asettuva poliittinen liike. Monarkit nojaavat siihen voimaan, jolta he ovat asemansa saaneet: imperialismiin.

Näissä maissa on voitu käyttää hyväksi myös öljyn tuomia valtavia tuloja. Niitä on käytetty mm. työväenluokan taisteluvalmiuden rappeuttamiseen lahjomalla kansallista työväenluokkaa, jonka asema useissa maissa enemmistönä oleviin siirtotyöläisiin verraten on tietoisesti luotu etuoikeutetuksi. Öljytulot ovat myös mahdollistaneet propagandan pian koittavasta yltäkylläisyyden ja demokration kaudesta, jonka saavuttamisen nimissä kansaa nyt vaaditaan uhrautumaan.

Koko tämä rakennelma perustuu kuitenkin tietoiselle valheelle. Yhteiskunnalliset ristiriidat kasvavat ja hallitusten riippuvuus imperialismista lisääntyy ja kaikissa näissä maissa oli siirtomaavallan aikana voimakas imperialisminvastainen mieliala. Tällä hetkellä ristiriita tuolloin itsenäisyyden puolesta taisteleiden voimien ja heidän etunsa ja tavoitteensa pettäneiden monarkkien välillä on kasvamassa ammottavaksi kuiluksi.

Ideologisessa suhteessa kansalliset liikkeet Persianlahdella ovat nyt voi-

makkaampia kuin milloinkaan ennen. Liikettä voimistaa myös Jemenin Kansandemokraattisen tasavallan antama käytännön esimerkki.

Yhteiskunnallinen rakennemuutos auttaa kansallisia voimia. Öljymonarkioissa kehittyi – vaikkakin riippuvaisena – kapitalistinen sektori, joka synnyttää työväenluokkaa. Yhä useampien yhteiskunnallisten luokkien ja kerrostumien edut ajautuvat ristiriitaan monarkian ja imperialismiin eduista elävän porvariston kerroksen kanssa.

Iranin tapahtumat heijastuvat myös Persianlahden toisella rannalla. Monarkit saavat vastaansa myös uskonnollisen opposition, jonka vaatimuksissa imperialismista irtautuminen korostuu.

Aiheettomaan optimismiin ei ole syytä. Imperialismin edut saavat sen tukemaan monarkkien aseman säilyttämistä viimeiseen saakka. Perusteettomalta ei kuitenkaan tunnu tehdä yhteenvetoa, että Persianlahden monarkioissa on meillä kansallisten liikkeiden järjestäytyminen ja voimien kokoaminen. Se ulottuu alueen kaikkiin maihin. Joissakin on jo ideologisesti ja järjestöllisesti edetty hyvin pitkälle.

VIITTEET

1. Tästä tarkemmin: Multanen Pertti. Sotilaallinen varustautuminen Persianlahden alueella. Soihtu, no 2, 1981, ss. 38–47.
2. Kts. Salamé Ghassane. Monarchic Institutions in the Face of Modernization. *Politica Internazionale*. English Edition. Vol. II, no 1, Spring 1981.
3. Tärkeänä lähteenä Saudi-Arabian talouden rakennepiirteiden erittelyssä on käytetty paperia: The Economic Problem in Saudi-Arabia. A Paper presented by the Saudi Communist Party in the International Conference in Solidarity with the National Liberation Movement and Masses of the Gulf Region against Imperialism. Nicosia, Cyprus, 28–30 October, 1980. (moniste)
4. Kts. esim. Stork Joe. Middle East Oil and the Energy Crisis. New York–London, 1975, ss. 25–28.
5. The Middle East and North Africa 1980–81. London, 1980, s. 655; The Economic Problem..., s. 2.

6. Saudovskaja Aravija. Moskova, 1980, s. 116-119; *The Economic Problem* . . . , s. 2.

7. *The Middle East* . . . , s. 656.

8. Emt., s. 655.

9. Vasiliev A. Emirs and the Theologians in the Oil Kingdom. *Asia and Africa Today*. No 6, 1980; Saudovskaja Aravija, s. 147.

10. Tarkemmin kts.: Aliev S. M. Iranskaja revoljutsija 1978-79 godov i rabotshy klass. *Rabotshy klass i sovremennyy mir*. No 5, 1980.

11. Tätä problematiikkaa on perusteellisemmin käsitelty paperissa: Garson Jean-Pierre. La main-d'œuvre arabe et étrangère et l'industrialisation des pays du Golfe: réalités et perspectives. 1980. (moniste)

12. Emt., ss. 18, 24; Salamé Ghassane. *Monarchie* . . . , 18.

13. Kts. esim.: Halliday Fred. *Arabia Without Sultans*. Harmondsworth, 1979 (reprinted with Postscript), s. 67-68; Noveishaja istorija arabskih stran. Moskova, 1968, s. 239.

14. Vapaustaistelusta vuosina 1953-1967 kts. Halliday ss. 179-226.

15. Sovremennaja Azija. Moskova, 1977, ss. 199, 435, 531; Noveishaja istorija arabskih stran, ss. 325-346.

16. Saudovskaja Aravija, s. 77.

17. Kts. *The Middle East* . . . , s. 642.

18. Noveishaja istorija arabskih stran, s. 239; Strany Aravii. Moskova, 1964, s. 82.

19. Noveishaja istorija . . . , ss. 224-225; *The Economic Problem* . . . , s. 6.

20. Strany Aravii, s. 83.

21. Emt., s. 83; Halliday, s. 66.

22. Halliday, s. 66; Noveishaja istorija . . . , ss. 225-226.

23. *The Economic Problem*, ss. 6-7; Halliday, s. 66; Saudovskaja Aravija, s. 88.

24. *The Economic Problem* . . . , s. 7.

25. Ozoling V. V. *Ekonomika Saudovskoj Aravii*. Moskova, 1975. Tekijä esittää arvionsa teollisuustyöläisten määrästä yli 10 henkilöä työllistävissä tehtaissa 1970-luvun alussa 25.000. Emt., s. 18.

26. Tapahtumista tarkemmin: Paul Jim. *Insurrection at Mecca*. Merip reports, no 91, Oct 80; kts myös; Merip reports, no 85, Feb 80 ss. 16-18.

27. Jo vuonna 1953 syntyi imperialismiin ja monarkianvastaista oppositiota yhdistämään ns. Kansallinen reformikomitea. Se joutui välittömästi monarkian repressiivisen koneiston alle. Vuonna 1958 muodostettiin reformikomitean pohjalta Saudi-Arabian kansallinen vapautusrintama. Kuningashuoneen sisäisen valtataistelun kirvoittamana syntyi vuonna 1962 emiiri Talil'in johtama Arabien vapautuksen rintama, johon myös vuonna 1958 muodostettu Kansallinen vapautusrintama yhtyi. Vuotta myöhemmin kuningashuoneen keskuudesta rintamaan mukaan tullut Talil vetäytyi rintaman toiminnasta. Tämän jälkeen rintamaan jäljelle jääneet voimat omaksuivat huomattavasti radikaalimman suuntauksen, nimiksi omaksuttiin Kansallisen vapautuksen rintama. Tämän rintaman pohjalta perustettiin Saudi-

Arabian kommunistinen puolue vuonna 1975. Muista poliittisista oppositiopuolueista - jotka kaikki joutuivat luonnollisesti toimimaan syvällä maanalaisuudessa - mainittakoon 1960-luvun puolivälissä syntynyt lähinnä nasserilaiseksi ideologialtaan luonnehdittava Arabian niemimaan kansanliitto. Tämän lisäksi on Saudi-Arabiassa toiminut useita muita pienempiä oppositiojärjestöjä, jotka ovat järjestäneet mm. erityyppisiä attentaatteja. Kts.: Merip reports, no. 91, Oct. 1980, jossa Ghassane Salaméhin laaja artikkeli: *Political Power and the Saudi State*. Oppositiovoimista erityisesti sivut 20-21; Saudovskaja Aravija, ss. 90, 92, 97, 98; Halliday, ss. 67-69; Merip reports, no 85, Feb 80, ss. 16-17; *The Economic Problem in Saudi Arabia*.

28. Perinteisten hallitsevien luokkien vastarinasta kts.: *Sovremennyy Bahrein*, Moskova, 1976, ss. 92-106; Halliday, s. 442.

29. *Sovremennyy Bahrein*, s. 109.

30. Emt., s. 109.

31. Emt., s. 110.

32. Emt., s. 111.

33. Halliday, s. 445.

34. Emt., 445-446.

35. Kts. *Human Rights Violations in Bahrain*. A Paper presented by the National Liberation Front of Bahrain in the International Conference in solidarity with the National Liberation Movement and Masses of the Gulf Region against Imperialism. Nicosia, Cyprus. 28-30, Oct, 1980. (moniste)

36. Kts. Bahrainin kansallisen vapautusrintaman edustajan puheenvuoro NKP:n 26:ssa edustajakokouksessa. *Pravda*, 4. 3. 1981; Tarutin I. *Perekrestok Persidskogo zaliva*. *Pravda*, 17. 3. 1981.

37. Strany Aravii, s. 319.

38. Tästä vaiheesta Omanin historiaa kts.: Halliday, ss. 280-285; *The Regionalization of the War in Oman and the Fate of the Tribal Groups in Dhofar*. Published by: The Popular Front for the Liberation of Oman, Central Information Committee. Ei painopaikkaa, ei painovuotta.

39. *The Regionalization of the War* . . . , ss. 6-10; *The Middle East and North Africa 1980-81*, ss. 620-621.

40. Halliday, ss. 318-320.

41. Halliday, ss. 320-321; Medvedko L. I. *K vostoku i zapadu ot Suetsa*. Moskova, 1980, s. 204.

42. *The United Arab Emirates and Qatar: Pro-Imperialist Oil Producers in the Gulf*. London, 1974, s. 5.

43. Halliday, ss. 352-354.

44. *The United Arab Emirates and Qatar*, s. 30.

45. *The Middle East and* . . . , s. 630.

46. *The United Arab Emirates and Qatar*, ss. 25-26.

47. *Sovremennyy Kuvejt*. Moskova, 1971, ss. 102-103.

48. Emt., s. 106.

49. *The Middle East and* . . . , s. 502.

50. Strany Aravii, ss. 231-232.

51. *The Middle East and* . . . , ss. 502-505.

Katkelmia 30-luvulta – otteita Soihdun pääkirjoituksista

Lukijalle

Soihu, marraskuu 1931

On epäilemättä uskallettua ruveta näin vaikeina aikoina julkaisemaan aikakauslehteä. Akateeminen Sosialistiseura on kyllä tästä täysin tietoinen, mutta toisaalta taasen tulee työväenluokan juuri tällaisina aikoina perehtyä teoreettisiin kysymyksiin. Me elämme nyt aikaa, jolloin eivät yksinomaan tavalliset agitatiofraasit riitä, aikaa, joka tekee enemmän kuin koskaan välttämättömäksi myös luovan asioiden käsitelyn.

Ajatus tieteellis-sivistyksellisen aikakauslehden perustamisesta on jo kauan aikaa kytentyn useidenkin puoluetoverien mielissä ja tämän ajatuksen pyrkii Akateeminen Sosialistiseura nyt käytännössä toteuttamaan. Me olemme myös täysin selvillä niistä monista vaikeuksista, joita me työssämme saamme voitettavaksemme. Varsinkin henkisten voimien puute puolueemme keskuudessa tulee asettamaan lehdellemme rajoitettuja mahdollisuuksia. Monet tunnetut puoluetoverit ovat kuitenkin, huolimatta

jo ennestään raskaasta työtaakasta, luvanneet kirjoituksillaan ja neuvoillaan meitä jatkuvasti avustaa. Avustajakuntaamme ovat lupautuneet m.m. seuraavat henkilöt: Julius Ailio, Elmer Diktonius, Mikko Erich, Arvi Hautamäki, Johan Helo, Väinö Hupli, Edv. Huttunen, J. W. Keto, Sylvi-Kyllikki Kilpi, Helmer Lehti, E. K. Lohikko, Ernst Lähde, Väinö Meltti, Matti Paasi-vuori, Juhana Peräläinen, Eero Pulli, Hilja Pärssinen, Pekka Railo, Hannes Ryömä, Yrjö Räisänen, Reinhold Sventorzenski, Väinö Tanner, N. R. af Ursin, Antti Vahteri, Karl H. Viik, Väinö Voionmaa, Eero A. Vuori ja Heikki Välisalmi.

Lisäksi ovat useat ulkomaalaiset puoluetoverit luvanneet kirjoituksillaan avustaa lehteämme.

"Soihu" haluaa olla taloudellisten, yhteiskunnallisten ja sivistyksellisten päivänkysymysten ja teorioiden asiallisen käsittelyn forumina, pyrkien levittämään maamme työväenluokan keskuuteen syvempää ja parempaa marxilaisen sosialidemokratian tuntemista. Lehden käsityksenä on myös, että puolueemme

vastaiselle kehitykselle on tärkeää, että erilaiset näkökohdat ja mielipidevirtauksset puoluejäsenten keskuudessa pääsevät asiallisemmin ja syvemmin esille aikakauslehdessä kuin jokapäiväisessä poliittisessa sanomistossa. Kaikilla ulkomaisilla veljespuolueilla on omat aikakauslehtensä ja on ollut varsin suuri puute puolue-elämässä, ettei meillä jälkeen 1920 ole ilmestynyt omaa aika-

kauslehteä. Tämä on varmaankin ollut osaltaan syynä siihen, etteivät poliittiset keskustelut puolueessamme ole aina liikkuneet asiallisella pohjalla.

Jos "Soihtu" myös tässä mielessä voisi palvella puolueemme parasta antamalla tilaisuuden vapaaseen teoreettisella ja asiallisella pohjalla käytävään poliittiseen keskusteluun, on se jo sillä tehnyt itsensä tarpeelliseksi.

Vaalit ja Työväenluokka

(Soihtu, 4/1933)

Työväenluokka on raskaasti saanut kärsiä siitä, ettei sillä missään kapitalismin ratkaisevassa maassa ole eduskuntaenemmistöä juuri nyt kapitalistisen järjestelmän pulan aikana. Se on saanut kokea, miltä tuntuu, kun kaikki poliittiset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset ratkaisut tapahtuvat sen kustannuksella järjestelmän ylläpitämiseksi, järjestelmän, joka on tuomittu häviämään luonnollisena seurauksena yhteiskunnan kehityksestä.

Se on myös saanut nähdä jotakin toista. Kun erään suuren amerikkalaisen sanomalehden edustaja 1871, Pariisin Kommuunin kukistumisen jälkeen, tiedusteli Marxilta, odottaako tämä pian kansalaissotaa Englannissa, Marx vastasi: "Emme halua sotia. Toivomme voivamme toteuttaa oikeutemme laillisella tavalla ja lainsäädännön avulla; mutta tällöin ylimystö, kapitalistit tekevät kapinan. Ne yrittävät tehdä vallanku-

mouksen..." Ja näin onkin käynyt. Sinä hetkenä jolloin porvaristo huomaa, että demokratia muodostuu sille vaaralliseksi, osa siitä pyrkii "tarkistamaan", "parantamaan" sitä, toinen osa räjäyttämään sen hävittääkseen täten työläisten sosialistisen toiminnan, tahdon ja pyrkimykset. Juuri tämän, luokkataistelun ratkaisevan vaiheen kynnyksellä me nyt seisomme.

Mutta ei ole syytä silti antautua epätoivoon. Meidän voimamme on tällaisena aikana marxilaisessa tietoisuudessamme, joka sanoo meille, että kehitys vastustuksesta huolimatta vie sosialismiin. Mutta se vie siihen vasta silloin, kun toimintamme avulla toteutamme sen, mitä kehitys luo toteutettavaksi. Taloudelliset kehitysvoimat luovat sosialismin edellytykset, ja meidän sosialistinen tahtomme ilmenee poliittisessa voimassamme toteuttaa taloudellisten edellytysten avulla tahtomme.

Parlamentarismi on viime vuosina saanut kuulla paljon arvostelua. Luonnollisesti se ei ole täydellinen, sen enempää kuin mikään muukaan järjestelmä. Mutta ken aliarvioi sitä, hän tekee saman virheen kuin se, joka yliarvioi sitä. Jos se tähän mennessä on kärsinyt vararikon esim. Saksassa, niin johuu se suuremmassa määrässä siitä, että

parlamentaarisella pohjalla toimivat puolueet eivät riittävän voimakkaasti puolustaneet sitä, kun sen viholliset, kansallis-sosialistit, ryhtyivät taisteluun sitä vastaan. Se oli näiden puolueiden eikä parlamentarismin heikkouden syy, että tilannetta ei enää viime vaaleissa voitu pelastaa. Oli kansanvallan väärää ymmärtämistä, että sellaisen puolueen kuin Saksan kansallissosialistinen puolue, joka suoritti mitä häikäilemättömpimpiä tekoja – murhia, murhapolitoja y.m. rikoksia – sallittiin toimia. Toivokaamme, että Saksan antama opetus tässä suhteessa myös otetaan varteen muissa maissa ja ennenkaikkea meidän maassamme.

Eduskuntataistelulla on ollut suuri merkitys työväenluokan kehittämisessä. Se vaikuttaa ensinnäkin, että työläiset tulevat huomaamaan luokka-asemansa. Parlamentaarinen taistelu ei tosin ole koko luokkataistelu, mutta se on tärkeä osa siitä. Ja kun tiedämme, mikä vaikutusvalta eduskunnalla toistaiseksi on maamme asioiden hoidossa, ymmärrämme, että sen toiminnan sisältö suuressa määrässä riippuu työväen voimasta siellä. Aikaisemmin työläiset juoksivat porvarillisten puolueiden perässä, ottivat niiden tunnuslauseita omikseen ja uskoivat, että ne ajavat heidän etujaan. Sosialidemokratian esiintyminen eduskunnassa käsittelemässä heidän asemaansa politiikan tärkeimpänä esiin, puhumassa työväenluokan nimissä, sytytti heissä luokkataistelutahdon kipinän. Poliittinen taistelu kokosi kaikki nämä tuhannet järjestymättömät yhteen, se johti koko työväenluokan, ammatin ja asemaan katsomatta, koko kapitalistiluokkaa vastaan. Ensimmäisen kerran historiassa alkoi työväenluokan taistelutoiminta.

Meidän heikkoutemme on kai ollut siinä, että tässä poliittisessa taistelussa liian paljon katselemme poliittisia vas-

tustajiamme, mutta liian helposti unohdamme, että meidän varsinainen vihollisemme on – pääoma, sekä kansallisessa että kansainvälisessä muodossaan. Pääoman pula, kapitalistisen järjestelmän kriisi on synnyttänyt taantumuksen liikkeitä, kuten lapuanliikkeen. Totuus on, ettemme voi koskaan niitä poistaa poistamatta kapitalismia. Tällaiset liikkeet ovat vain kapitalismin, pääoman hädän ilmauksia. Kapitalismin suunnittelemattomuuden, hädän, kurjuuden tilalle annamme tunnus-sanaksi – sosialistisen suunnitelmatalouden. Mutta voidaksemme tämän toteuttaa, tarvitsemme poliittista valtaa, ja siksi sosialidemokratia vetoaa näissä vaaleissa kansaan sanomalla: antakaa se meille, jos haluatte parempia ja varmempia oloja.

Kapitalismin nykyisen hädän seurausena on, että se vastustaa kaikkea reformipolitiikkaa. Tätä vastaan meidän täytyy taistella. Meidän on vahvistettava poliittista valtaamme, jonka avulla voimme ajaa läpi vaatimuksemme, meidän on vaadittava toimenpiteitä, jotka ovat omiaan edistämään talouden suunnitelmallista järjestämisestä – kuten tuotannon ja pankkien kontrollointia – mutta myös näiden ohella parannuksia, jotka koskevat meidän jokapäiväistä elämäämme: työttömyysvakuutusta, sairaus- ja äitiysvakuutusta, vanhuusvakuutusta, työpalkkojen kohottamista, lyhennettyä työaikaa entisillä palkoilla y.m. Asetamme nämä vaatimukset kuitenkin tietoisina kapitalismin asettamista rajoista ja siitä, että ne ovat vain valmista toimenpiteitä suuren tehtävämme suorittamisessa – sosialisoinnissa.

On huonoa ja kohtalokasta taktiikkaa luovuttaa vastustajilleen ilman taistelua asemansa. Ei mikään voisi olla niille tervetulleempaa, kuin että työväki ei osallistuisi vaaleihin. Vaikkakin olem-

me tietoisia rajoitetuista mahdollisuuksistamme eduskunnassa, ei ole sallittava lapualaisten päästä laillista tietä valtaan. Silloin sille ei jää toista tietä kuin väkivallan ja vallankaappauksen, ja se tie on aina vaarallinen.

Jos demokraattiset puolueet saavat vaalivoiton, on myös vaadittava, että ne toimivat periaatteidensa mukaisesti. Ensimmäinen vaatimus on, että demokratia palautetaan maahan. Työväenjärjestöjen toimintavapaus on palautettava. Mutta kansanvallan täytyy myös tietää, mitä sen on tehtävä vihollisilleen, eikä sellainen suvaitsevaisuus, jollaista Saksassa nähtiin ja joka johti kansanvalan tuhoon, enää saa toistua.

Meidän erimielisyytemme on näinä ratkaisevina aikoina ollut meidän vaa-

rallisin heikkoutemme. *Mutta työväenluokan keskuudessa ei saa vallita erimielisyyttä, silloin kun on kysymys taantumuksen kukistamisesta.* Tulla välinpitämättömäksi silloin kun pitäisi lyödä vastustajaansa, ei ole mitään taktiikkaa: se on oma tuho.

Vandervelde kirjoittaa hiljakkoin ilmestyneessä kirjassaan »L'alternative» (Vaihtoehto) mm. seuraavaa: »Eivät ainoastaan sosialistit usko tai suorastaan näe, että maailma voittamattomasti kulkee sosialismia kohden. Joukko vanhoillisiakin ajattelee pohjaltaan samaa. Mutta tapahtuuko se demokratian ja rauhan vai bolshevismien ja sodan kautta? Se riippuu vähemmän meistä kuin vastustajistamme.» Ne ovat vakavia sanoja. Porvariston on syytä miettiä niitä.

Vaalivoiton jälkeen

(Soihtu, 5/1933)

Puolueemme saavutti hyvän vaalivoiton, ja tämä oli yhtä ilahduttavaa kuin välttämätöntäkin lapualaisten hulinan lopettamiseksi, mikäli voidaan puhua lopettamisesta, koska porvarit eivät koskaan »likvidoi» toisiaan, vaan pyrkivät aina toisiaan suvaitsemaan.

Oliko tämä vaalivoitto sosialidemokratian vaalivoitto? Se on vaikeata sanoa vielä. On muistettava, ettei ollut kysymys mistään sosialismista, vaan »laillisten» olojen palauttamisesta maahan. Näin ollen ei voi tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä vielä. Jos tätä voittoa on pidettävä sosialidemokratian voitonä, silloin tämä edellyttää, että

suuri osa äänestäjiä on valmis liitty-mään puolueeseemme sekä kannattamaan sen päämäärää ja menettelytapoja. Jollei näin käy, on pikemmin otaksuttava, että äänestäjät halusivat ennenkaikkea tuoda ilmi tuomionsa lapualaisiin nähden; siis eräänlainen reaktio lapualaisuutta vastaan.

Joka tapauksessa tämä vaalivoitto asettaa suuria velvollisuuksia puolueellemme. Jollei puolueemme pysty käyttämään sitä sekä taloudellisella että poliittisella alalla, vaara uhkaa, että seuraavat vaalit menevät toiseen suuntaan. Sillä epäilemättä joukot myös odottavat jotakin myönteistä. Emme nyt saa vain istua ja odottaa, että joku esittäisi jotakin hyvää ja me »kannattaisimme» sitä, vaan meidän on itse esitettävä laaja toimintaohjelma.

Puoluetoimikunta oli epäilemättä oikeassa, kun se vaalien jälkeen julistuk-

sessä kiinnitti huomiota sosialistiseen valistustyöhön, jota meidän on harjoitettava. Tämä koskee ennenkaikkea puolueen sisäistä sosialistista kasvatus-työtä, sillä puolue on etujoukko, joka johtaa työväenluokan taistelua, ja siksi meidän täytyy olla selvillä sosialismin nykyhetken vaatimuksista. Meidän onnettomuutemme on ollut juuri siinä, että kansalaissodan jälkeen puolueessamme on jatkuvasti voimistunut suunta, joka eniten kiinnittää huomiota ulospäin suuntautuvaan toimintaan ja samalla laiminlyö puolueen sisäisiä tehtäviä. Seurauksena tästä oli luonnollisesti, että kun pula alkoi, kun ulkoparlamentaariset voimat lapualaisuuden nimellä alkoivat määrätä maamme poliittisen elämän suuntaa, ei ollut mitään vastapainoa lapualaisten ulkoparlamentaarisia voimia vastaan, ja niin valtio kuin kansanvaltakin saivat alistua lapualaisten vaatimuksiin. Puolueella oli voimakas edustus parlamentissa, mutta sen ulkopuolella sillä ei ollut voimia, joihin se olisi voinut nojautua. Voimakkaat järjestöt ovat kuitenkin koko työväenliikkeen a ja o.

Silloin kun aika olisi ollut edullinen sosialistisen valistustyön harjoittamiseen, silloin kun puolueen taloudellinen asema oli parempi kuin nyt pula-aikana, silloin määrytyissä piireissä irvisteltiin tälle kysymykselle. Kunhan meillä vain on voimakas edustus eduskunnassa ja kunnanvaltuustoissa, muutamia virkamiehiä valtion viroissa, niin kaikki on hyvä. Kyllä loppu itsestään menee. Juuri tämän suunnan voima puolueessamme on ollut sen suurin onnettomuus. Sillä nyt emme pysty hetken vaatimuksia täyttämään. Tilanne ei nyt ole edullinen suurten joukkojen keräämiselle. Ja vielä seuraava: mistä saamme ne voimat, jotka suorittaisivat tämän työn. Sosialistisen, marxilaisen tiedon levittämisen asemasta on suosittu

»puolueetonta» sivistystä. Nyt kun tarvittaisiin sosialistisesti kasvatettuja kykyjä – nyt ne puuttuvat. Jonkun entisen »ruplakommunistin» sekavat mieltemät eivät riitä.

Joudumme tämän yhteydessä käsittelemään kustannustoimintaamme. Voidaksemme harjoittaa sosialistista kasvatus-työtä on meidän saatava sosialistisia peruskirjoja. Esim. sosialistisen talousopin alalta meillä ei ole mitään. Se mitä on ollut, on loppuunmyyty. Tämä tekee kaiken sivistystyön tällä tärkeimmällä alalla milteipä mahdottomaksi. Samaten on niin tärkeä kysymys kuin nykyinen pula jäänyt milteipä käsittelemättä kirjasissa ja kirjoissa. Sosialidemokraattisen puolueen johdolta totisesti vaaditaan jotain muutakin kuin korkokantaa käsittelevä teos – aikana, jolloin koko kapitalistinen järjestelmä on pulassa ja juuri työläisiltä vaadittaisiin suuria tietoja tilanteesta. Koko kustannustoimintamme on ollut skandaali puolueellemme.

Jos puoluetoimikunta aikoo ryhtyä määrätietoisempaan toimintaan sosialistisen kulttuurityön alalla, niin tämä työ vaatii toimenpiteitä muillakin aloilla. Ja toimenpiteisiin on ryhdyttävä, sillä nykyinen tilanne ei enää saa jatkua. Jos puolueemme aikoo seurata aikaansa, olla tehtävänsä tasalla, sen täytyy muuttaa toimintaansa. Mutta tämä vaatii myös nykyiseltä »historialliselta» puoluetoimikunnalta vähän toisenlaisia otteita kuin edelliseltä. Puoluetoimikunta lupasi vaalijulistuksissaan työskennellä kansanvaltaisten olojen palauttamisen hyväksi. Kuinka edellinen puoluetoimikunta niitä puolusti? Otan vain »Soihdun» esimerkin, se sanoo riittävästi. Mitä puoluetoimikunta teki silloin, kun »Soihtu» sai painokanteen siitä, että se esitti sosialistisia kirjoituksia ja Internationaalin sihteerin kannan kysy-

myksessä eri sosialististen puolueiden suhtautumisesta Internationaaliin? Se vaiken. Eikö sos.-dem. puoluetoimikunnan tehtävänä ole puolustaa sosialistisia ajatuksia ja sananvapautta tässä maassa? Mitä puoluetoimikunta teki silloin, kun »Soihtu» sai painokanteen »jumalan pyhän sanan pilkkaamisesta» huolimatta siitä, ettei ollut kysymys mistään pilkasta, vaan ainoastaan toisen maailmankatsomuksen (socialistisen, siten kuin m.m. Bebel sitä tulkitsi) esittämisestä? Se vaiken. Eikö sos.-dem. puolueen johdon velvollisuus ole puolustaa uskonnonvapautta, socialistista ajattelua ja sananvapautta? Taktiikan, »valtiollisen viisauden» nimessä voi puolustaa mitä tahansa (Saksan socialidemokratia tarjoaa meille monta klassillista esimerkkiä tässä suhteessa), mutta puoluetoimikunnan on muistettava, että usein on hyvin vaikeata huomata ero ja raja varovaisuuden ja pelon välillä. Oliko kaunis esimerkki socialistisesta solidarisuudesta johtomme taholta vaieta sillä hetkellä, jolloin osa puolueemme jäsenistä joutuu taantumuksen uhriksi? Näin tehtiin myös Saksassa, mutta ei Scheidemannin, Welsin y.m. patenttisisänmaallisuus heitä pelastanut. Tämä taktiikka johtaa vain siihen, että ensin lyödään »radikaalisempia» tovereita, ja myöhemmin tulee toisten vuoro. Onko viranomaisten syyte tov. Tanneria vastaan tämän kehitysvaiheen alkua? Koh-talon ivaa se ainakin olisi.

Socialidemokratian tehtävä tällaisena aikana on suuri. On päästävä asioiden pinnallisesta käsittelystä ja enemmän harkittava ja syvennyttävä. Ei ole enää vain kysymys demokratian pelastamisesta, vaan on myös kysymys socialismin luomisesta. Voi myös tulla kysymykseen uusien periaatteiden käyttäntöönottaminen maan poliittisessa ja taloudellisessa elämässä. Tästäkin on oltava tietoisia. Ei pidä elää siinä har-

hauskossa, että kaikki se, mitä nuoruudessa on kuultu, välttämättä nytkin pitää paikkansa. Uudet olot synnyttävät uusia vaatimuksia ja tehtäviä. Eilispäivän totuus voi olla tämän päivän erehdys. Joudumme siis jatkuvasti seuraamaan kehitystä, mutta meidän täytyy myös mukautua siihen. Emme saa jäykistyä. On muistettava, että järjestöme, puolueemme on vain ase socialismin toteuttamiseksi. Myös osuuskaupaliike perustettiin siksi, että se muodostuisi tueksi, lähtökohdaksi työväenluokalle sen taistelussa toisen yhteiskunnan puolesta. Siksi se ei saa muodostua kahleeksi tälle kehitykselle, yhtä vähän kuin työläisten muut taloudelliset järjestöt. Ja ennenkaikkea on päästävä siitä harhakäsityksestä, että puolueettoisuus voi jonkin alan pelastaa. Kun kerran taantumus tulee, se kyllä sääliittä lyö maahan työväenluokan perustamat laitokset ja järjestöt. Ja mikäli se ne säästää, se asettaa niihin omat miehensä. Ja siksi työväenliikkeen eri haarat vaativat yhä enemmän tukea toisiltaan. Ei pidä uskoa, että mikä ennen oli mahdollista rauhallisena aikana, välttämättä nytkin olisi mahdollista. Jos kerran työväen poliittinen valta hävitetään, niin muutkin järjestöt seuraavat tätä kohtaloa. Yhteisrintama-ajatus on siis laaja, mutta välttämätön. Saksan socialidemokratia ei hävinnyt sen takia, että se olisi ollut liian radikaali: se ei saanut keskiluokkaa itseään vastaan siksi, että se olisi ollut liian radikaali, vaan siksi, että se oli liian vähän radikaali. Tutkiessaan keskiluokan psykologiaa se erehtyi, kun sen toiminta ja ohjelma liikkuivat vain kapitalistisen järjestelmän puitteissa. Se luotti kapitalismiin sinä hetkenä, jolloin kapitalismin lait pettivät. Siksi on jällellä vain yksi suunta – suunta socialismia kohden. Ottavatkokhan meidän puolueemme johtajat tästä kehityksestä op-pia?

Erottamisten jälkeen

(Soihtu, 5/1937)

Yli kaksi kuukautta vaiettuaan voi Soihtu jälleen jatkaa ilmistymistään.

Tämä lakkautustila ei tosin ollut Soihtun ensimmäinen tämänluontoinen kokemus, sillä v. 1935, Kivimäen hallituksen aikaan, Soihtu oli jopa 4 kk. lakkautettuna. Silloin se johtui kapitalistisen yhteiskunnan oikeuslaitoksen päätöksestä, lopullisena tuomiona eräistä lehden saamista painokanteista. Se oli oikeastaan verrattain normaali ilmiö luokkayhteiskunnassa. Nyt sensijaan johtui lakkautustila syistä, joita ei voi pitää normaaleina. Sosialidemokraattisen puolueen johto, ensin puolueuuvosto, sitten sen päätöstä tulkiten puolue toimikunta, kielsi erästä puoluejärjestöä julkaisemasta sosialidemokraattista aikakauslehteä, joka on ainoa teoreettissosialistinen lehti meidän maassamme, jonka avustajiin kuuluu joukko puolueen tunnetuimpia jäseniä, joka tunnustähtenään on pitänyt marxilaista sosialismia, puolueohjelman järkkymättömyttä noudattamista, työväenluokan sosialidemokraattista yhteisrintamaa. Ja kuten tunnettua, ratkesi kysymys pitkäksi venyneiden käsittelyiden jälkeen toukokuun 10. p:nä siten, että Soihtun ohella julistettiin pannaan täysin puolueen ulkopuolella toimivat lehdet Kirjallisuuslehti ja Tulenkantajat, että Akaateeminen Sosialistiseura erotettiin puolueesta kokonaisuudessaan ja puolueen eräät jäsenet mm. Soihtun aikaisempi ja nykyinen päätoimittaja erikseen, minkä lisäksi annettiin joukko varoituksia. Puoluekuri kaikkein ankarimmassa muodossa kohdistettiin siihen puolueen siipeen, joka ennen muita oli tehostanut marxilaisuutta ja puolueohjelmaa ja

jonka lähimpänä päämääränä oli se kivimäkiläisen hallitus suunnan lopettaminen ja laajan kansanvaltaisen hallituskokoomuksen aikaansaaminen, joka puoluejohdon myötävaikutuksella sitten onkin tullut todellisuudeksi.

Tapahtuneet ilmiöt ovat epänormaaleja, mutta eivät mahdottomia selittää.

Jokaisessa aatteellisessa liikkeessä tapahtuu ajanmittaan kangistumista. Vastakohta joukkojen ja johdon välillä syntyy ja terävöityy. Ei siksi, että joukot menettäisivät aatteellisen innostuksensa ja jättäisivät käytännön asiainhoidon kaikkiuhrautuvan johdon käsiin. Vaan siksi, että johdolla luonnostaan on taipumus tehdä asemansa pysyväksi, tehdä aatteesta elinkeino. Liike byrokratisoituu. Syntyy eriasteisten virkailijoiden pyramidi, jossa riippuvaisuus ylöspäin ja pelko alaspäin ovat luovina voimina. Jokaista joukkojen liikehtimistä, jokaista joukkojen kasvua vastaan luodaan uusi välttämätön byrokratian kerrostuma. Riippuu liikkeen ja aatteen yhteiskunnallisesta elinvoimasta, voiko joukkojen elävä voima sulattaa itseensä jälleen sitä ahdistavat ja jäykistävät byrokratian siteet vai tukahduttavatko ne hitaasti liikkeen elimistöstä kaiken verenkierron ja jäljelle jää vain kuollut kivetymä.

Erikoisen vaaralliseksi muuttuu tilanne, milloin johdon luonnollisten valtaedellytysten lisäksi myös taloudelliset tekijät joutuvat liikkeen kehitykseen vaikuttamaan. Jokaisessa porvarillisessa liikkeessä tämä on luonnollinen ilmiö. Suomen nouseva porvaristo joutui olosuhteiden pakosta alunperin teollisuuskapitalistien johdettavaksi ja tämän johdon ote on sittemmin taloudellisen keskittymisen ja valtiokoneiston avulla yhä lujittunut. Kun keskiluokkamme nuoruusomalaisen liikkeen nimellä vuosisadan lopulla yritti tästä otteesta vapautua, oli vain muutaman vuosikymme-

nen asia, että tämänkin liikkeen aatteelliset arvot olivat jotensakin tarkkaan muutetut taloudelliseksi afääriarvoiksi. Se oli tuo kehityslinja, joka kulki Suomettaresta Uuteen Suomeen, Päivälehdessä Helsingin Sanomiin.

Työväenliike on olemukseltaan omistamattomien liike omistavia vastaan, riistettyjen liike taloudellisen sorron ja pakkovallan poistamiseksi, sellaisen yhteiskuntamuodon luomiseksi, jossa taloudelliset seikat eivät määrää vaikutusvaltaa ja pakkomuovaa mielipiteitä. Kuitenkin tietää kansainvälisen työväenliikkeen historiaa kertoa ilmiöistä, joissa puoluejohto on, vastakohtaan byrokration ja joukkojen välillä kasvaessa, yhä enemmän joutunut turvautumaan taloudellisiin mahtikeinoihin. *Osuuskauppaliike* on niin meillä kuin useassa tapauksessa muuallakin tällaisessa tilanteessa muodostunut vallansäilyttämisen puolesta taistelevan puoluejohdon ja puoluebyrokration tärkeimmäksi tueksi, samalla kun se ideologisella alalla on kehittänyt revisionismia sen poroporvarillisimpaan muotoon. Kaukana siitä, että unohtaisimme osuustoimintaliikkeen historialliset ansiot, kaukana siitä, että väittäisimme sen sittemminkään semmoisenaan muodostuneen kehityksen jarruksi. Mutta meidän on pakko todeta se käytännöllinen osa, jota osuustoiminta yhteiskunnallisen kehityksen eräässä vaiheessa joutuu edustamaan. Puoluejohdon vaikutusvaltaiset jäsenet ovat samalla osuuskauppaliikkeen johtomiehiä. Puoluebyrokration muodostaa sama aines, joka osuuskauppaliikkeessä hoitaa käytännöllistä ja aatteellista koneistoa. Maaseudun puolue-elämässä usein osuuskaupan virkailijat ovat johtavassa asemassa itse puolue-osastoissakin. Suuri määrä puolueen rivimiehistöä on toimesta osuuskauppaliikkeessä. Näin on olemassa kaksi byrokration ja jäsenistön pyramidia,

jotka käytännössä lankeavat sisäkkäin. Samat nuorat, jotka nykivät osuuskauppallisessa liikkeessä, nykivät myös puolueessa. Samat kädet nykivät niitä, samat välikädet pitävät niitä järjestyksessä. Uusi byrokration kerrostuma osuuskauppaliikkeessä merkitsee uutta byrokration kerrostumaa myös puolueessa. Niin esim. perustetaan Elannon työläisten eläkelaitos Tuki. Niin ahdetaan pääkaupungin vilkas puolue-elämä kunnallisen edustajiston lasikuvun alle, jossa byrokraattiset nuorat toimivat selvästi ja moitteettomasti.

Onko sitten pidettävä työväenliikettä, kerran kuohuvaa, nuorta ja voimakasta, nyt byrokration kangistamaa, hitaaseen tyrehtymiseen tuomittuna? *Yhteiskunnallisten kehityslakien mukaan se on mahdotonta.* Nykyisen tilanteen täytyy olla poikkeuksellinen ja yleisistä olosuhteista riippuva. Me emme vielääkään lapuan diktatuurivuosien jälkeen elä täysin vapaissa oloissa. Työväenliikkeen aikaisemman rikkinaisuuden haavat tosin alkavat kasvaa kiinni, vaalit ovat osoittaneet työtätekevien sosialidemokraattisen yhteiskunnan olevan synty-mässä. Mutta puoluejohto ja puoluebyrokration, jotka kernaaimmin ovat etsineet joukkopohjaa maaseutuköyhälistöstä ja pikkuporvaristosta, ovat kavahaneet ajatusta, että kaupunkien ja tehdasseutujen palkkatyöväki, proletariaatin kehittynein ja valvutunein osa, liittyisi suuressa määrin puolueeseen. *On tullut merkilliseen tilanteeseen, että puolueen jäsenmäärän lisääntyminen on tullut puolueen päälinjan pelkäämäksi vaaraksi, jota vastaan luodaan yhä uusia byrokration muotoja, käytetään vihjaisuja valtiolliselle poliisille tai suoraan erottamisia.*

Tätä tastaava vastaan on katsottava myös tämän kevään joukkoerottamista. *Oppositio, joka taisteli puolueohjelman kansainvälisyyden ja proletarisen*

luokkaluonteen puolesta, oppositio, joka vaati puolueen tekemistä jälleen joukkopuolueeksi työväen yhtenäisyyden toteuttamisella sen lipun alla, oppositio, joka vaati laajaa fascisminvastaisia taistelurintamaa kansainvaltaisen porvariston ja talonpoikaiston kanssa puolueen oikeistoainesten kivimäkiläisten sympatioiden sijaan, alkoi tulla vaaraksi uusien jäsenjoukkojen virratessa puolueeseen. Byrokratian rakennelma uhkasi murtua tämän paineen vaikutuksesta. Oli iskettävä häikäilemättä, oli katkaistava opposition kärki. Olivat-han vaalit ja puoluekokous kaukana, puoluejoukkojen ja työväenluokan joukkomielipiteen tuomio ei pääsisi näyttämään voimaansa. Erottaminen tapahtui, puoluetta hajoitettiin, työväen yhtenäisyydelle annettiin vaikea isku. Syytä iloitsi kivimäkiläinen lehdistö, vain vapaamielisten lehtien ihmetellessä tällaista kansanvaltaisuutta. Joku kirjoittaja totesi aivan oikein, että puhdistuksen on katsottava alkaneeksi siitä, kun viime puoluekokouksessa puoluesihteeri Wiik erosi ja toimittaja Aaltonen valittiin hänen sijalleen. Lyhyessä ajassa on ilmennyt, miten paljon henkilökohtainen auktoriteetti tällä paikalla merkitsee. Wiikin, Suomen kansainvälisesti tunnetuimman sosialidemokraatin ja marxilaisen teoreetikon sijalle tuli henkilö, jonka näköpiiri supistuu ahtaasti kansallisiin rajoihin ja jonka ura ei viime vaaleissa vienyt edes eduskunnan jäsenyyteen, henkilö, jonka teoreettiset tiedot ovat tälle paikalle täysin riittämättömät. Kun puoluesihteeri Wiik kaikissa olosuhteissa tehosti puolueen yhtenäisyyttä ja puoluejäsenten demokraattisia oikeuksia puolueohjelman periaatteiden mukaisesti, tuli uudesta puoluesihteeristä altis ase puolueen oikeiston valtapyrkimyksille, rajoitettujen ryhmäpyrkimysten palvelukseen. Etsivän keskuspoliisin tutkija-

na häneltä puuttui sekä henkilökohtainen lujuus että hyvä tahto eduskunnan antaman tehtävän suorittamiseen. Tosiällisenä tuloksena tästä tutkimustyöstä olikin, ei EK:n puhdistaminen, vaan oman puolueen «puhdistus» EK:n muistiodien henkeen, oman puolueen supistaminen ja heikentäminen. Mutta kivimäkiläisessä lehdistössä puoluesihteeri Aaltosesta lyhyessä ajassa on tullut Tannerin jälkeen «kansanomaisin» sosialidemokraatti.

Tällä tavoin on tilannetta kehitetty.

Ja kuitenkin olisi tannerilainen oikeisto voinut käyttää tilannetta hyväkseen aivan toisella tavalla, positiivisesti, omaltakin oikeistokannaltaan. Lapuan ja Kivimäen vuosien kuluessa ja jälkeen on meillä kasvanut suoranainen kansanliike fascismin vastaan. Se on näkynyt maalaisliiton suunnanmuutoksessa, jonka takana on ollut jäsenjoukkojen tiukentuva painostus. Se on näkynyt ruotsalaisen kansanpuolueen kriisissä, jonka seurauksena tämä puolue äskeisessä puoluekokouksessaan sanoutui irti «vuorineuvossivustastaan» ja hyväksyi maltillisvapaamielisen ohjelman. Se on näkynyt edistyspuolueessa, jonka puoluekokouksessa käytiin ankara tilinteko vapaamielisyyden ja kivimäkiläisyyden välillä, ja jossa, vaikeikaan selvää pesäeroa syntynyt, kuitenkin pääministeri Cajanderin johtama vasen sivusta miehitti puoluejohdon useimmat paikat. Ja ennen kaikkea se on näkynyt työväenliikkeessä, ammatillisen liikkeen jäsenmäärän mahtavassa kasvussa, voittoaisti taisteluissa palkkataisteluissa, vaalivoitoissa, ennen kaikkea valtiollisissa vaaleissa viime kesänä, jolloin työväenpuolueen jäsenmäärä kohosi korkeammalle kuin se on koskaan vuoden 1917 jälkeen ollut, puolueen jäsenmäärän kasvussa ja järjestöelämän vilkastumisessa, vielä sellaisissa suurissa voimansoituksissa kuin kuolemanrangaistuk-

sen ja sodanvastaiset adressikkampailut. Monella tavoin joutuivat näissä taisteluissa eri kansanvaltaiset voimat keskenään liittolaissuhteeseen. Monella tavoin kohosi työväenliikkeen herättämä arvonto ja luottamus – ei senvuoksi, että se olisi ollut pikkuporvarillinen tai sopuisa tai epämarxilainen, vaan siksi, että se oli voimakas. *Koko tätä liikettä olisi puoluejohto voinut käyttää hyväksi.* Oikeistosuunnan erehdyksiä ei tosin olisi unohdettu. Mutta määrättyissä historiallisissa olosuhteissa, suuren fascisminvastaisen kansanrintaman hahmoituessa ja kansanvaltaisen yhteishallituksen johtaessa sen demokraattista taistelua ja rakennustyötä, oppositio olisi tosiasiaa kaikkine varavoimineen joutunut tukemaan hallituksen kautta myös puoluejohtoa ja sen demokraattista politiikkaa. Tarpeellinen joukkovoima olisi säilynyt ja vahvistunut hallituksen takana, jotta se voi panna ohjelmansa täytäntöön: fascismin poisjuurruttamisen, armeijan demokratisoimisen, sosiaaliset uudistukset. Mutta tähän yleisdemokraattiseen ja yleisproletaariinseen politiikkaan oli tannerilaisten näköpiiri liian ahdas ja ryhmäkuntainen. Se ei halua ratsastaa joukkojohtoa harteilla, siitä pienten järjestöläineiden liipatus on paljon turvallisempaa. Henkilökohtaisten loukkausten kostaminen oli tärkeämpää kuin tehokas taistelu ja liike.

Tilanne voi nyt jälleen kehittyä epäsuopeaksi. Samojen henkilöiden porvarilliset siteet ja puuttuva marxilainen tietoisuus, jotka aikaisemmin Kivimäen hallitusta kannattamalla vaaransivat työväenliikkeen olemassaolon, vaarantavat samoista syistä jälleen kansanvaltaisen rintaman säilymisen ja lujittumisen, kansanvaltaisen hallituksen lujuden. Tässä hallituksessa on puutteita ja sen kokoonpano herätti eräissä suhteissa pettymystä. *Se ei ole kansanrintama-*

hallitus siinä mielessä kuin Ranskan hallitus: siinä eivät ole edustettuina kaikki demokraattiset kansankerrokset, työväenluokka, talonpoikaisto, pikkuporvaristo ja sivistyneistö, kokonaisuudessaan ja elimellisessä yhteistyössä. Sosialidemokraattinen edustus on varsin ahtaasti oikeistosuuntaainen ja oikeusministeriksi tuli kokoomuslainen Ahmavaara, mikä käytännössä on merkinnyt IKL:n lehdistölle rajattomia kiihoitusmahdollisuuksia. Valitettavaa on niin ikään, että ruotsalainen vähemmistö-kansallisuus jäi tässä hallituksessa vaille edustusta: on totta, että ruotsalaisen puolueen menettely presidentinvaaleissa ei ollut myötämielisyyttä herättävää, mutta on otettava huomioon, että puolue paraikaa silloin oli vaikeassa kriisissä ja että juuri presidentinvaalit nostivat puolueessa ankanan fascisminvastaisen liikehtimisen. Jos ruotsalainen puolue olisi ollut hallituksessa mukana, olisi myöskin ehkä yliopistolaki saanut muodon, joka olisi paremmin toteuttanut vähemmistökansallisuuden perustuslailliset oikeudet, eikä kuten nyt tapahtui, ajanut tätä puoluetta oppositioon IKL:n ja kokoomuspuolueen kanssa ja vahingoittanut sitä kansanvaltaista selvänemisprosessia, joka on ollut puolueessa käynnissä. Vielä voitaisiin sanoa, että työväki ei kaikesta myötätunnostaan huolimatta voinut vappuna täysin ymmärtää sitä, että sille ei vielä palautettu sen punaisia lippuja ja oikeutta laulaa kansainvälistä hymniään. Se näki tässä heikkouden osoituksen, jota ei vastannut lujuus IKL:ään päin: Sinimustamarssi ja Horst Wessel eivät ole kiellettyjä, hallituksen ja puolueen jäseniä saa mielinmäärin solvata, ja valtiopetokselinen sinimustaliike jatkuu vapaasti Kansallisen partioliiton – onko edes rekisteröity? – muodossa. Suoranaiset väkivallanteotkin ovat alkaneet jälleen yltyä, kuten tapaukset Helsingissä, Vii-

purissa ja Jyväskylässä ovat osoittaneet, ja AKS mobilisoi lakkaamatta voimia hallituksen rakennustyötä vastaan.

Kuitenkin on tämä hallitus Suomen kansan toiveiden hallitus. *Mikään hallitusohjelma ei meillä ole kerännyt taakseen sellaista enemmistöä eduskunnassa ja koko maassa.* Ja kuitenkin on tuskin yhdelläkään hallituksella ollut vaikeampaa tehtävää suoritettavanaan. *Fascismin poisraivaaminen* vaatii taakseen organisoitua joukkoliikettä, sillä tämä herransa kapitalismin palveluksesta epäajanmukaisena potkun saanut liike on pahasti syöpinnyt niin armeijaan kuin virkamieskuntaankin eikä viimeisenä mahdollisuutena häikäilisi yrittämästä kapinaa Francon malliin. *Vaaranalainen kansainvälinen tilanne* vaatii yhä johdonmukaisempaa lähentymistä niin Neuvostoliittoon kuin Skandinaviaankin, kaiken luonnollisen kanssa käymisen, ennenkaikkea sivistyksellisen ja taloudellisen, aikaansaamista, mutta tätä vastaan harjoittaa IKL mitä edesvastuuttominta kiihoitusta, ja «lojaalin» kokoomuspuolueen pää-äänenkannattajakin huutaa Etsivää keskuspoliisia avukseen, kun Suomen Vientiyhdistyksen puheenjohtaja Jaakko Kahma maan taloudellisten etujen vuoksi tällaista ehdotti. *Hallituksen laaja sosiaalinen ja taloudellinen ohjelma* vaatii sekin joukkojen aktiivista tukea tullakseen läpiviedyksi. Juuri tällä alalla on käytännössä pyrittävä tasoittamaan niitä vastakohtia, joita onneton kivimäenlinja nosti työväenluokan ja työtätekevän talonpoikaiston välille. Maalaisliiton on tunnistettava työväen ammatillisen liikkeen merkitys ja tuettava työväen palkkataisteluja, sosialidemokraattien on käytännöllisellä maatalouspolitiikalla päästävä maatalousvihamielisestä maineestaan. Ruotsalaisen puolueen kansanvaltaistumista on edistettävä ja tehtävä tälle puo-

luelle mahdolliseksi aktiivisesti liittyä hallitusrintamaan.

Kaikkeen tähän tarvitaan voimakasta hallituspolitiikkaa, voimakasta kansanvaltaista joukkoliikettä, voimakasta työväenpuoluetta. Kaikkia niitä heikensi ja vaaransi puoluetoimikunnan tannerilaisen enemmistön päätös. Samanaikaisesti kohdistaa IKL hurjan kiihoituksen maalaisliiton jäsenjoukkoihin, kokoomuksen puolestaan lähetellessä liikkeelle hurskaita unelmia porvarillisesta hallitusrintamasta, uudestisyntyneestä kivimäenlinjasta. Onkin ilmeistä, että maalaisliiton lehdistöön on tullut levoton sävy. *Kansanvaltainen rintama on kriisissä. Tie voi kulkea vain kahteen suuntaan: kivimäenlinjaan tai todelliseen kansanrintamaan.* Jälkimmäinen merkitsee tehtyjen erehdysten korjaamista todellisen joukkoliikkeen luomisella, työväenliikkeen uudelleen eheyttämistä siten, että puolueen sisäinen demokratia palautetaan ja puolue tehdään jälleen avoimeksi kaikille niille, jotka haluavat taistella työväenluokan elinehtojen, kansanvallan ja sosialismin puolesta. Puolueen jäsenjoukkojen tehtävä puolueen ja työväenluokan yhtenäisyyden nimessä on pakottaa puoluejohto viimeistään puoluekokouksessa 1939 tämän tekemään.

Akateeminen Sosialistiseura, joka nyt on puolueesta erotettu, ei silti katso toimintaansa hyödyttömäksi. Jo muutamien vuosien ajan on puolueen marxilainen valistustyö ja julkaisutoiminta ollut tämän seuran harteilla. Se pitää tätä tehtävää nyt entistäkin välttämättömmämpänä. Entistä enemmän se tulee nyt kohdistamaan huomionsa ylioppilaspolitiikkaan, mihin osakuntapakon poistaminen antaa paremmat mahdollisuudet. Se tulee niinikään etsimään kosketusta jo yliopiston jättäneeseen sosialistisesti suuntautuvaan älymystöön, joka tähän asti on puoluepolitiikan

vuoksi pysynyt seuran ulkopuolella. Se muistaa velvoituksensa ruotsalaista vähemmistökansallisuutta kohtaan, jonka oikeuksien puolesta se kaikissa olosuhteissa on taistellut. *Ennenkaikkea se muistaa elimellisen yhteytensä Suomen työväenluokkaan ja sen vapaustaisteluun, yhteyden, jota mitkään viralliset erottamiset eivät voi katkaista.* Marxilaista valistustyötään, ulko- ja sisäpolitiikan sosialistista esittelyä varten se jat-

kuvasti julkaisee myös Soihtua, toivoen tässä työväen uhrautuvaista tukea. Seura tekee tämän niistä vaikeuksista huolimatta, joihin puoluetoimikunnan erottamispäätös sen saattoi, sillä sen jäsenet uskovat, että heidän uhrauksensa ja työnsä eivät ole turhat, että *Suomen työväenluokan elävä voima ajanmittaan osoittautuu silttenkin voimakkaammaksi kuin moninkertaisimmankin byrokratian mahti.*

ASS:n kirjelmä puoluetoimikunnalle

(ASS, 23. IV. 1937)

Olemme vastaanottaneet Puoluetoimikunnan t.k. 8 p:nä päivätyyn kirjelmän, jossa tiedoitetaan, että Puoluetoimikunnassa on tehty ehdotus yhdistyksemme Akateemisen Sosialistiseuran erottamisesta puolueesta, ja pyydetään sen johdosta puoluesääntöjen mukaisesti meiltä selitystä t.k. 24 p:ään mennessä.

Kirjelmässä mainitaan, että Puoluetoimikunta on käsitellyt kysymystä Puolueuuvoston maaliskuun 8 p:nä antaman päätöslauselman mukaisesti. Tässä päätöslauselmassa kehoitettiin Puoluetoimikuntaa seuraamaan m.m. aikakauslehti "Soihdun" puoluetta vahingoittavaa kirjoittelua ja ryhtymään toimenpiteisiin puolueen jäsenten kurissa pitämiseksi. Tähän viitaten Puoluetoimikunta lausuu: "– Kun Akateemisen Sosialistiseura 'Soihdun' julkaisijana on vastuussa sanotusta lehdestä, jonka levittämisenkin Puolueuuvosto puoluejärjestöiltä kielsi, ja kun seuran toiminta muutenkaan ei vastaa tarkoi-

tustaan, jota paitsi sen monet yksityiset jäsenet ovat toimineet puoluetta vahingoittavasti, on Puoluetoimikunnassa tehty ehdotus seuran erottamisesta puolueesta. –"

Pyydetyn selityksen perustaksi olimme odottaneet, että Puoluetoimikunta olisi edes jossain määrin konkretisoitunut niitä syitä, jotka ovat johtaneet mainitun esityksen tekoon. Tämä olisi ollut sitäkin suotavampaa, kun jo Puolueuuvoston julkilausumassa esitettiin vain ylimalkaisia syytöksiä, vieläpä rinnastettiin saman tuomion alaisiksi kolme aivan eri aloillakin toimivaa lehteä. Epämääräisyydessään erottamisaikkeen kolme "syytä" tuntuvat hämmästyttäviltä sellaisina kuin ne ovat käsitettävät:

1) Koska Puolueuuvosto on kehoittanut Puoluetoimikuntaa ohjentaamaan "Soihdun" kirjoituksissa puoluetta vahingoittaneita jäseniä, on lehteä julkaiseva seura erotettava puolueesta. Uskallamme epäillä, onko puolueen itsensä kannalta edullista ryhtyä suoraa päätä erottamaan kokonaisia osastoja ilman että sitä ennen annetaan ainoatakaan varoitusta tai ohjetta. Tämä on arvelluttavaa varsinkin silloin, jos osaston toiminta on muilta osiltaan ollut moitteetonta ja sitä paitsi osittain sellaista, että sen työtä ei voi korvata mikään muu yhdistys tai osasto.

2) Koska seuran toiminta ei vastaa tarkoitustaan, erotetaan seura puolueesta. – Tietomme mukaan ei puolueesamme ole milloinkaan aikaisemmin herätetty kysymystä jonkun osaston erottamisesta puolueesta sillä perusteella, että sen toiminta olisi ollut heikkoa – sellaisista osastoista tuskin on ollut puutetta. Puoluetoimikunta tuntuu sitäpaitsi perusteettomasti väheksyvän toimintaamme maan ainoana sos.dem. ylioppilasyhdistyksenä. Meidän työmme on kaikessa vaikeudessaan ainoastaan sosialistista valistustyötä, mitä ylioppilasnuorison keskuudessa tällä hetkellä suoritetaan. Edelleen pitäisi sille julkaisutoiminnallemme, jonka tarkoituksena on ollut toimittaa kansainvälistä marxilaista kirjallisuutta suomeksi, antaa edes jonkinlainen tunnustus.

3) Koska monet seuran yksityiset jäsenet ovat toimineet puoluetta vahingoittavasti, on seuramme erotettava puolueesta. – Jos Puoluetoimikunta katsoo näin tapahtuneen, odottaisi ainakin, että nämä jäsenet ensin nimettäisiin ja heidän vahingoittava toimintansa osoitettaisiin ja sen jälkeen odotettaisiin yhdistyksen omia toimenpiteitä. Kokonaisen osaston erottaminen puolueesta joidenkin yksityisten tekojen vuoksi ei voi olla puolueen etujen mukaista.

Johtava ajatus seuramme viime vuosien toiminnassa – josta "Soihtu" antaa selvän kuvan – on ollut se, että sosialidemokraattisen työväenliikkeen täytyy lähteä siltä pohjalta, jonka kansainvälisen proletariaatin suuret opettajat Marx ja Engels ovat sille luoneet: tieteellisen yhteiskuntaerittelyn, marxilaisuuden pohjalta. Tältä pohjalta lähtien olemme tulleet näkemään, että työväenluokan pystyäkseen täyttämään historiallisen tehtävänsä on koottava kaikki voimansa, että sen on liityttävä yhteen. Ja nimenomaan omaan maahamme nähden olemme yrittäneet toimia niin että koko

Suomen työväenluokka liittyisi sosialidemokraattisen puolueen riveihin, niin että siitä muodostuisi se voimatekijä, joka myös kykenisi toteuttamaan puolueen marxilaisen ohjelman. Sitä paitsi olemme nähneet tarpeelliseksi, että kaikki kansanvaltaiset piirit liittyvät yhteen torjuakseen ne hyökkäykset, joita fascistit viime vuosina niin useasti ovat tehneet maamme kansanvaltaista valtiojärjestystä vastaan, ja raivatakseen pois koko fascistisen liikkeen, joka jatkuvasti uhkaa niin sisäistä kehitystä kuin ulkonaista itsenäisyyttäkin. Luonteemme ylioppilasyhdistyksenä on erikoisesti johtanut meidän taisteluun fascismin tehokkainta asetta, kansalliskiihkoa, ja sen ruumiillistumaa Akateemista Karjala-Seuraa vastaan maamme ruotsalaisen vähemmistön oikeuksien puolustamiseksi.

Koska toimintamme pohjautuu sosialistiseen teoriaan, olemme erikoisesti pyrkineet levittämään sitä työväestöön. Teoreettisen aikakauslehden puutetta korvaamaan perustettiin "Soihtu" vuoden 1931 lopussa, ja miten positiivisena aloitetta pidettiin, sitä osoittavat eri puoluetovereiden aikoinaan antamat lausunnot.

Lehti on toimittanut mahdollisuksiensa mukaan suomenkielille Marxin, Engelsin ja myöhempien sosialismin teoreetikoiden kirjoituksia vahvistaakseen siten maamme työväenluokan tietoisuutta ja antaakseen virikettä ynnä tarpeellista materiaalia työväestön omaloitteille opintotyölle. Tämä työ on ollut sitäkin välttämättömämpää, koska itse puolue ei ole tarpeeksi kiinnittänyt huomiota teoreettisen kirjallisuuden julkaisemiseen.

Paitsi varsinaista teoreettista kirjallisuutta on Soihtu julkaissut sekä kotimaisia ulkomaisten puoluetovereiden artikkeleita päivän tapauksista. Erikoisesti ulkomaankysymysten tunnetuisteke-

misessä on lehdellä kiistämätön ansio. Kun päivälehdissä on ollut harvoin ulkomaisten toverien kirjoituksia, on Soihdun tehtäväksi useinkin jäänyt toimittaa jokin huomattava artikkeli suomenkielelle ja siten lähentää maamme työväenluokkaa ulkomaisiin tovereihin.

Mutta seuramme toiminta ei ole rajoittunut vain teoreettisen aikakauslehtien julkaisemiseen. Sosialismin teoreettisten kysymysten harrastus on johtanut seuramme myös käytännölliseen puoluepolitiikkaan. Se on saanut meidät vaakuutetuiksi siitä, että työväen luokkavoima on koottava, on päästävä siitä rikkiinäisyydestä, johon maailmansodan jälkeiset vuodet proletariaatin johtivat. Sen vuoksi on käytännöllistä puoluepolitiikkaa ohjaamaan asetettava marxilainen sosialidemokratia, joka takaa sen, että koko työväenluokka tulee tuntemaan puolueen omakseen, liittyy siihen ja vie sosialismin voittoon. Mutta jotta puolue saavuttaisi työväen täyden luotamuksen, on sen pysyttävä selvän luokkataistelun kannalla. Ainoastaan pitämällä tiukasti kiinni omasta ohjelmastaan voi maamme sosialidemokraattinen puolue kasvaa, mikä on aivan välttämätöntä, mikäli se aikoo tukea puolueen parlamentaarista toimintaa, ja mikäli sen toivotaan johtavan maamme työväenluokan taistelu päätökseen, luokkattomaan socialistiseen yhteiskuntaan. Jos työväenluokan yhtenäisyyttä ei saavuteta, on kehitys suurella todennäköisyydellä johtava fascismiin yhä lisääntyvään valtaan, mistä viime vuodet ovat

antaneet niin lukuisasti todisteita. Ja tässä taistelussa fascismia vastaan on tarjottava kättä kaikille kansanvaltaisille piireille, sillä yhtenäisenkin työväenluokka on yksinään liian heikko siihen.

Jos puoluetoimikunta panee täytännön kirjelmässään mainitun esityksen, tulee yhdistyksemme jatkamaan toimintaansa vapaana sosialidemokraattisena ylioppilasyhdistyksenä.

Aikakauslehti «Soihutua» tulee yhdistyksemme siinä tapauksessa edelleen julkaisemaan sosialidemokraattisena lehtenä ylioppilaskysymysten käsittelyä ja marxialisen teorian esittelyä varten. Mahdollisuuksiemme mukaan tulemme jatkuvasti edistämään samaa päämäärää kuin tähänkin asti, työväenluokan yhtenäistymistä. Sosialidemokraattisen puolueen vahvistaminen on mielestämme edelleen Suomen työväenluokan tärkein tehtävä.

Samoin tulemme edelleen voimiemme mukaan myötävaikuttamaan kansanvaltaisten kerrosten yhdistämiseen lujaksi yhteisrintamaksi tukemaan hallitusta fascistien hyökkäyksiä vastaan, yhteisrintamaksi, jonka päämääränä on fascismin täydellinen poisraivaaminen.

Niin pian kun ne pääajatukset, joita olemme edustaneet, jälleen tulevat puolueessa luvalliseksi, on yhdistyksemme valmis uudelleen asettumaan puolueosastona puolueen palvelukseen.

Akateeminen Sosialistiseura r.y.

Ahti Myrsky
Puheenjohtaja

Irja Palmgren
Sihteeri